

**Bevraging van
personen met
een handicap
over de naleving
van hun rechten**

2020

unia.be

Inhoudstabel

1	Inleiding	3
2	Profiel van de respondenten.....	7
3	Belangrijkste thema's voor de respondenten	14
3.1	<i>De belangrijkste persoonlijke thema's voor de respondenten</i>	<i>14</i>
3.2	<i>De belangrijkste thema's waarin België vooruitgang moet boeken</i>	<i>15</i>
4	Wat de respondenten zeggen over de 10 thema's.....	17
4.1	<i>Behoorlijke levensstandaard.....</i>	<i>17</i>
	Tewerkstelling en arbeidsongeschiktheid	19
	Inkomensvervangende tegemoetkoming en integratietegemoetkoming.....	19
	Budgetten in Vlaanderen	20
	Budgetten in Wallonië en Brussel.....	21
	Extra kosten voor medische zorg, hulpmiddelen en ondersteuning	21
4.2	<i>Toegankelijkheid</i>	<i>22</i>
	Falende toegankelijkheid van het openbaar vervoer	25
	De toegankelijkheid van gebouwen laat te wensen over	26
	Te weinig aandacht voor toegankelijke weginfrastructuur	27
	Gebrek aan overzichtelijke, toegankelijke en begrijpelijke informatie	27
4.3	<i>Werk.....</i>	<i>29</i>
	Het recht op redelijke aanpassingen blijft eerder een gunst dan een recht	30
	Ontoegankelijke gebouwen en vervoer verhinderen om aan het werk te gaan	31
	Nood aan begeleiding op maat.....	31
	Discriminatie op de arbeidsmarkt	32
	Onbegrip, pesterijen en vooroordelen: nood aan sensibilisering	33
	Onduidelijkheid over het recht op een uitkering.....	33
	Maatwerkbedrijven bieden weinig kansen aan zwakkere werkzoekenden	34
4.4	<i>Beeldvorming rond handicap</i>	<i>34</i>
	Doorbreken van stereotypen en nood aan sensibilisering	36
	Personen met een handicap willen meetellen	36
	Ook rekening houden met personen met een onzichtbare handicap	37
	Belang van media en rolmodellen	38
4.5	<i>Keuze van woonplaats</i>	<i>39</i>
	Ontoereikende financiële middelen	40
	Beperkt aanbod van toegankelijke woningen	42
	Nabijheid en beschikbaarheid van toegankelijk openbaar vervoer	42
	De prijs van de liefde	43
	Gebrek aan alternatieven voor het leven in een instelling.....	44
	Vaak noodgedwongen opnames in instellingen	44
	Nood aan administratieve ondersteuning	45

4.6	<i>Onderwijs</i>	46
	Gebrek aan ondersteuning en therapie in het gewoon onderwijs	48
	Winstmogelijkheden op vlak van toegankelijkheid	48
	Nood aan een inclusief schoolbeleid	49
	Vaak ongelijke kansen	49
	Gemengde ervaringen met buitengewoon onderwijs	50
4.7	<i>Respect voor lichamelijke en geestelijke integriteit</i>	51
	Lichamelijk geweld	52
	Psychisch geweld	53
	Seksueel geweld en misbruik	54
	Geweld en misbruik in de zorgsector en de voorzieningen	54
	Niet meetellen of niet ernstig genomen worden	55
	Klachtenbehandeling en justitie	55
	Nood aan opleiding	56
4.8	<i>Deelname aan het culturele leven en vrijetijdsbesteding</i>	57
	Cultuur en vrije tijd zijn voor veel respondenten een luxe	58
	Ontoegankelijkheid van infrastructuur houdt personen met een handicap weg	59
	Toegankelijkheid breed bekijken	60
	Vervoer en assistentie zijn belangrijke katalysatoren	61
4.9	<i>Relaties, intimiteit en seksualiteit</i>	62
	Onbegrip en nood aan sensibilisering	63
	Sociale contacten verlopen soms moeizaam	64
	Impact van gezondheid en de zorgnood	65
	Seksuele beleving en relaties	65
	Financiële drempels	66
4.10	<i>Deelname aan het politieke en openbare leven</i>	67
	Ontoegankelijkheid van de openbare ruimte bemoeilijkt het politiek en openbaar leven	68
	Stemmen wordt makkelijker maar er is nog werk aan de winkel	69
	Zelfonderschatting en uitputting	70
	Ondervertegenwoordiging van personen met een handicap in het politieke landschap	70
4.11	<i>Andere belangrijke thema's voor de respondenten</i>	71
	Moeilijkheden om rechten te doen gelden	71
	Toegang tot de gezondheidszorg	72
	Toegang tot justitie	73
	Handelingsbekwaamheid	73
	Vrijheid en veiligheid	73
	Toegang tot verzekeringen	74
5	Conclusies en aanbevelingen	75
6	Bijlage	83
6.1	<i>Bevraging in het Nederlands</i>	83

1 Inleiding

Op 3 december 2019, de Internationale Dag van Personen met een Handicap, lanceerde Unia een bevraging van personen met een handicap over 10 grote thema's: onderwijs, werk, toegankelijkheid, keuze van woonplaats, levensstandaard, deelname aan het culturele leven, deelname aan het politieke en publieke leven, relaties, respect voor de integriteit en beeldvorming rond handicap.

Deze bevraging liep tot 1 juni 2020. 1144 personen met een handicap hebben de vragenlijst beantwoord. De online bevraging had moeten gepaard gaan met ontmoetingen op het terrein maar de COVID-19-gezondheids crisis heeft daar helaas anders over beslist.

Als onafhankelijk mechanisme belast met het toezicht op de toepassing van het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (hierna: het Verdrag), had Unia in 2013-2014 een eerste raadpleging van personen met een handicap gehouden, als voorbereiding op zijn verslag voor de Verenigde Naties. Het VN-Comité inzake de Rechten van Personen met een Handicap had België vervolgens doorgelicht en het rapport voor België was niet bepaald positief. Ons land werd berispt voor zijn wetgeving die de beslissingsbevoegdheid van mensen met een handicap beperkt, maar ook voor zijn onvoldoende inclusieve onderwijs, het gebrek aan redelijke aanpassingen op het werk, de moeilijke toegang tot zelfstandig wonen, de gebrekkige uitrol van de de-institutionalisering en de dringende noodzaak om gebouwen en vervoer toegankelijk te maken. Het Comité heeft ook gewezen op het gebrek aan adviesraden in sommige gemeenschappen en gewesten en op de gebrekkige aandacht voor de betrokkenheid van personen met een handicap bij het beleid dat hen aanbelangt.

Unia wilde daarom peilen naar de mening van de betrokkenen zelf: wat is hun perceptie over de veranderingen sinds 2014? Is hun levenskwaliteit er sindsdien op verbeterd? Hebben de Belgische overheden de aanbevelingen van de Verenigde Naties geïmplementeerd? Welke thema's verkiezen ze? Wat zijn hun prioriteiten voor de toekomst?

In dit verslag komen de mensen met een handicap aan het woord, het zijn dan ook hun verhalen die je zal lezen en ontdekken.

We danken alle personen die de tijd hebben genomen om hun bekommernissen, obstakels in hun privé-, sociaal en beroepsleven, en hun ideeën om de situatie en de uitoefening van de rechten van personen met een handicap te verbeteren, met ons te willen delen.

Unia kan haar opdrachten niet uitvoeren zonder deze waardevolle informatie. We zullen die dan ook overmaken aan het VN-Comité inzake de Rechten van Personen met een Handicap dat belast is met het toezicht op de correcte toepassing van het Verdrag. Maar daar blijft het niet bij. We zullen de getuigenissen en informatie ook gebruiken in ons dagelijks werk, bij de interpellatie en sensibilisering van de Belgische overheden, zowel de federale overheid als de deelstaten, en van alle actoren die op een of andere manier een impact kunnen hebben op de situatie van personen met een handicap: de beleidsverantwoordelijken in het algemeen, werkgevers, vakbonden, algemene of gespecialiseerde openbare en particuliere diensten, actoren uit het onderwijs, de medische wereld en vele anderen.

Unia zal in de loop van 2021 een parallel rapport opstellen – parallel aan het rapport dat de Belgische staat in april 2020 aan het VN-Comité heeft bezorgd. Er is nog geen datum vastgesteld voor de volgende evaluatie van België.

Intussen zal Unia zijn taken in het kader van het Verdrag en ook van de antidiscriminatiewetgeving blijven uitvoeren. Het zal er de nodige promotie rond voeren en alle actoren in de samenleving sensibiliseren rond het belang ervan. Unia blijft ook beschikbaar voor elke persoon met een handicap die meent dat zijn of haar rechten zijn geschonden.

Methodologie

Doelstellingen

Met de online bevraging van personen met een handicap beoogden we het volgende:

- De identificatie van obstakels waarmee personen met een handicap te maken krijgen bij de uitoefening van hun rechten en van hun perceptie over de vooruitgang die de Belgische overheden sinds 2014 hebben geboekt (datum van de eerste evaluatie van België door het VN-Comité inzake de Rechten van Personen met een Handicap).
- Het opstellen van een rapport met een overzicht van de belangrijkste bevindingen om de werkzaamheden van Unia voor de komende jaren te sturen en om te verwerken in het parallel verslag dat Unia aan het VN-Comité inzake de Rechten van Personen met een Handicap zal overhandigen bij de tweede evaluatie van België.

Verloop van de bevraging

De online bevraging liep van 3 december 2019 tot 1 juni 2020.

Een aantal respondenten, hoewel gering in aantal, heeft de vragenlijst dus ook ingevuld tijdens de gezondheidscrisis.

De link naar de bevraging werd verspreid via de nieuwsbrieven van Unia en per e-mail naar verschillende partners, die deze op hun beurt doorstuurden naar hun leden of volgers.

De bias in de bevraging is dan ook dat ze vooral respondenten met een handicap bereikte die toegang hebben tot en vertrouwd zijn met het internet. Personen met een handicap in residentiële diensten zijn daarom zeer slecht vertegenwoordigd, aangezien de toegang tot het internet in deze diensten vaak beperkt is. Ook personen boven de 65 jaar hebben amper op de vragenlijst gereageerd.

Unia was zich van meet af aan bewust van deze mogelijke bias en wilde daarom ook ontmoetingen organiseren met personen met een handicap, professionals en verenigingen. Helaas was het door de gezondheidscrisis onmogelijk en worden deze ontmoetingen uitgesteld naar 2021.

De resultaten werden verwerkt tussen 1 juli en 1 november 2020.

De vragenlijst

De vragenlijst werd speciaal ontwikkeld voor mensen met een handicap en was beschikbaar in het Frans, het Nederlands en het Duits.

Om zo toegankelijk mogelijk te zijn, was de vragenlijst ook beschikbaar in een makkelijk lezen-formaat en in gebarentaal. Personen met een handicap die moeite hadden om de vragenlijst alleen in te vullen, konden zich laten bijstaan door iemand uit de omgeving.

De vragenlijst was anoniem. Slechts enkele gegevens over de persoonlijke situatie van de respondenten werden verzameld om de resultaten beter te kunnen analyseren.

Geen enkele vraag was verplicht. Respondenten konden dus kiezen om de vragenlijst geheel of gedeeltelijk te beantwoorden.

De vragenlijst (zie bijlage) bestond uit drie delen:

1. Het eerste deel had betrekking op het profiel en de persoonlijke situatie van de respondent (geslacht, leeftijd, gewest, woonplaats, werk- of schoolsituatie, ...).
2. Het tweede deel bevatte vragen over 10 thema's. Daarin werd gepeild naar de obstakels waar de respondent mee te maken krijgt bij de uitoefening van zijn of haar rechten wegens zijn of haar handicap, en naar zijn of haar perceptie van de vooruitgang die de Belgische overheden sinds 2014 hebben geboekt.
3. In het derde deel werd de respondent gevraagd om zo snel mogelijk de thema's uit te kiezen die voor hem of haar het belangrijkste zijn en die waar België nog vooruitgang moet boeken.

De uitgekozen thema's

Unia heeft voor de bevraging 10 thema's uitgekozen:

Onderwijs
 Werk
 Toegankelijkheid
 Keuze van de woonplaats
 Levensstandaard
 Deelname aan het culturele leven en vrijetijdsbesteding
 Deelname aan het politieke en publieke leven
 Relaties, intimiteit en seksualiteit
 Respect voor de lichamelijke en geestelijke integriteit
 Beeldvorming rond handicap

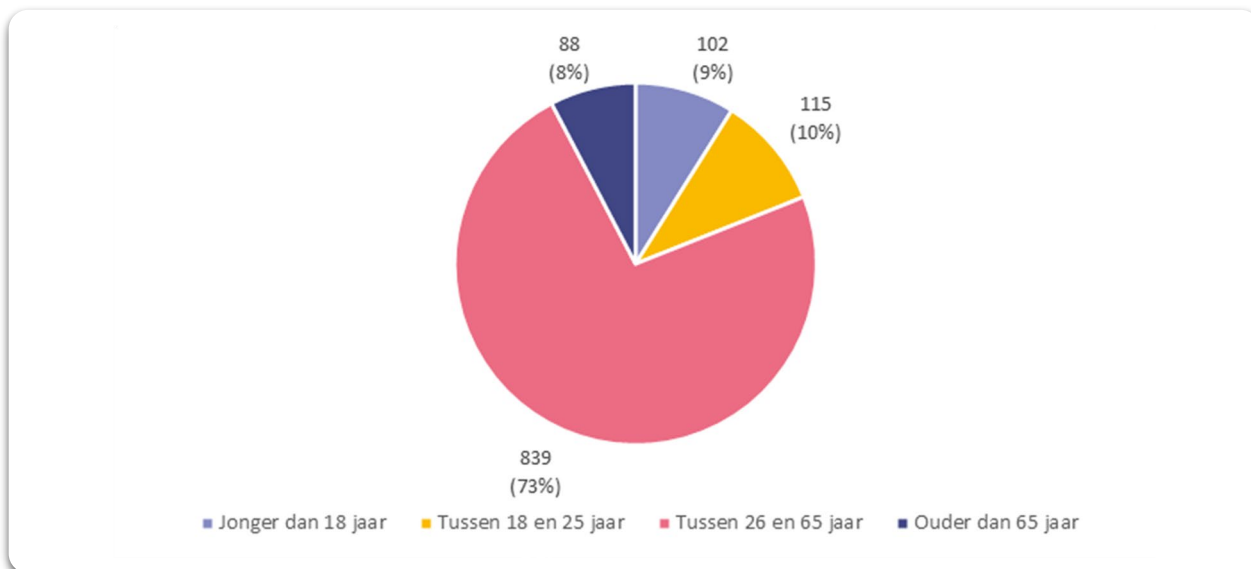
Aan het einde van de vragenlijst kon de respondent aangeven of hij of zij moeilijkheden ondervond of opmerkingen had over andere onderwerpen (recht op leven, rechtsbekwaamheid, toegang tot het gerecht, vrijheid en

	veiligheid, privacy, habilitatie en revalidatie, gezondheid, ...).
De respondenten	1144 respondenten hebben de vragenlijst ingevuld: ○ 606 in het Nederlands ○ 530 in het Frans ○ 8 in het Duits
Analyse van de resultaten	Na een korte analyse van de grafieken van de respondentenprofielen, worden de thema's die de respondenten het belangrijkste vinden besproken. Het gaat om thema's in hun persoonlijke leven maar ook om die waarvoor ze vanwege de Belgische overheden snelle vooruitgang verwachten. Vervolgens worden de 10 thema's besproken in volgorde van prioriteit, zoals de respondenten die hebben aangeduid. Om herhalingen te vermijden, worden weerkerende onderwerpen onder het meest relevante thema besproken. Voor elk van de 10 thema's worden de resultaten van de gesloten vragen vertaald in grafieken en telkens opgesplitst volgens de taalrol en het geslacht van de respondent. De totalen zijn niet identiek omdat een aantal respondenten geen geslacht heeft opgegeven en dus niet kunnen worden meegeteld. De resultaten van de open vragen worden per thema in verschillende ondertitels besproken en geïllustreerd aan de hand van getuigenissen. Sommige getuigenissen werden ingekort. Tikfouten werden gecorrigeerd voor het leesgemak. Vertaalde citaten, die dus niet in hun oorspronkelijke taal zijn weergegeven, worden gemarkeerd met een *. Het verslag geeft een overzicht van de belangrijkste aandachtspunten en heeft niet de intentie om volledig te zijn. Het bevat daarom niet alle getuigenissen, ook al waren vele daarvan zeer relevant en treffend. Het wil wel de ervaringen van de respondenten zo getrouw mogelijk weergeven. Het verslag wil bepaalde problematieken die met een specifieke handicapsituatie te maken hebben, niet veralgemenen naar andere situaties.

2 Profiel van de respondenten

1144 personen met een handicap namen deel aan de bevraging. Daarvan waren 606 respondenten Nederlandstalig, 530 Franstalig en 8 Duitstalig.

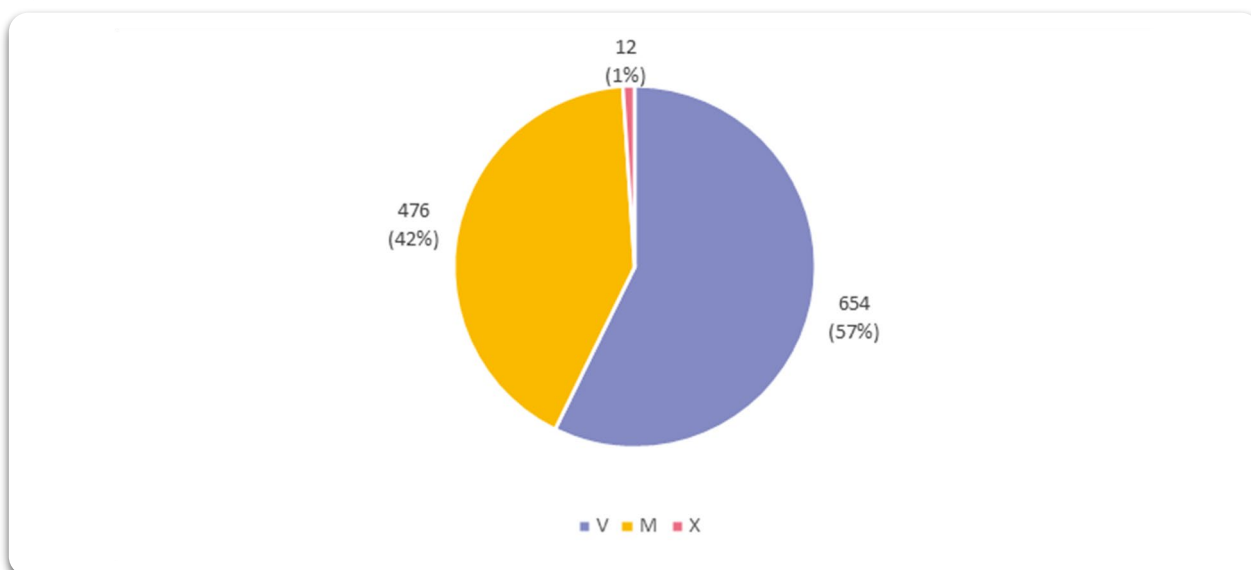
Figuur 1 : Leeftijd van de respondenten

Tabel 1 : Leeftijd van de respondenten - Resultaten uitgesplitst naar de taal van de respondent

Leeftijd van de respondenten	NL (n=606)	FR (n=530)	DE (n=8)	Totaal (n=1144)
Jonger dan 18 jaar	8%	10%	12.5%	9%
Tussen 18 en 25 jaar	10%	9%	37.5%	10%
Tussen 26 en 65 jaar	75%	72%	50%	73%
Ouder dan 65 jaar	7%	9%	0%	8%

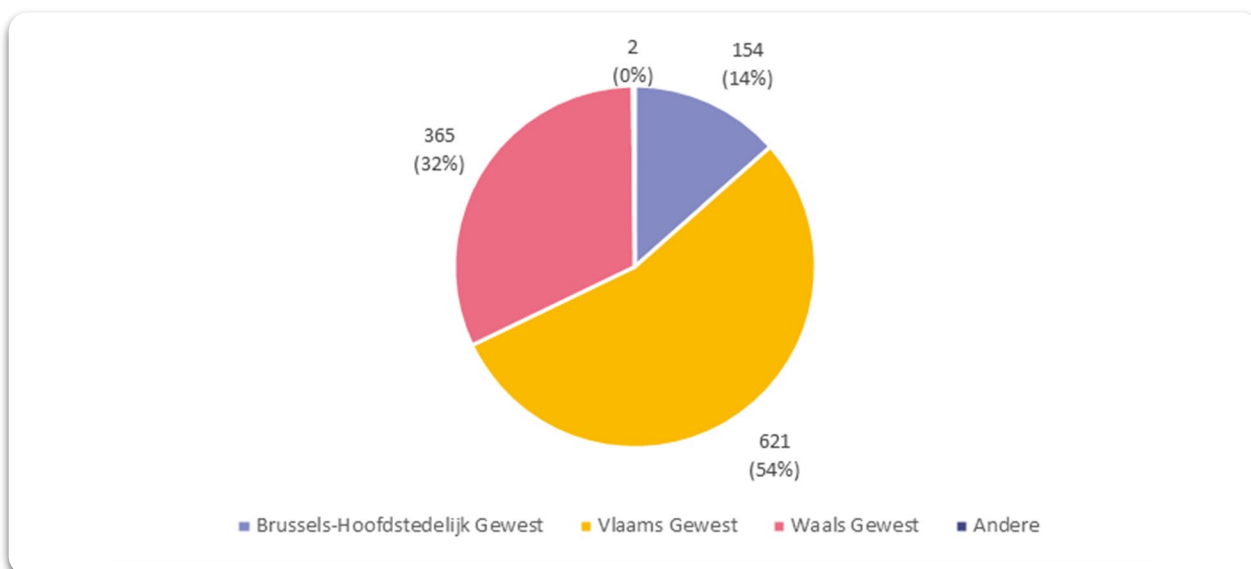
Figuur 2 : Gender van de respondenten

Tabel 2 : Gender van de respondenten – Resultaten uitgesplitst naar de taal van de respondent

Gender van de respondenten	NL (n=605)	FR (n=529)	DE (n=8)	Totaal (n=1142)
Vrouw	57%	58.5%	37.5%	57%
Man	42%	40.5%	62.5%	42%
X	1%	1%	0	1%

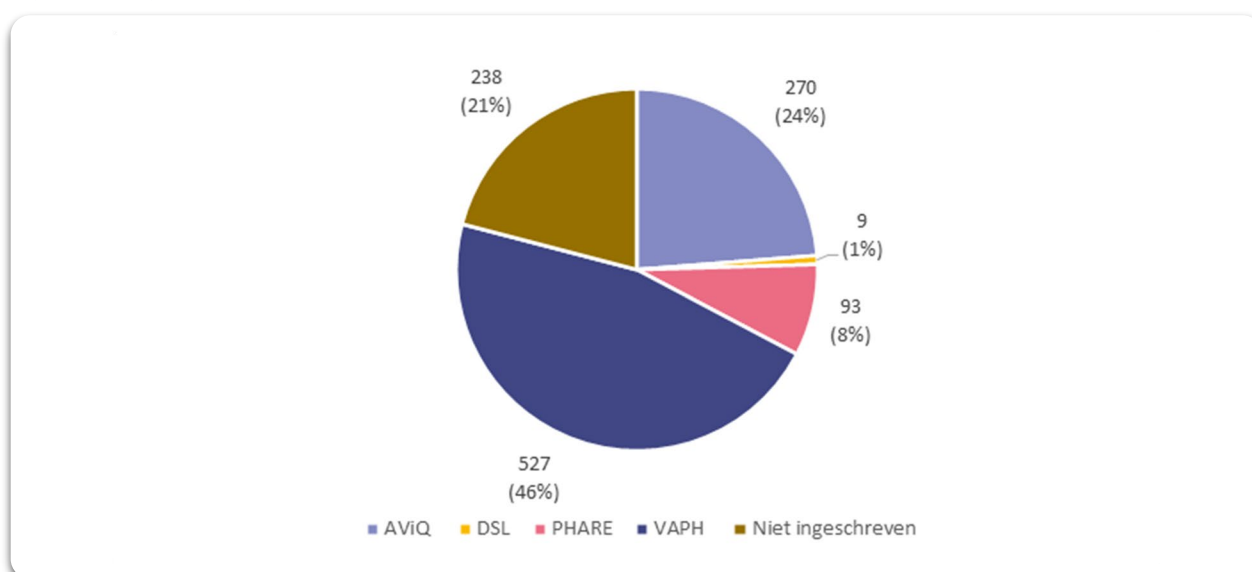
Figuur 3 : Regio van de respondenten

Tabel 3 : Regio van de respondenten – Resultaten uitgesplitst naar de taal van de respondent

Regio van de respondenten	NL (n=605)	FR (n=529)	DE (n=8)	Totaal (n=1142)
Brussels-Hoofdstedelijk Gewest	1%	28%	0	14%
Vlaams Gewest	98%	5%	0	54%
Waals Gewest	1%	67%	100%	32%
Andere	0%	0%	0	0%

Figuur 4 : Regionaal agentschap van de respondenten

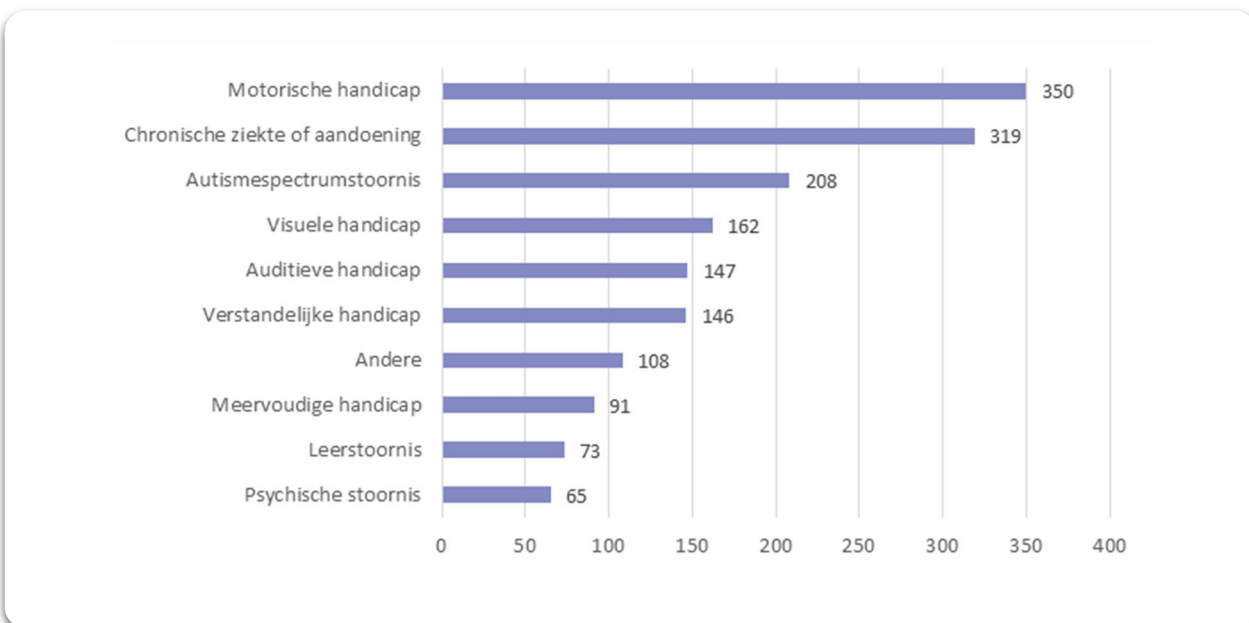

Tabel 4 : Regionaal agentschap van de respondenten – Resultaten uitgesplitst naar de taal van de respondent

Regionaal agentschap van de respondenten	NL (n=605)	FR (n=524)	DE (n=8)	Totaal (n=1137)
AViQ -Agence pour une Vie de Qualité	0%	51%	0%	24%
DSL – Dienststelle für Selbstbestimmtes Leben der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens	0%	0%	87.5%	1%
PHARE - Personne Handicapée Autonomie Recherchée	0%	18%	0%	8%
VAPH - Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap	83%	5%	0%	46%
Niet ingeschreven	17%	26%	12.5%	21%

We zien vooral respondenten met een chronische ziekte, een motorische handicap, autismespectrum- of psychische of leerstoornissen bij respondenten, die niet ingeschreven zijn bij een regionaal agentschap.

Figuur 5 : Type handicap van de respondenten

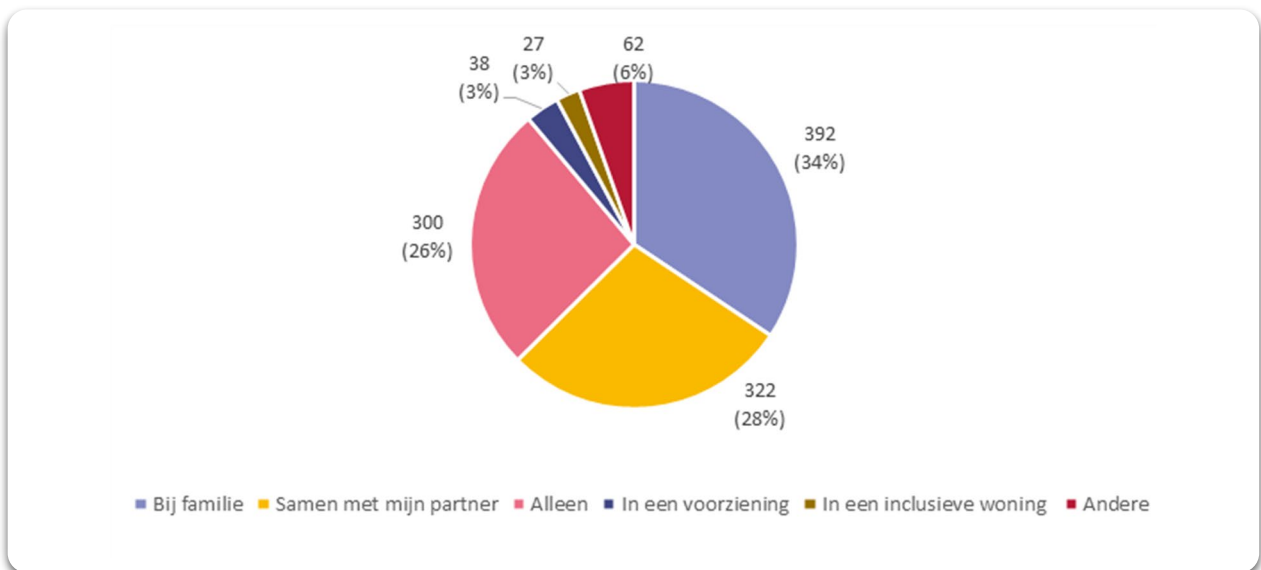

Let wel: heel wat respondenten kruisten meerdere handicaps aan.

Tabel 5 : Type handicap van de respondenten – Resultaten uitgesplitst naar de taal van de respondent

Type handicap	NL	FR	DE	Totaal
Motorische handicap	187	161	2	350
Chronische ziekte of aandoening	165	153	1	319
Autismespectrumstoornis	143	64	1	208
Visuele handicap	89	71	2	162
Auditieve handicap	55	88	4	147
Verstandelijke handicap	97	46	3	146
Andere	46	62	0	108
Meervoudige handicap	70	21	0	91
Leerstoornis	29	43	1	73
Psychische stoornis	39	26	0	65

Figuur 6 : Leefomgeving van de respondenten

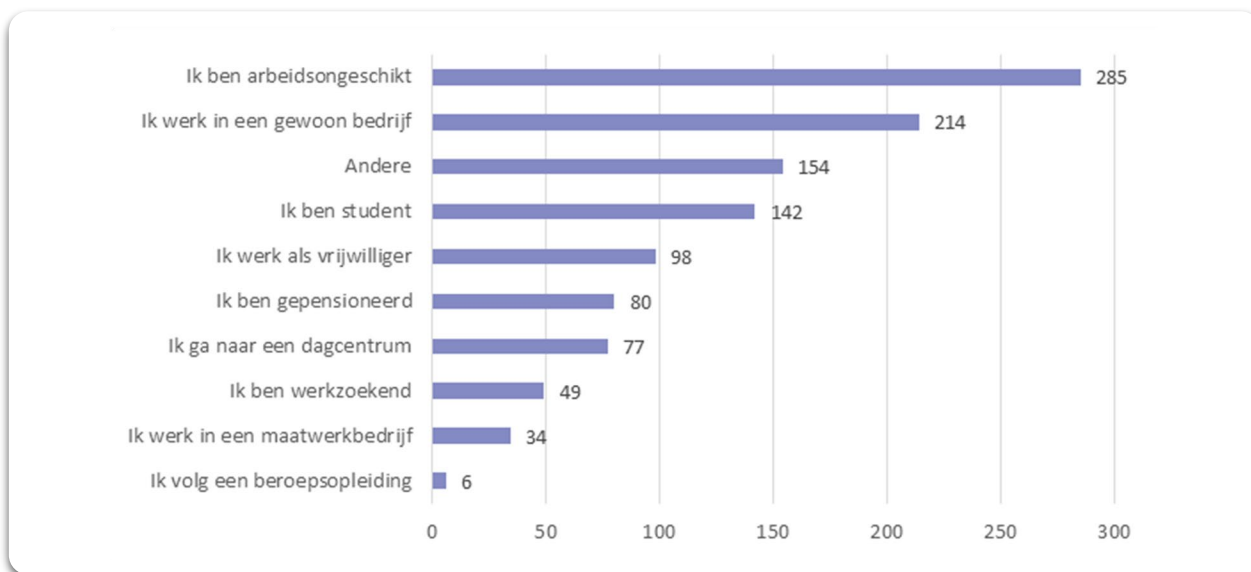

Tabel 6 : Leefomgeving van de respondenten – Resultaten uitgesplitst naar de taal van de respondent

Leefomgeving van de respondenten	NL (n=607)	FR (n=526)	DE (n=8)	Totaal (N=1141)
Bij familie	28%	42%	62,5%	34%
Samen met mijn partner	33%	23%	25%	28%
Alleen	25%	28%	12.5%	26%
In een voorziening	4%	2%	0%	3%
In een inclusieve woning	3%	2%	0%	3%
Andere	7%	4%	0%	6%

Respondenten die “Andere” antwoordden, zijn vaak alleenstaande ouders met kinderen of personen die alleen wonen met ondersteuning van een persoonlijke assistent. Het gaat ook over personen, die alternerend wonen en dus heen-en-weer gaan tussen hun voorziening en hun familie, en in mindere mate personen, die in een psychiatrische voorziening wonen of in een woonzorgcentrum.

Figuur 7 : Professioneel statuut van de respondenten

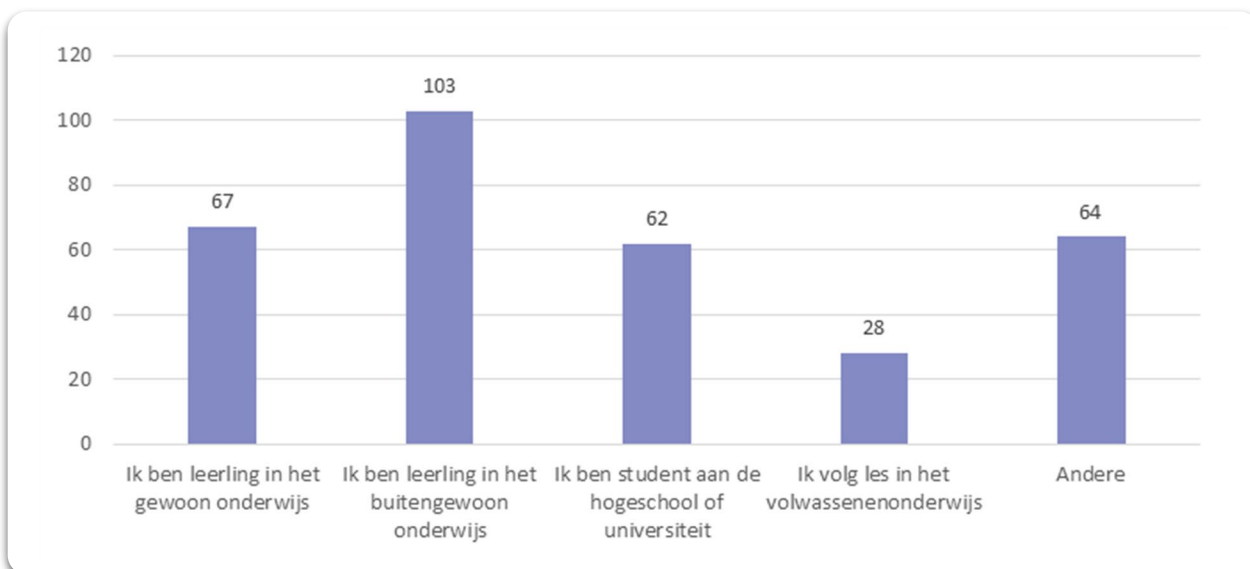

Personen die “Andere” antwoordden, zijn vaak personen met een uitkering (gebaseerd op hun handicap) of personen die halftijds werken wegens medische redenen; het gaat ook over ambtenaren en zelfstandigen.

Tabel 7 : Professioneel statuut van de respondenten – Resultaten uitgesplitst naar de taal van de respondent

Professioneel statuut	% NL (n=603)	% FR (n=528)	% DE (n=8)	% Totaal (n=1139)
Ik ben arbeidsongeschikt	27%	23%	12.5%	25%
Ik werk in een gewoon bedrijf	19%	18%	25%	19%
Andere	11%	16%	0%	14%
Ik ben student	10%	15%	37.5%	12%
Ik werk als vrijwilliger	10%	7%	12.5%	9%
Ik ben gepensioneerd	6%	8%	0%	7%
Ik ga naar een dagcentrum	10%	4%	0%	7%
Ik ben werkzoekend	2%	7%	0%	4%
Ik werk in een maatwerkbedrijf	4%	2%	0%	3%
Ik volg een beroepsopleiding	0%	1%	12.5%	0%

Figuur 8 : Onderwijssituatie van de respondenten

Tabel 8 : Onderwijssituatie van de respondenten – Resultaten uitgesplitst naar de taal van de respondent

Onderwijssituatie	% NL (n=139)	% FR (n=181)	% DE (n=4)	% Totaal (n=324)
Ik ben leerling in het gewoon onderwijs	14%	26%	0%	21%
Ik ben leerling in het buitengewoon onderwijs	36%	28%	50%	32%
Ik ben student aan de hogeschool of universiteit	22%	17%	25%	19%
Ik volg les in het volwassenenonderwijs	11%	7%	0%	9%
Andere	17%	22%	25%	20%

Merk op dat de antwoorden enigszins scheefgetrokken worden doordat personen hun studieniveau aangeven, maar niet hun huidige studie.

3 Belangrijkste thema's voor de respondenten

In de vragenlijst hebben we 10 thema's besproken over de rechten van personen met een handicap. Wij vroegen welke thema's voor hen persoonlijk het belangrijkst zijn en binnen welke thema's ze vinden dat België zo snel mogelijk vooruitgang moet boeken.

3.1 De belangrijkste persoonlijke thema's voor de respondenten

Figuur 9 : Wat is voor jou persoonlijk het belangrijkst?

Tabel 9.1 : Wat is voor jou persoonlijk het belangrijkst? – Resultaten uitgesplitst naar de taal van de respondent

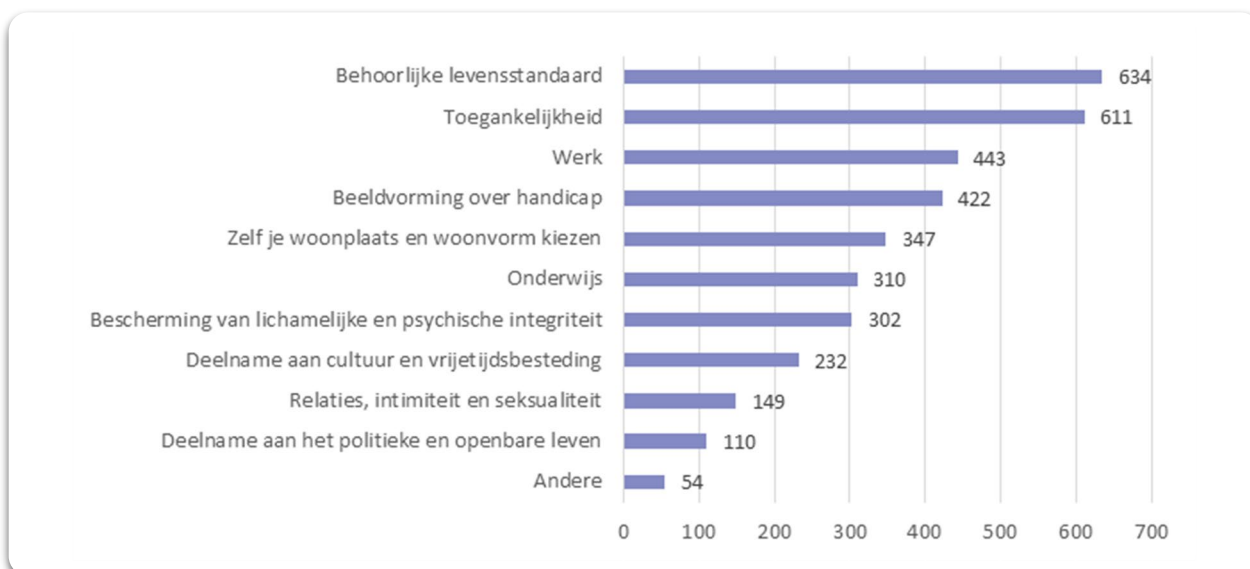
Wat is voor jou persoonlijk het belangrijkst?	NL	FR	DE	Totaal
Een behoorlijke levensstandaard hebben	370	303	3	676
Een positieve beeldvorming over handicap	258	204	0	462
Leven waar en met wie ik wil	235	195	1	431
Toegang hebben tot gebouwen, wegen en openbaar vervoer	234	166	1	401
Deelnemen aan het culturele leven en vrijetijdsbesteding	203	159	3	365
In een gewone werkomgeving werken	171	147	2	320
Geen slachtoffer zijn van lichamelijk geweld of psychologisch geweld	129	169	1	299
Relaties aangaan en intimiteit en seksualiteit beleven	119	143	1	263
Toegang hebben tot informatie	110	94	3	207
Gewoon onderwijs volgen	62	94	2	158
Deelnemen aan het politieke en openbare leven	63	57	2	122
Andere	19	26	1	46

Tabel 9.2 : Wat is voor jou persoonlijk het belangrijkste? – Resultaten uitgesplitst volgens de gender van de respondent

Wat is voor jou persoonlijk het belangrijkste?	V	M	X
Een behoorlijke levensstandaard hebben	376	295	5
Een positieve beeldvorming over handicap	279	177	5
Leven waar en met wie ik wil	238	187	4
Toegang hebben tot gebouwen, wegen en openbaar vervoer	247	150	3
Deelnemen aan het culturele leven en vrijetijdsbesteding	195	162	5
In een gewone werkomgeving werken	189	129	3
Geen slachtoffer zijn van lichamelijk geweld of psychologisch geweld	183	107	7
Relaties aangaan en intimiteit en seksualiteit beleven	132	126	3
Toegang hebben tot informatie	113	87	3
Gewoon onderwijs volgen	78	76	2
Deelnemen aan het politieke en openbare leven	56	62	3
Andere	29	16	1

3.2 De belangrijkste thema's waarin België vooruitgang moet boeken

Figuur 10 : Wat betreft de rechten van personen met een handicap: binnen welke thema's moet België vooruitgang boeken?

Tabel 10.1 : Wat betreft de rechten van personen met een handicap: binnen welke thema's moet België vooruitgang boeken? – Resultaten uitgesplitst naar de taal van de respondent

Wat betreft de rechten van personen met een handicap: binnen welke thema's moet België vooruitgang boeken?	NL	FR	DE	Totaal
Behoorlijke levensstandaard	375	258	1	634
Toegankelijkheid	308	300	3	611
Werk	211	229	3	443
Beeldvorming over handicap	220	200	2	422
Zelf je woonplaats en woonvorm kiezen	200	147	0	347
Onderwijs	127	179	4	310
Bescherming van lichamelijke en psychische integriteit	134	167	1	302
Deelname aan cultuur en vrijetijdsbesteding	130	99	3	232
Relaties, intimiteit en seksualiteit	64	83	2	149
Deelname aan het politieke en openbare leven	48	59	3	110
Andere	27	26	1	54

Tabel 10.2 : Wat betreft de rechten van personen met een handicap: binnen welke thema's moet België vooruitgang boeken? – Resultaten uitgesplitst volgens de gender van de respondent

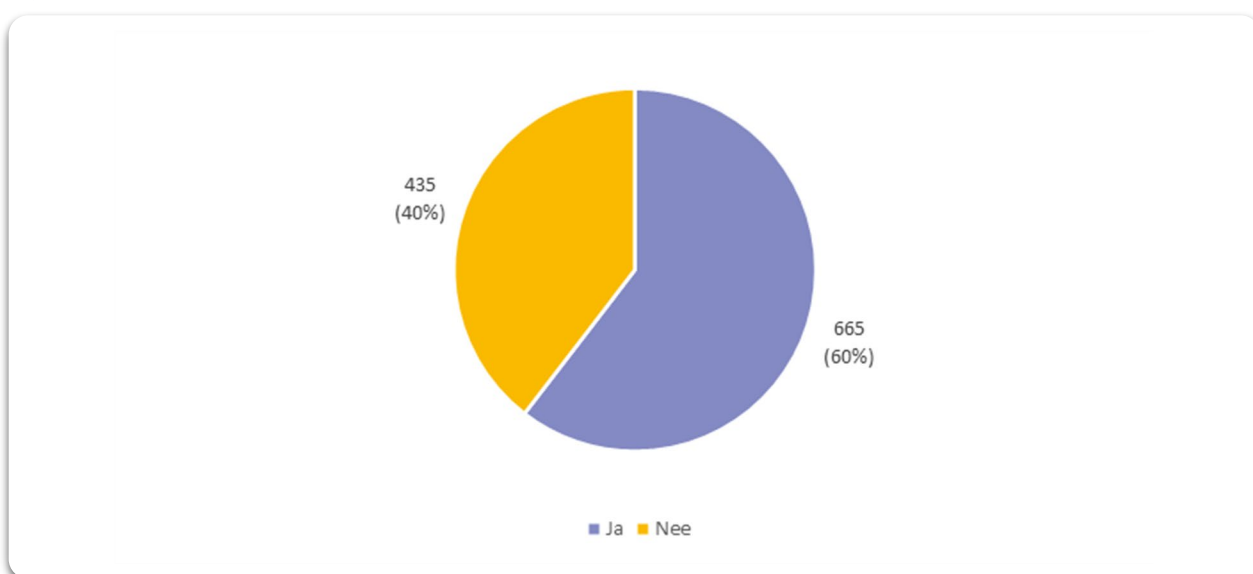
Wat betreft de rechten van personen met een handicap: binnen welke thema's moet België vooruitgang boeken?	V	M	X
Behoorlijke levensstandaard	371	260	3
Toegankelijkheid	371	233	4
Werk	261	177	3
Beeldvorming over handicap	253	160	7
Zelf je woonplaats en woonvorm kiezen	194	148	4
Onderwijs	171	134	3
Bescherming van lichamelijke en psychische integriteit	169	126	6
Deelname aan cultuur en vrijetijdsbesteding	140	90	1
Relaties, intimiteit en seksualiteit	65	83	0
Deelname aan het politieke en openbare leven	65	43	2
Andere	28	23	1

4 Wat de respondenten zeggen over de 10 thema's

4.1 Behoorlijke levensstandaard

Artikel 28 van het Verdrag bepaalt dat personen met een handicap en hun gezinnen recht hebben op een behoorlijke levensstandaard. Dit houdt onder meer in dat ze recht hebben op voldoende voeding, kleding en huisvesting en op de voortdurende verbetering van hun levensomstandigheden.

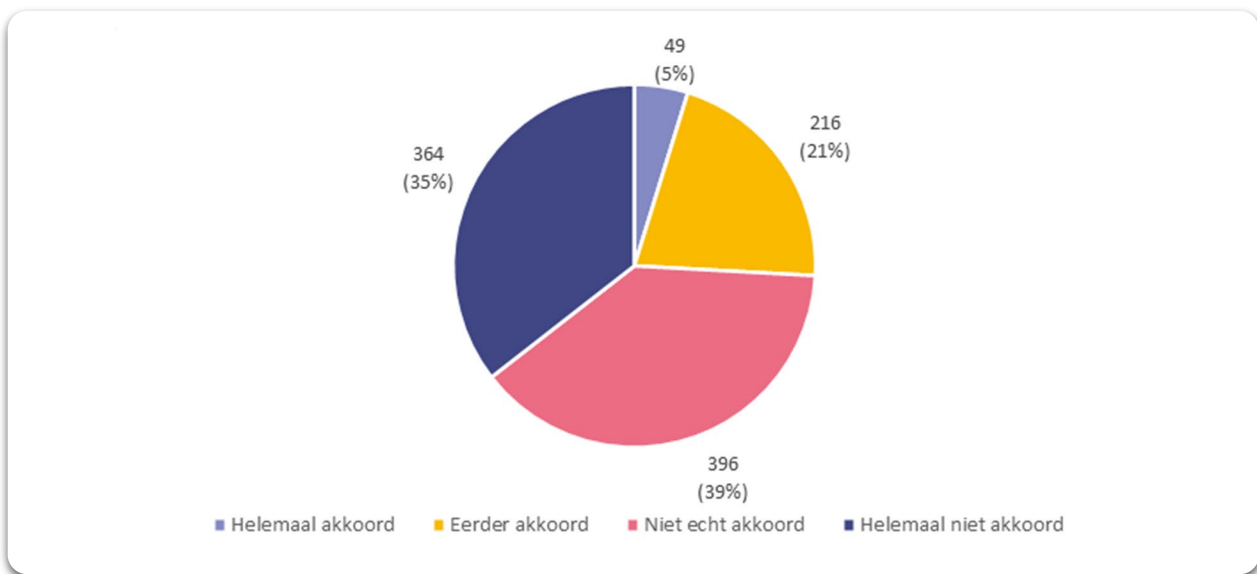
Figuur 11 : Mijn handicap verhindert me om een behoorlijke levensstandaard te hebben

Tabel 11: Mijn handicap verhindert me om een behoorlijke levensstandaard te hebben – Resultaten uitgesplitst naar taal en gender van de respondent

Mijn handicap verhindert me om een behoorlijke levensstandaard te hebben	% Totaal (n=1100)	% NL (n=590)	% FR (n=504)	% DE (n=6)	% V (n=635)	% M (n=450)	% X (n=12)
Ja	60%	62%	59%	67%	62%	59%	50%
Nee	40%	38%	41%	33%	38%	41%	50%

Figuur 12 : Sinds 2014 is er verbetering en is mijn levensstandaard er op vooruit gegaan

Tabel 12 : Sinds 2014 is er verbetering en is mijn levensstandaard er op vooruit gegaan – Resultaten uitgesplitst naar taal en gender van de respondent

Sinds 2014 is er verbetering en is mijn levensstandaard er op vooruit gegaan	% Totaal (n=1025)	% NL (n=556)	% FR (n=463)	% DE (n=6)	% V (n=591)	% M (n=419)	% X (n=11)
Helemaal akkoord	49	4%	5%	17%	4%	6%	0%
Eerder akkoord	216	19%	24%	33%	21%	21%	9%
Niet echt akkoord	396	38%	40%	33%	38%	39%	73%
Helemaal niet akkoord	364	39%	31%	17%	37%	34%	18%

Uit de resultaten blijkt dat een groot aantal personen met een handicap problemen ondervinden met betrekking tot hun levensstandaard.

Driekwart van de respondenten zijn van mening dat België geen vooruitgang geboekt heeft de laatste jaren.

De financiële ondersteuning van de overheid – inkomensvervangende tegemoetkoming, integratie-tegemoetkoming, invaliditeitsuitkering, ... – ligt voor velen te laag om een behoorlijke levensstandaard te hebben.

Opvallend is dat een groot aantal personen met een handicap aangeeft dat de bijkomende kosten voor gezondheidszorg, ondersteuning en hulpmiddelen bijzonder hoog liggen. Ook dit heeft een negatieve impact op hun financiële situatie en bijgevolg hun levensstandaard.

Beperkte financiële middelen zorgen op hun beurt voor een beperkte toegang tot vrijetijdsbesteding en maken het onderhouden van sociale contacten extra moeilijk (zie ook 4.8 Deelname aan het culturele leven en vrijetijdsbesteding).

Tewerkstelling en arbeidsongeschiktheid

Personen met een handicap geven aan dat hun levensstandaard in grote mate afhangt van hun mogelijkheid om al dan niet te gaan werken. Kansen voor personen met een handicap op de (reguliere) arbeidsmarkt blijven echter beperkt. De werkomgeving blijkt in veel gevallen nog ontoegankelijk en redelijke aanpassingen voor personen met een handicap worden niet altijd voorzien (zie ook 4.2 Toegankelijkheid en 4.3 Werk).

Soms heeft de werkgever recht op een financiële tegemoetkoming zoals bijvoorbeeld de VOP (Vlaamse ondersteuningspremie), maar die wordt niet altijd voor de werknemer met een handicap gebruikt. Voor sommigen is het verschil met een uitkering te klein om de stap te zetten naar de arbeidsmarkt. Voor anderen wordt de werkdruk teveel en moet men noodgedwongen kiezen tussen een goede levenskwaliteit of een goede levensstandaard. Deeltijds werken of progressieve werkhervatting kan voor sommige personen met een handicap een oplossing bieden, maar maakt het in de meeste gevallen nog moeilijker om financieel rond te komen.

“Levensstandaard hangt uiteraard nauw samen met je opleidingsniveau en je baan. Veel personen met een beperking zijn goed genoeg om als vrijwilliger te werken maar als men dan boter bij de vis vraagt, dan is dat altijd een probleem.”

“Ik kan steeds maar minder en minder gaan werken door de stijgende werkdruk. Er is geen enkele compensatie, je moet voor de kosten van het inkomensverlies/dalingen door je handicap volledig zelf opdraaien. Op de arbeidsmarkt gelden er geen aparte regels voor mensen met een handicap, bijv. vroeger in 4/5 kunnen gaan werken, moeten werken tot 67 jaar met een handicap...”

“Ik weet niet hoelang ik nog zal kunnen werken. Mijn zicht gaat er steeds meer op achteruit. Ik zit met een constante stress van wat er zal gebeuren, wanneer ik alleen met 2 kinderen, niet langer zal kunnen werken. Dit is heel moeilijk om mee om te gaan!” *

“Ik heb het over mijn baan die niet overeenkomt met mijn opleiding, omdat ik het heel moeilijk had om een baan te vinden. Laag geschoolde banen = minder goed betaalde banen = lagere levensstandaard.” *

“Levenskwaliteit gaat er sterk op achteruit. Ik heb niet gekozen tussen mijn gezondheid en gaan werken. Maar aangezien ik niet langer kan [...] ben ik in de helse spiraal van procedure op procedure terechtgekomen, en dit zonder passende begeleiding.” *

Inkomensvervangende tegemoetkoming en integratietegemoetkoming

Een groot aantal personen met een handicap geeft aan dat de inkomensvervangende tegemoetkoming en de integratietegemoetkoming veel te laag liggen om een behoorlijke levensstandaard te hebben. Hun noden worden vaak te laag ingeschat en er klinkt veel kritiek op de berekeningsmethoden. Sommige personen met een handicap genieten van een comfortabel leven dankzij hun familie, hun eigendom of dankzij verzekeringen, die ze tijdens hun loopbaan afgesloten hebben.

“De FOD uitkeringen zijn zo laag dat je er zelfs nog niet mee kan overleven.”

“Toen ook mijn partner werkloos werd, veranderde mijn uitkering niet en hadden we amper

1.000 euro voor ons beide samen!”

“Zolang de inkomensvervangende tegemoetkomingen van de FOD Sociale Zekerheid (940€ voor een alleenstaande) een stuk onder de armoededrempel (1150€) zitten en de toegang tot werk moeilijk is, zullen de meeste personen met een handicap in bestaansonzekerheid leven.” *

“Mocht ik mijn man niet hebben, dan zat ik onder de armoededrempel.” *

“Mijn familie schiet me te hulp. Zonder mijn familie, had ik deze levensstandaard niet.” *

“Een van de ouders moet stoppen met werken om in te staan voor de verplaatsingen, opvolging kinesist/logopedist, huistaken, maaltijden, hygiëne... Wat als de ouders er niet meer zijn?!” *

“Mama en papa zijn gescheiden. Papa werkt heel hard om zoveel mogelijk therapie te kunnen bekostigen, die amper worden vergoed, en mama is verplicht als huisvrouw te werken zodat ik de therapie kan volgen.” *

Budgetten in Vlaanderen

In Vlaanderen bestaat het systeem van persoonsvolgende budgetten (PVB) en persoonlijke assistentiebudgetten (PAB). De begunstigden van deze budgetten komen vaak op lange wachtlijsten terecht. Veel personen met een handicap krijgen zo helemaal geen budget en weten ook niet wanneer ze wel een budget zullen krijgen. Dit beperkt hun toegang tot zorg en ondersteuning en zet een grote rem op hun inclusie in de samenleving. Wie uiteindelijk wel een persoonsvolgend budget krijgt, kan daarmee vaak niet alle kosten dekken omdat het budget ontoereikend is, of omdat men te laag werd ingeschaald (en dus een kleiner budget ontvangt). Daarnaast kunnen 65-plussers geen aanspraak maken op deze budgetten.

De respondenten wijzen ook op problemen die na correctiefase 2 – waarmee men gelijkwaardige budgetten voor gelijkaardige profielen beoogde – zijn ontstaan voor wie wonen en zorg had afgestemd op het oorspronkelijke budget. Na de correctie ontvangen sommigen een lager budget waardoor ze de kosten van wonen en zorg niet meer kunnen dekken. Dit heeft belangrijke repercussies op vlak van zelfstandigheid en inclusie.

“De overheid erkent dat ik recht heb op een budget wonen, maar ik sta ondertussen bijna 10 jaar op de wachtlijst voor woonvorm, zonder enig toekomstperspectief wanneer het budget zal toegekend worden.”

“Toekennen van een PVB is leuk, maar als er geen geld voor is voelt het niet correct aan.”

“Ik heb het serieus moeilijk om rond te komen met mijn ziekte-uitkering. Ik sta al sinds 2014 op de wachtlijst voor goedgekeurd PVB prioriteitengroep 2. Volgens geruchten nog 52 jaar wachten. Schandalig!”

“VAPH-wachtlijst prioriteit 2 met 60.000€ per jaar, dit is nodig voor een menswaardig bestaan maar VAPH heeft geen geld om tussen te komen. Mijn man mag niet alleen blijven en heeft een persoonlijke hulp nodig. In het begin betaalde ik die van het spaargeld maar dat is nu op. Ik werk zelf 2 jobs om rond te komen met de rekeningen en we belanden nog steeds in het rood. De hulp heb ik moeten stopzetten en ik dien mijn man op te sluiten in een kamer met een emmer om zijn behoeften in te doen. Elke dag vertrek ik in tranen naar mijn werk en bel ik hem elke pauze op te zien of alles ok is. Eten doet hij niet, hij plast soms ook in zijn broek dus als ik na een lange

dag thuiskom is het daar ook weer kijken wat het brengt.”

“Mijn levensstandaard is verbeterd sinds ik een PAB toegekend heb gekregen. Dat was echter een vreselijk gevecht voor mijn ouders en is het nog voor veel ouders om ons heen. Het lijkt bijna onmogelijk om aan te tonen met wat voor uitdagingen gezinnen met een persoon met een handicap kampen. Het is schrijnend hoe weinig gezinnen die het moeilijk hebben, hulp krijgen zodat hun kind een inclusief leven in de thuissituatie kan leiden. De norm lijkt nog steeds om kinderen met een beperking in een voorziening of het bijzonder onderwijs op te nemen. Dat is niet meer van deze tijd.”

Budgetten in Wallonië en Brussel

In Wallonië en Brussel beantwoorden de persoonlijke ondersteuningsbudgetten niet aan de vraag. Er zijn lange wachtlijsten voor wie er wil op intekenen. Nochtans maakt zo’n budget het mogelijk om een persoonlijk assistent in te schakelen in het dagelijks leven en bij sociale en professionele activiteiten. Hierdoor kunnen de autonomie en de inclusie van personen met een handicap aanzienlijk toenemen.

“Ik heb een neuromusculaire aandoening waardoor ik mijn lichaam niet kan bewegen en afhankelijk ben van persoonlijke bijstand, wat vandaag de dag in België echt onmogelijk te verkrijgen is. [...] Ook al heb ik het geluk - als men het geluk kan noemen - om over persoonlijke assistenten te kunnen beschikken, ontmoet ik nog steeds veel mensen die geen toegang hebben tot deze zorg. Sommigen van hen zijn al in de dertig en wachten, hopen, dat hun rechten eindelijk worden gerespecteerd. Door gebrek aan budget, een budget dat het systeem niet toekent, belanden deze mensen, die fysiek veel te afhankelijk zijn, in institutionele infrastructuur. Wat ik onaanvaardbaar vind, in een democratisch land dat het Verdrag heeft ondertekend waarin de sluiting van deze instellingen wordt bepleit.” *

“Mijn man is blind en we hebben hulp nodig en een budget gevraagd voor een paar uur bijstand per week. Hij staat op een wachtlijst, niet voor een paar maanden, maar al jaren.” *

“In Vlaanderen is thuis wonen verworven. In Wallonië en in Brussel, blijft de instelling de enige mogelijkheid, die nog al te vaak wordt aangemoedigd.” *

Extra kosten voor medische zorg, hulpmiddelen en ondersteuning

Uit de getuigenissen hierboven blijkt dat personen met een handicap het vaak moeilijk hebben om rond te komen. Gezinnen belanden in armoede door niet te kunnen gaan werken, te lage uitkeringen of een gebrek aan een persoonlijk budget. Daarbij komt dat personen met een handicap kosten hebben waar anderen niet mee te maken hebben, zoals rekeningen voor behandelingen, verzorging, medicatie en hulpmiddelen, die vaak hoog oplopen. Dit leidt er soms toe dat personen met een handicap niet (meer) de nodige zorg kunnen betalen en noodgedwongen uitstellen.

Veel personen met een handicap hebben nood aan opvang of extra ondersteuning thuis, zoals poetshulp, een klusjesdienst... Deze kosten lopen snel op en niet iedereen heeft er de financiële middelen voor.

“Rekening houdend met mijn beroepsinkomsten, kom ik niet in aanmerking voor een tegemoetkoming aan personen met een handicap. Ik begrijp niet goed dat ik zelfs geen

integratietegemoetkoming kan krijgen, mijn handicap verdwijnt immers niet met een verhoging van mijn inkomsten.” *

“Noodgedwongen heb ik dit jaar mijn zorg verminderd omwille van financiële redenen. Ik ga maar 1 keer per week naar de kiné in plaats van 2 keer. Ik ben verminderd van 1 keer per week naar psycholoog naar 1 maal per maand... Dit betekent dat mijn genezing trager gaat dan zou kunnen!”

“We moeten nog te veel medische dingen zelf bekostigen waardoor we genoodzaakt zijn om met afbetalingsplannen te werken. Het merendeel van de uitkering gaat weg naar medische niet vergoede kosten. Hierdoor komen we in de armoede terecht en moet ik iedere maand naar de voedselbank gaan. Een uitstapje kan er niet vanaf! Tof leven dat wij hebben! Soms wou ik dat ik er niet meer was!”

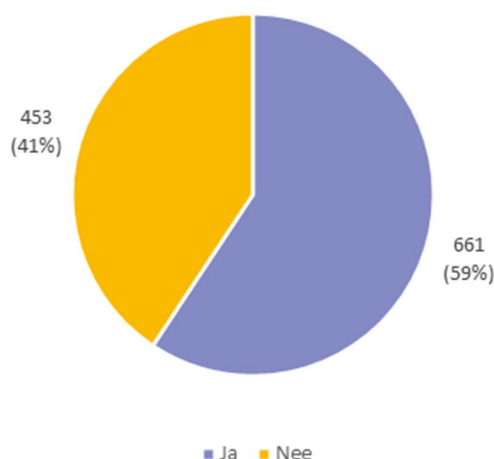
“Financieel lopen de ziekenhuis- en medicatiekosten gigantisch op en daar tegenover staat dat mijn inkomen gigantisch achteruit gaat omdat ik niet meer kan gaan werken.”

“Er zou poetshulp moeten komen en zoveel meer, maar we hebben hiervoor het geld niet.”

4.2 Toegankelijkheid

Artikel 9 van het Verdrag vraagt de staten inspanningen te leveren zodat personen met een handicap in staat zijn om zelfstandig deel te nemen aan alle facetten van het leven. Staten moeten maatregelen nemen om de toegang te garanderen tot de fysieke omgeving, vervoer, informatie en communicatie.

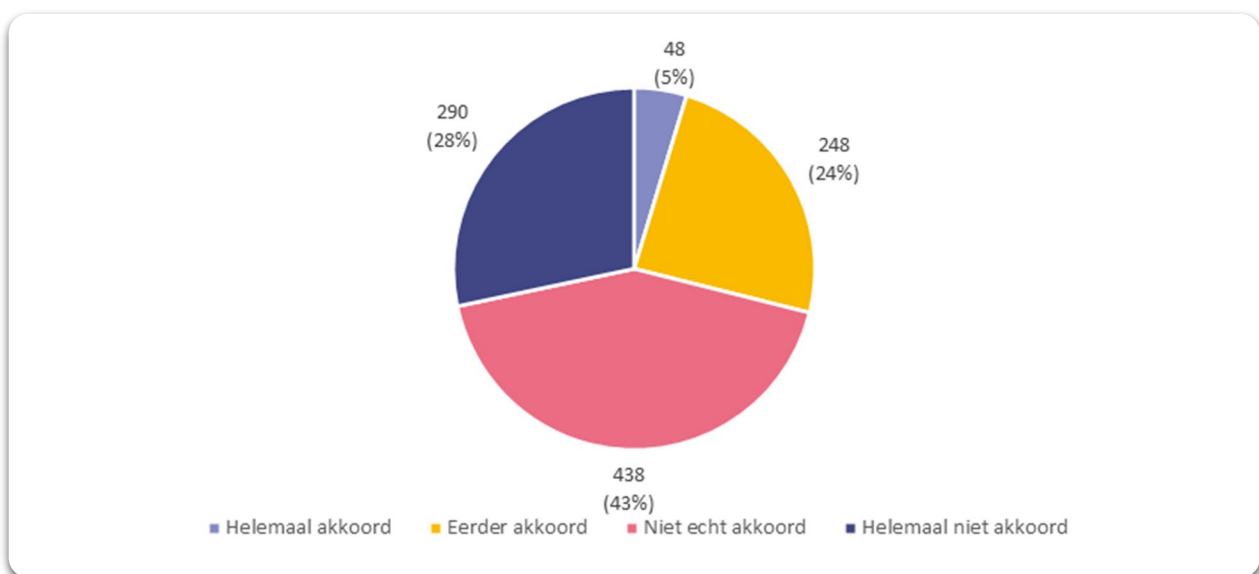
Figuur 13 : Mijn handicap verhindert me om toegang te hebben tot sommige gebouwen, wegen en openbaar vervoer

Tabel 13 : Mijn handicap verhindert me om toegang te hebben tot sommige gebouwen, wegen en openbaar vervoer – Resultaten uitgesplitst naar taal en gender van de respondent

Mijn handicap verhindert me om toegang te hebben tot sommige gebouwen, wegen en openbaar vervoer	% Totaal (n=1114)	% NL (n=595)	% FR (n=512)	% DE (n=7)	% V (n=638)	% M (n=461)	% X (n=12)
Ja	59%	62%	56%	43%	64%	53%	58%
Nee	41%	38%	44%	57%	36%	47%	42%

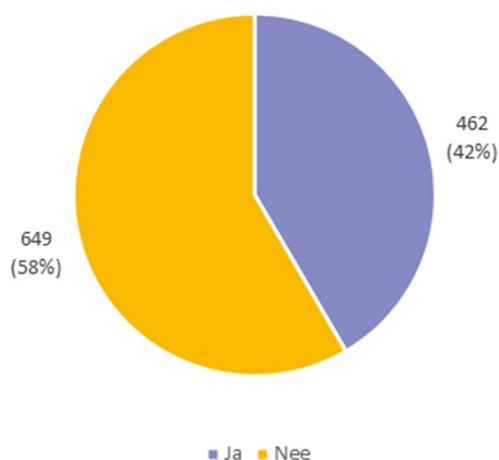
Figuur 14 : Sinds 2014 is er verbetering en heb ik gemakkelijker toegang tot gebouwen, wegen en openbaar vervoer

Tabel 14 : Sinds 2014 is er verbetering en heb ik gemakkelijker toegang tot gebouwen, wegen en openbaar vervoer – Resultaten uitgesplitst naar taal en gender van de respondent

Sinds 2014 is er verbetering en heb ik gemakkelijker toegang tot gebouwen, wegen en openbaar vervoer	% Totaal (n=1024)	% NL (n=553)	% FR (n=465)	% DE (n=6)	% V (n=590)	% M (n=418)	% X (n=12)
Helemaal akkoord	5%	4%	5%	0%	4%	5%	0%
Eerder akkoord	24%	22%	27%	50%	21%	29%	8%
Niet echt akkoord	43%	41%	45%	50%	45%	40%	67%
Helemaal niet akkoord	28%	33%	23%	0%	30%	26%	25%

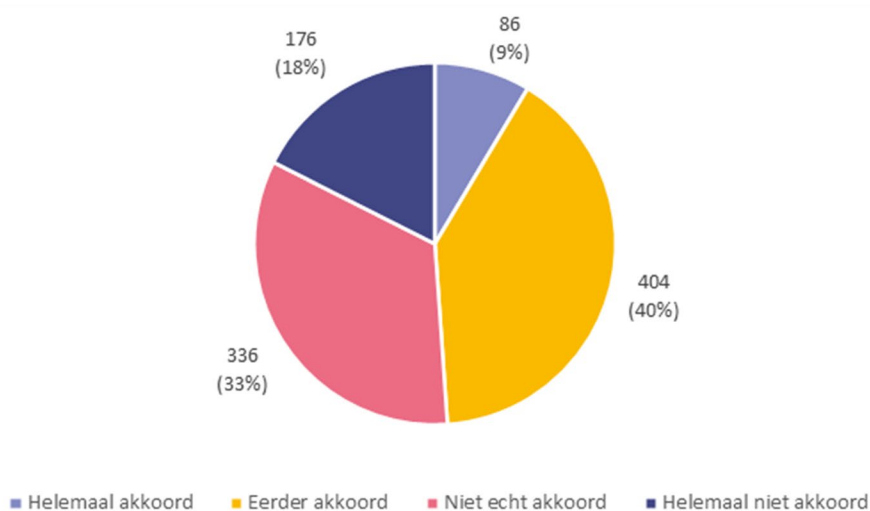
Figuur 15 : Mijn handicap verhindert me om toegang te hebben tot bepaalde informatie

Tabel 15 : Mijn handicap verhindert me om toegang te hebben tot bepaalde informatie – Resultaten uitgesplitst naar taal en gender van de respondent

Mijn handicap verhindert me om toegang te hebben tot bepaalde informatie	% Totaal (n=1111)	% NL (n=595)	% FR (n=509)	% DE (n=7)	% V (n= 635)	% M (n=461)	% X (n=11)
Ja	42%	42%	41%	57%	41%	42%	45%
Nee	58%	58%	59%	43%	59%	58%	55%

Figuur 16 : Sinds 2014 is er verbetering en heb ik gemakkelijker toegang tot informatie

Tabel 16 : Sinds 2014 is er verbetering en heb ik gemakkelijker toegang tot informatie – Resultaten uitgesplitst naar taal en gender van de respondent

Sinds 2014 is er verbetering en heb ik gemakkelijker toegang tot informatie	% Totaal (n=1002)	% NL (n=461)	% FR (n=459)	% DE (n=6)	% V (n=568)	% M (n=419)	% X (n=11)
Helemaal akkoord	9%	8%	9%	33%	9%	9%	0%
Eerder akkoord	40%	38%	44%	33%	40%	41%	18%
Niet echt akkoord	33%	35%	32%	17%	33%	33%	55%
Helemaal niet akkoord	18%	19%	15%	17%	18%	17%	27%

Een ruime meerderheid van de respondenten geeft aan moeilijk toegang te hebben tot gebouwen, wegen en openbaar vervoer. Bij respondenten met een motorische beperking is die beoordeling nog negatiever. Veruit de meeste respondenten zien hierin geen vooruitgang in de afgelopen jaren.

Een kleine helft van de respondenten ondervindt moeilijkheden bij de toegang tot (audiovisuele) media, websites, mobiele applicaties... Als we enkel de respondenten met een verstandelijke en/of sensorische beperking aan het woord laten, zoals blinde personen bijvoorbeeld, dan zien we wél een veralgemeende klacht over toegankelijkheid. De respondenten zijn verdeeld over de vraag of er al dan niet een verbetering merkbaar is in de afgelopen jaren: de ene helft meent van niet, de andere helft meent van wel.

Falende toegankelijkheid van het openbaar vervoer

Heel wat respondenten wijzen op het gebrek aan autonomie dat ze ervaren bij het gebruik van het openbaar vervoer. De rolstoeltoegankelijkheid van het openbaar vervoer is beneden alle peil. Ook voor reizigers met een sensorische beperking is de toegankelijkheid van de dienstverlening en de stations of haltes ondermaats. Zo zou er systematisch aandacht moeten zijn voor reizigers met een sensorische beperking bij de aankondigingen op de treinen en bussen, in de stations en aan de haltes, en in de mobiele applicaties.

De verplichte reservatie van assistentie houdt geen rekening met de onvoorspelbaarheid van verplaatsingen. Wanneer zich onverwachts wijzigingen voordoen (vertraging, afgelasting, spoorverandering, staking...) zijn reizigers met een handicap daar meer dan andere reizigers de dupe van omdat voor hen geen aanpassingen voorzien worden. Ook het gebrek aan assistentie 's avonds, in het weekend en in bepaalde stations wordt aan de kaak gesteld.

Verder melden respondenten een gebrek aan medewerking van buschauffeurs, een gebrek aan sensibilisering van het personeel en veelvuldige defecten van roltrappen en liften. Personen met een beperkte mobiliteit kaarten het gebrek aan zitplaatsen aan. Bovendien stellen overvolle treinen ook een probleem voor sommige reizigers met autisme.

“Ik moet bijna mijn bergbeklimmersmateriaal meenemen om in en uit de wagons te geraken.”

“Het openbaar vervoer, als men rolstoelafhankelijk is, is een ramp. Vaak met de bus weigeren de buschauffeurs uit te stappen om hun oprijplaat uit te halen.”

“Bij de NMBS kan je ondersteuning krijgen als je goed het uur van je verplaatsing kent. Maar meestal ken je niet het uur van terugkeer en dan kan je gewoon geen assistentie aanvragen. Hoe moet je weten wanneer je terug zal keren van een doktersconsultatie in een ziekenhuis, een sollicitatie, een examen...”

“Treinwijzigingen worden via de micro doorgegeven, waardoor ik mijn treinen mis omdat ik het niet heb gehoord dat ze van spoor zijn veranderd of afgelast zijn.”

“Bij het openbaar vervoer zou men consequent de haltes altijd auditief moeten aankondigen.”

“De app van de TEC is voor mij totaal onbruikbaar en die van de MIVB weinig toegankelijk [...] We kunnen spreken van ongelijke toegang tot informatie; en de paradox is dat veel mensen met een handicap (slechtzienden of blinden bijvoorbeeld) net de grote gebruikers zijn van apps van het openbaar vervoer, omdat ze niet kunnen rijden...” *

“Autisme kan onzichtbaar zijn, de wereld staat onverschillig tegenover dat soort handicap. Overvol (niemand biedt je een zitplaats aan) en lawaaierig openbaar vervoer.” *

De toegankelijkheid van gebouwen laat te wensen over

De respondenten geven aan dat het belang van toegankelijkheid bij nieuwbouw en renovatie sterk wordt miskend. Zoals bij openbaar vervoer wordt ook hier het gebrek aan autonomie aangeklaagd. Veel voorkomende obstakels zijn trappen, terwijl roltrappen en liften ontbreken of buiten werking zijn.

Voor de ontoegankelijkheid van publiek toegankelijke gebouwen (openbare gebouwen, horeca en winkels) stoort de respondenten. Ook het ontbreken van toegankelijk sanitair heeft een heel grote impact op de inclusie van personen met een handicap. Zonder toegankelijk sanitair, blijven veel rolstoelgebruikers gewoon weg.

Naast rolstoeltoegankelijkheid wordt de aandacht gevestigd op andere, vaak vergeten aspecten van toegankelijkheid: verlichting, akoestiek, bewegwijzering en ringleiding.

“Veel ontwerpers, bouwheren en architecten in ons land beschouwen toegankelijkheid nog steeds als een last. Zelfs bij nieuwbouw loopt men er zodanig de kantjes af dat de bruikbaarheid erbij inschiet. De overheid moet veel meer het voortouw nemen. Opleidingen hebben een grote achterstand in te lopen.”

“Ik vind het vreselijk dat de verordening toegankelijkheid nog steeds te weinig wordt nageleefd en dat er bijna geen controle bestaat bij oplevering van nieuwbouw.”

“Ik kan moeilijk trappen doen. En als de roltrappen of liften in de stations, gemeentehuizen ... ontbreken of stuk zijn, ondervind ik daar negatieve gevolgen van.”

“Een openbaar toegankelijk toilet is bijna nergens te vinden.”

“De verlichting in sommige openbare gebouwen kan beter, alsook de markeringen op de vloer, zoals begin en einde trap, trapleuning...”

“Ik zou graag een opleiding volgen maar die vindt plaats in het stadhuis van Brussel, ik kan dus net zo goed naar Mars gaan.” *

“Zogezegd zijn alle bioscoopzalen 'toegankelijk'. In feite is er slechts één zaal correct ingericht, in de 17 andere zalen kunnen mensen in een rolstoel niet anders dan net voor de 1ste rij te gaan zitten, met de neus tegen het scherm dus.” *

Te weinig aandacht voor toegankelijke weginfrastructuur

Respondenten kaarten de gebrekkige toegankelijkheid van de weginfrastructuur aan. Ze vinden dat steden en gemeenten hier te weinig aandacht voor hebben. Vooral de voetpaden en oversteekplaatsen zijn problematisch en ontoereikend voor rolstoelgebruikers of slechtzienden. Voetpaden zijn te smal, slecht aangelegd of staan vol hindernissen, met name in steden waar deelsteps en -fietsen de doorgang belemmeren. Er is een gebrek aan zitbanken om uit te rusten. Bij wegenwerken wordt vaak geen rekening gehouden met toegankelijkheid voor personen met een handicap. Verschillende respondenten wijzen ook op het gebrek aan (voorbehouden) parkeerplaatsen in bepaalde steden.

“Helaas merk ik bijna dagelijks hoe gemeentebesturen en eigenaars van openbare gebouwen onbekend zijn met toegankelijkheid voor personen met een visuele beperking.”

“Er mogen meer geleidelijnen zijn en ook verkeerslichten waar je een rateltikker voor blinden hebt. Ideaal zou zijn een tactiele rateltikker zodat doofblinden ook veilig kunnen oversteken.”

“Bij verbouwingen aan het openbaar domein wordt er bijna geen rekening gehouden met de hindernissen.”

“Ook in de grote winkels is het vaak moeilijk om tussen alle aanbiedingen in kratjes en rekken met je elektronische rolstoel te kunnen bewegen.”

“Ik kan mijn huis niet uit. De baan is niet goed. De stoepen hellen niet af, zelfs aan zebrapaden.”

“Op bepaalde plaatsen zijn er niet genoeg banken, stoelen of dergelijke.” *

“Ik verplaats me enkel met mijn aangepaste wagen en leg enkel nog korte trajecten in mijn buurt af (boodschappen, school) want in Brussel zijn er overal werken, parkeren in het stadscentrum is onmogelijk (tenzij in betalende parkings).” *

Gebrek aan overzichtelijke, toegankelijke en begrijpelijke informatie

Wat de toegankelijkheid van informatie betreft, botsen vooral respondenten met een sensorische beperking en respondenten met een verstandelijke beperking op drempels. Ze wijzen op de nood aan audiodescriptie, ondertiteling, gebarentaal en klare taal of zelfs *easy-to-read*. Bij gebrek hieraan is er voor hen geen toegankelijke informatie.

Niet alleen de tekst blijkt ontoegankelijk, maar ook dragers zoals de websites of de apps. Nochtans is dat voor overheidsinformatie sinds september 2020 verplicht. Daarnaast is het belangrijk dat er verschillende contactmogelijkheden zijn: geschreven, telefonisch of via de afstandstolkendienst. De digitale communicatiemiddelen bieden nieuwe mogelijkheden voor personen met een handicap (denk aan spraakondersteuning, navigatie, ...), maar wie die nieuwe communicatiemiddelen niet kan gebruiken, kan niet deelnemen. De digitale kloof vergroot.

Verschillende respondenten wijzen erop dat het moeilijk is om informatie te vinden over je rechten, tegemoetkomingen, ondersteuningsmaatregelen... De beschikbare informatie is vaak moeilijk te begrijpen of erg ingewikkeld. Er is geen enkele instantie die een volledig overzicht biedt van alle bestaande maatregelen.

“Doordat er geen audiobeschrijving is, mis je heel wat informatie. Soms zijn er beeldfragmenten zonder gesprekken, de beelden moeten voor zich spreken maar zeggen voor ons niks.”

“Van mij mogen ze alle programma’s op alle zenders verplicht ondertitelen.”

“Belangrijke informatie die direct van belang is voor de bevolking moet in gebarentaal uitgevoerd worden!”

“Heel wat websites zijn niet brailletegankelijk. Sowieso heb je met braille en spraakondersteuning al meer tijd nodig om informatie op te zoeken. Invulformulieren zijn vaak niet toegankelijk, dit wel waarvoor dank en proficiat.”

“Ik vind dat overheidsdiensten meer oog moeten hebben voor het probleem van de toegankelijkheid, als ze een beroep doen op apps. Het voorbeeld waar ik aan denk is de itsme-app. Die wordt steeds vaker gebruikt om in te loggen op verschillende diensten, met name administratieve diensten, en toch is de toegankelijkheid voor blinden nogal slecht (zelf heb ik er mijn hoofd over gebroken maar zonder succes!).” *

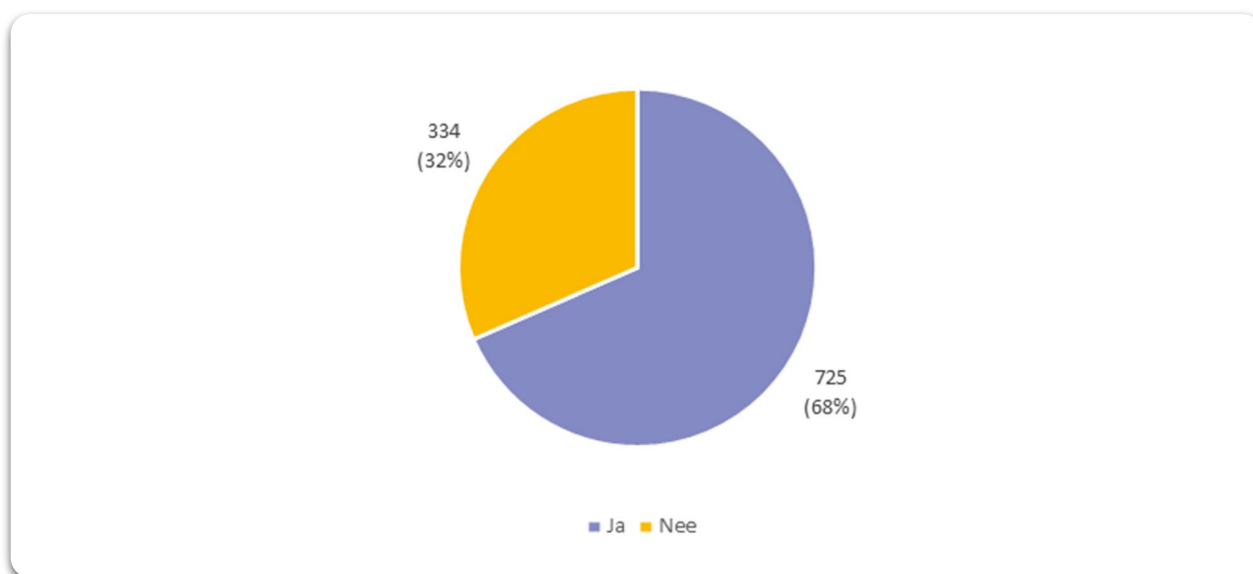
“Er is nog een lange weg af te leggen om dezelfde informatie te krijgen als de bevolking. Naast de informatie op TV, zijn persconferenties en culturele, sport- en ontspanningsactiviteiten verre van toegankelijk. Door een gebrek aan informatie voel ik me vaak uitgesloten.” *

“Ik vind dat personen met een handicap niet voldoende geïnformeerd zijn, noch over hun rechten, noch over de hulpverlening die beschikbaar is voor hun integratie en inclusie.” *

4.3 Werk

Artikel 27 van het Verdrag erkent het recht van personen met een handicap op werk, op voet van gelijkheid met anderen. Dit betekent dat personen met een handicap de mogelijkheid krijgen om zelf in hun levensonderhoud te voorzien door inkomsten uit werk. Op de arbeidsmarkt mag daarom geen onderscheid gemaakt worden op grond van handicap en de werkomgeving moet toegankelijk zijn voor personen met een handicap.

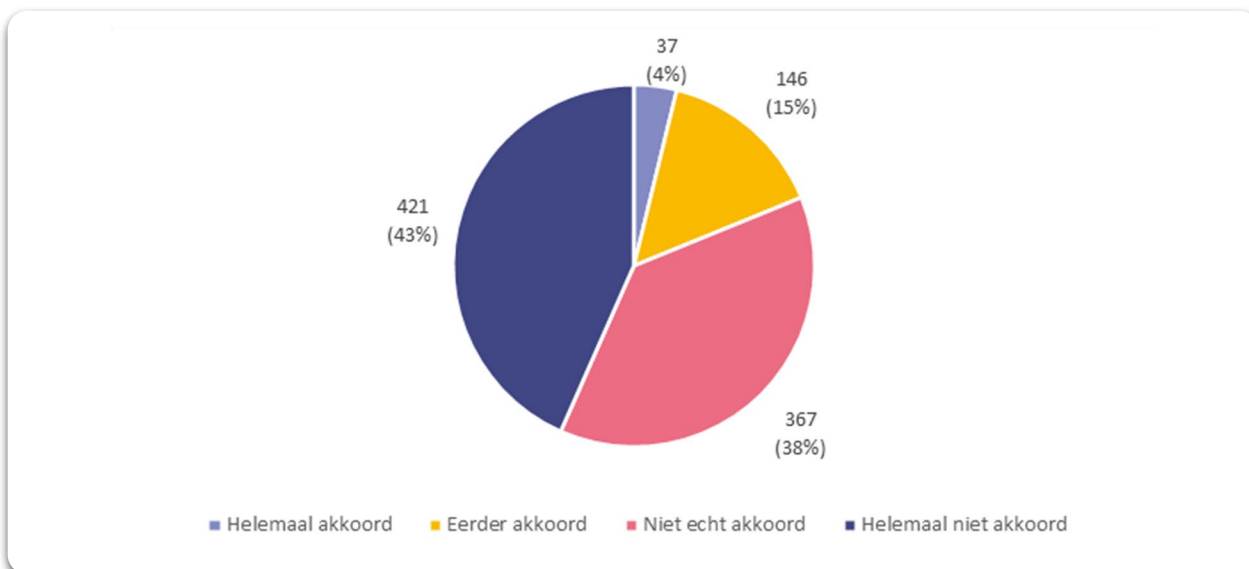
Figuur 17 : Mijn handicap verhindert me om in een gewone werkomgeving te werken

Tabel 17 : Mijn handicap verhindert me om in een gewone werkomgeving te werken– Resultaten uitgesplitst naar taal en gender van de respondent

Mijn handicap verhindert me om in een gewone werkomgeving te werken	Totaal (n=1059)	% NL (n=570)	% FR (n=483)	% DE (n=6)	% V (n=602)	% M (n=440)	% X (n=12)
Ja	68%	74%	62%	83%	67%	71%	50%
Nee	32%	26%	38%	17%	33%	29%	50%

Figuur 18 : Sinds 2014 is er verbetering en kan ik gemakkelijker in een gewone werkomgeving werken

Tabel 18 : Sinds 2014 is er verbetering en kan ik gemakkelijker in een gewone werkomgeving werken – Resultaten uitgesplitst naar taal en gender van de respondent

Sinds 2014 is er verbetering en kan ik gemakkelijker in een gewone werkomgeving werken	% Totaal (n=971)	% NL (n=520)	% FR (n=445)	% DE (n=6)	% V (n=555)	% M (n=400)	% X (n=12)
Helemaal akkoord	4%	4%	4%	0%	3%	4%	0%
Eerder akkoord	15%	13%	17%	33%	15%	15%	17%
Niet echt akkoord	38%	37%	39%	33%	40%	35%	50%
Helemaal niet akkoord	43%	46%	40%	33%	42%	46%	33%

De grote meerderheid van de respondenten vindt dat hun handicap hen verhindert om in een gewone werkomgeving te werken. Ze vinden ook dat er de laatste jaren geen of weinig verbetering is om te kunnen werken met een handicap. Van de 10 onderzochte thema's in deze bevraging komt dit thema er het slechtst uit, met de minste vooruitgang.

Uit de talrijke getuigenissen blijkt dat het recht op werk op verschillende vlakken geschonden wordt. Dat geldt zowel voor getuigenissen van werknemers als werkzoekenden, vrijwilligers en studenten. Twee belangrijke drempels beletten hen om te werken. Enerzijds ontbreken vaak redelijke aanpassingen op het werk of lopen deze vaak moeilijk. Anderzijds beletten ontoegankelijk vervoer, gebouwen en software voor de overgrote meerderheid van de respondenten de toegang tot werk.

Het recht op redelijke aanpassingen blijft eerder een gunst dan een recht

Veel getuigenissen over werk melden problemen met redelijke aanpassingen. Nochtans is het weigeren van redelijke aanpassingen een vorm van discriminatie. De respondenten getuigen dat het moeilijk is om redelijke aanpassingen te vragen. Werkgevers denken onvoldoende vooruit en redelijke aanpassingen worden onterechte vaak als een gunst beschouwd.

“Ik werk halftijds. Ik moet vechten om een verbetering te krijgen. Niets is voorzien, je moet alles vragen. Niets wordt automatisch toegekend, om alles moet je smeken.” *

“Ik kan nooit telefoneren op het werk. Op het werk zouden ze meer moeten aanvaarden dat ik zou kunnen werken met een afstandstolk. Dat kennen ze niet.”

“Toen ik mijn handicap verwierf, heb ik in mijn bedrijf een andere job gekregen, beneden mijn kwalificaties en verwachtingen. Er was geen bereidheid om mijn oude job aan te passen, geen flexibiliteit in minder werken, minder taken enz.”

“Je kent een website maar ze veranderen hem weer omdat het voor een ziende beter oogt en dan moet je terug opnieuw beginnen en altijd maar zeggen dat het niet toegankelijk is.”

“Hulpmiddelen lost niet alles op, men denkt het wel, het is iets om je dag een beetje gemakkelijker door te komen.”

Ontoegankelijke gebouwen en vervoer verhinderen om aan het werk te gaan

Zoals in het hoofdstuk over toegankelijkheid wordt beschreven, ondervinden personen met een handicap heel wat moeilijkheden om toegang te hebben tot gebouwen en vervoer. Dit heeft een negatieve weerslag op hun (kansen op) werk.

Voor gebouwen rapporteren respondenten vooral moeilijkheden met het sanitair, zware deuren en het ontbreken van een evacuatieplan bij brand... Verplaatsingen naar het werk en tijdens het werk zijn eveneens problematisch.

Personen met een visuele handicap wijzen nog op ontoegankelijke software. Ze kunnen soms niet telewerken doordat de hulpprogramma's alleen op de werkplek zelf voorzien zijn.

“Ik heb veel jobs moeten laten schieten omdat de bedrijven totaal niet bereikbaar waren.” *

“Elk traject dat ik doe, moet aangeleerd worden en regelmatig gedaan worden om in mijn geheugen aanwezig te blijven. In voor mij onbekende gebouwen heb ik hulp nodig om mij te oriënteren, de weg te vinden (ingang, lokaal waar vorming is, toilet, refter enz...) De ervaring leert mij dat dit niet evident is dat collega's dit opnemen.”

“Er zouden rustlokalen moeten voorzien worden. En ergonomisch meubilair. En liften.”

Nood aan begeleiding op maat

Veel respondenten vragen expliciet naar meer begeleiding voor werknemers met een handicap. Uit de getuigenissen blijkt dat begeleiding – als die er is – een groot verschil maakt. Men wijst ook op het belang van begeleiding voor bedrijven: bedrijven helpen om beter te leren omgaan met handicap, welke ondersteuningspremies er bestaan...

“Ze zetten u op een cursus en na het volgen van de cursus zeggen ze doodleuk: wij hebben geen werk, je moet het zelf gaan zoeken. Dus sta je zo ver als in het begin van de cursus.”

“Gelukkig is er in mijn bedrijf sinds enkele maanden iemand die me ondersteuning biedt.” *

“Mijn parcours is niet op mislukkingen uitgedraaid, gelukkig maar trouwens, ik had het geluk om individuele begeleiding te krijgen [...], die me heeft gesteund in de oprichting van zowel mijn ondernemingsproject als bij mijn vzw.” *

“In het openbaar ambt, de plaats waar ik mijn job uitoefen, moeten we vaststellen dat medewerkers met een handicap slechts zeer weinig begeleiding krijgen zoals het hoort, dat de andere collega's weinig gevoelig zijn voor andermans handicap.” *

“Werkgevers zijn nog stééds niet in staat om mensen met een beperking te ondersteunen. De meesten zijn zelfs NIÉT op de hoogte van de voordelen en ondersteuning naar henzelf én de werknemer, ze kunnen verkrijgen en waar ze recht op hebben (o.a. VOP-toelage) gewoon bedroevend in 2020.”

Discriminatie op de arbeidsmarkt

Personen met een handicap investeren vaak veel tijd en energie in sollicitaties voor vacatures waarvoor ze geen kans maken, omdat de werkgever geen personen met een handicap wil aanwerven ondanks het verbod op discriminatie. Eenmaal aangeworven, lopen ze vaak het risico om ongelijk behandeld of zelfs ontslagen te worden op grond van hun handicap.

“Toen ik mijn loopbaan wou vooruithelpen, vermeldde ik mijn zintuiglijke gevoeligheid zoals doofheid niet in mijn cv opdat werkgevers naar mijn professionele vaardigheden zouden kijken en ik zo afspraken voor interviews kon krijgen. In de 100% van de antwoorden, waarin men me vooraf om een telefonisch gesprek vroeg, antwoordde ik per e-mail dat ik slechthorend ben om werkgevers niet te bruuskeren, in de 50% van de gevallen kreeg ik geen antwoord, [...] en de rest “sorry, andere kandidaat gevonden”... Ja, we worden altijd uitgesloten omdat we doof zijn.” *

“Toen ik het over mijn handicap had, besliste de persoon via telefoon, zonder dat ze me had ontmoet, dat de functie me niet zou passen. Terwijl ze me nochtans net opbelde omdat mijn cv haar was opgevallen.” *

“Nu ik in een rolstoel zit, zei mijn werkgever me dat dit de dienst een slecht imago geeft. Ik heb dus voor onbepaalde tijd een medisch attest gekregen.” *

“Toen mijn werkgever vernam dat ik door mijn aangeboren ziekte voortaan mobiliteitsproblemen had, werd ik ontslagen.”

“Ik ben meermaals getuige geweest van discriminatie bij aanwervingsprocedures en ik stel vast dat de 3%-doelstelling voor de aanwerving van personen met een handicap per Federale Overheidsdienst zelden of nooit wordt toegepast. Ik voel mij zeer kwetsbaar op de werkvloer.”

Onbegrip, pesterijen en vooroordelen: nood aan sensibilisering

Respondenten getuigen veelvuldig over onbegrip bij zowel collega's als werkgevers. Redelijke aanpassingen geven soms aanleiding tot negatieve opmerkingen bij collega's. Er zijn ook getuigenissen over pesterijen. Sommige respondenten vermoeden dat bewust niet opgetreden wordt tegen pesterijen om de re-integratie van een werknemer met een handicap te beletten (zie ook 4.7 Respect voor lichamelijke en geestelijke integriteit). Veel respondenten vragen expliciet naar sensibilisering om vooroordelen over handicap aan te pakken.

"De collega's op het werk zeiden me: "het is hier geen beschutte werkplaats". *

"De denigrerende opmerkingen van collega's die denken dat de medische parttime het paradijs op aarde is, soms zien ze mij als een profiteur van het systeem!"

"Ik werk in een gewoon bedrijf, maar met een baas die me voortdurend kleineert omwille van mijn handicap. De enige reden waarom hij me tewerkstelt is omdat ik hem minder kost." *

"De werkgever kan iemand met handicap met aangepast werk op een eenvoudige manier 'goedkoop' ontslaan. Je zorgt dat de persoon even ziek wordt (via pesten...). Bij een re-integratietraject zet men dan de arbeidsgeneesheer (wordt door de werkgever betaald) onder druk om een oordeel te vellen dat de persoon met handicap het werk niet meer aankan."

"Als rolstoelgebruiker zijn je functie opties heel beperkt. Ik heb het gevoel dat er een bepaalde mentaliteit ontbreekt bij werkgevers. En heerst er een verhinderende en vaak foute perceptie."

Onduidelijkheid over het recht op een uitkering

Respondenten zien meer kansen om aan het werk te gaan, maar er zijn drempels. Zo is er onzekerheid over het behoud van de inkomensvervangende tegemoetkoming wanneer men deeltijds terug aan de slag wil gaan of bij het verlies van een baan. Er liggen nog veel kansen om personen met een handicap te (re)activeren op de arbeidsmarkt.

"Ik maak me veel zorgen over werk. Ik probeer al een aantal jaren om duidelijkheid te krijgen over de combinatie inkomensvervangende tegemoetkoming en deeltijds werk, maar er is niemand die me daarop een antwoord kan geven. Het blijft een heel onduidelijk iets."

"Niet voldoende gehandicapt voor de DG Handicap, te veel voor Forem of Actiris." *

"Je moet de mensen met een handicap niet sensibiliseren om te gaan werken, want het overgrote deel wil werken, maar verliest gewoon veel te veel als het gaat (deeltijds) werken. Daar moet iets aan gedaan worden! Zorg dat zij die willen en kunnen werken niet alles verliezen. Zij dragen hun steentje bij in de samenleving en moeten beloond worden, niet gestraft."

Maatwerkbedrijven bieden weinig kansen aan zwakkere werkzoekenden

Een aantal respondenten klaagt dat zwakkere werkzoekenden minder dan vroeger de kans krijgen om aan de slag te gaan in een maatwerkbedrijf, omdat die volgens hen getransformeerd zijn tot meer commerciële economische bedrijven. Meerdere respondenten zeggen dat maatwerkbedrijven niet aangepast zijn aan werknemers met een handicap.

“Te veel stress, werkdruk! Niet meer geschikt voor mensen met een handicap alleen nog voor sociaal gehandicapten! De mensen met een handicap moeten nu maar naar een dagcentrum! Volledig uit de hand gelopen toestand.”

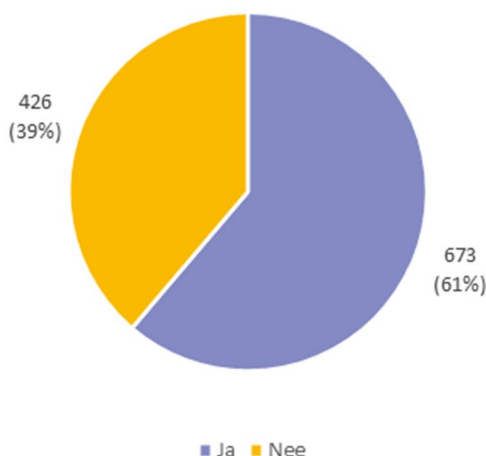
“Zelfs in een beschutte werkplaatsen worden we al snel gecatalogeerd en in het vakje ‘niets waard’ gestopt. Ondanks mijn capaciteiten en verzoeken, geen evolutie in mijn werk. Ik vraag opleidingen, haalt niets uit. De productie moet dezelfde zijn als voor een valide persoon.” *

“In de beschutte werkplaatsen is de (prestatie-)druk dermate hoog dat de meesten er niet op hun plaats zijn. Waarvoor beschut? Beschut omwille van de problemen van de persoon NEE, voor de winst JA.” *

4.4 Beeldvorming rond handicap

Artikel 8 van het Verdrag vraagt de staten maatregelen te nemen die een respectvolle houding ten opzichte van de rechten van personen met een handicap bevorderen. Het vraagt om stigmatisering, vooroordelen en schadelijke praktijken ten opzichte van personen met een handicap te bestrijden. Dit kan onder meer door bewustwordingscampagnes en door het aanmoedigen van de media om personen met een handicap te portretteren op een wijze die verenigbaar is met het doel van het Verdrag.

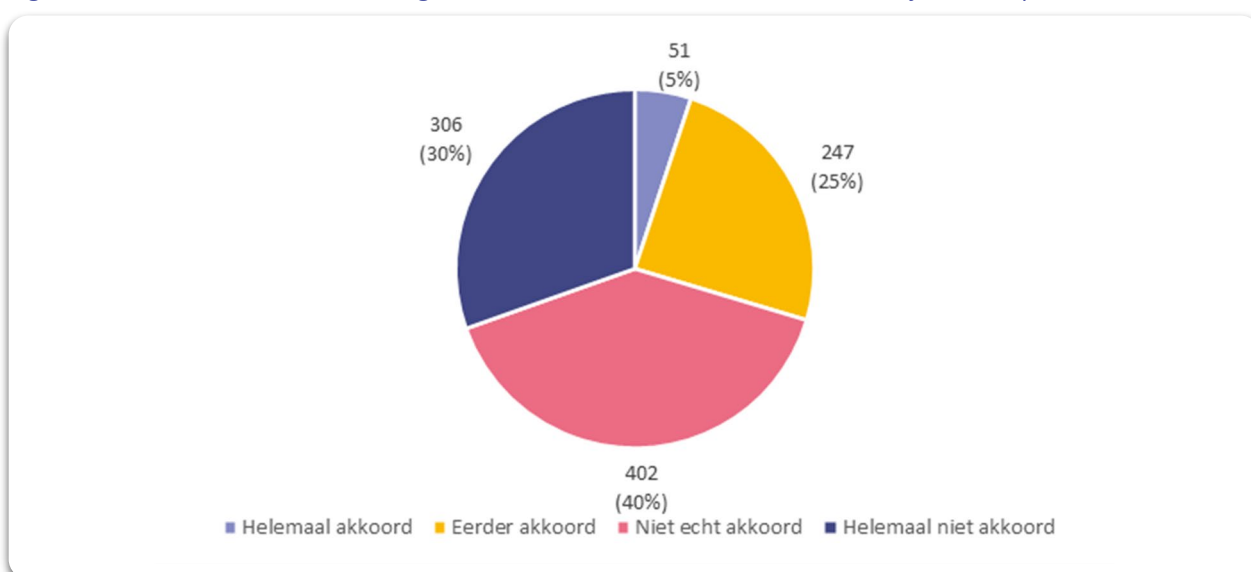
Figuur 19 : De manier waarop anderen naar mijn handicap kijken is een drempel om te leven zoals ik dat wil

Tabel 19 : De manier waarop anderen naar mijn handicap kijken is een drempel om te leven zoals ik dat wil – Resultaten uitgesplitst naar taal en gender van de respondent

De manier waarop anderen naar mijn handicap kijken is een drempel om te leven zoals ik dat wil	% Totaal (n=1099)	% NL (n=584)	% FR (n=507)	% DE (n=8)	% V (n=630)	% M (n=453)	% X (n=12)
Ja	61%	69%	52%	50%	62%	59%	100%
Nee	39%	31%	48%	50%	38%	41%	0%

Figuur 20 : Sinds 2014 is er verbetering en is het beeld dat anderen hebben over mijn handicap verbeterd

Tabel 20 : Sinds 2014 is er verbetering en is het beeld dat anderen hebben over mijn handicap verbeterd– Resultaten uitgesplitst naar de taal van de respondent

Sinds 2014 is er verbetering en is het beeld dat anderen hebben over mijn handicap verbeterd	% Totaal (n=1006)	% NL (n=536)	% FR (n=464)	% DE (n=6)	% V (n=570)	% M (n=420)	% X (n=12)
Helemaal akkoord	5%	4%	6%	17%	3%	8%	8%
Eerder akkoord	25%	21%	29%	17%	23%	27%	8%
Niet echt akkoord	40%	38%	42%	33%	42%	37%	33%
Helemaal niet akkoord	30%	37%	23%	33%	32%	28%	50%

Veruit de meeste respondenten vinden de manier waarop anderen naar hun handicap kijken een drempel om te leven zoals ze dat willen. De meeste respondenten merken de laatste jaren geen verbetering op en menen dat anderen zelfs een slechter beeld hebben gekregen over hun handicap.

Doorbreken van stereotypen en nood aan sensibilisering

Er wordt vaak vertrokken van stereotypen bij de benadering van personen met een handicap. Sommigen baseren zich op populaire media zoals films als Rain Man of Ben X. Sommigen gaan uit van de idee dat personen met een handicap hulpbehoevend zijn of zich niet zelf kunnen uitdrukken. Respondenten hebben daardoor soms het gevoel dat ze omwille van hun handicap niet ernstig worden genomen of dat ze gereduceerd worden tot hun handicap.

Zolang mensen zonder handicap geen contact hebben met personen met een handicap en dit in verschillende situaties, veranderen die stereotypen niet. Meer inclusie kan ervoor zorgen dat mensen een beter inzicht krijgen, in de verschillende noden die personen met een handicap ervaren, waar ze tegenaan lopen. Sensibilisering kan hiertoe bijdragen, ook in het onderwijs.

“Er bestaan nog heel veel clichés rond autismespectrumstoornis: is iemand die geen oogcontact kan maken, geen gevoelens heeft, alleen geïnteresseerd is in trainen, vliegtuigen, informatica...”

“Velen denken dat dove mensen stom zijn, terwijl dat niet het geval is. Kranten en andere visuele media gebruiken dit woord nog steeds, wat me stoort.” *

“Omdat ik stotter denken ze dat ik niet kan praten of denken. Als mijn ouders bij me zijn dan zullen ze hen aanspreken over mij: ‘Hoe gaat het nu met haar?’ Mijn ouders zeggen dan: “Vraag het aan haar, zij kan ook spreken”.”

“Een vrouw met een handicap mag er niet koket uitzien, goed gekleed of gemaquilleerd zijn, dat stoort, je moet medelijden opwekken.” *

“Vaak linken mensen Syndroom van Down aan afhankelijk, zielig, niks kunnen. Het woord ‘handicap’ wordt gelinkt met niets kunnen. Vandaar dat beperking toch iets beter klinkt, je bent beperkt op een bepaald vlak, maar iedereen heeft ook talenten.”

“Zodra ik de deur uitga, word ik dagelijks geconfronteerd met vooroordelen, kwade blikken of denigrerende opmerkingen.” *

“Ik zit niet altijd in de rolstoel en ik merk als ik niet in de rolstoel zit en mijn mening zeg tijdens de vergadering wordt er meer naar geluisterd dan als ik hetzelfde argument op tafel leg en ik zit in mijn rolstoel.”

“Mijn handicap is heel duidelijk te zien. Mensen zijn vaak bang door onwetendheid, ze hebben hun beeld van mij al klaar. Mochten wij nog steeds weggestopt worden en inclusie ons ontzegd, dan verandert er niets, dan zal die angst en onwetendheid er altijd blijven.”

Personen met een handicap willen meetellen

Meer inzicht in de problematiek van personen met een handicap kan leiden tot meer begrip. Nu geven respondenten aan dat ze vaak worden aangestaard of gemeden. Sommigen wijzen op een verharding van de maatschappij en van de politiek. Ze hebben het gevoel dat ze als profiteurs worden beschouwd, waardoor sommige personen met een handicap op zichzelf gaan terugplooiën.

Nochtans willen personen met een handicap niet als een aparte groep beschouwd worden, maar mee hun rol opnemen in de maatschappij. Ze willen meetellen, net als iedereen. Enerzijds willen ze dat hun handicap aanvaard wordt en dat er rekening mee wordt gehouden, anderzijds willen ze voorbij hun handicap ook gewoon mens zijn onder de mensen.

"Het ergste is dat ze mijn partner aanspreken in plaats van met mij te praten, het gaat slecht met mijn rug, mijn ruggengraat, mijn benen, maar mijn hersenen werken." *

"Ik word weinig aangesproken."

"Mensen met een beperking worden steeds meer geïsoleerd als profiteurs die niet excelleren. Alle waarde wordt gereduceerd tot economische productiviteit."

"Volgens mij komt het er vooral op aan dat mensen met een beperking zoveel mogelijk gaan participeren in de maatschappij waardoor de maatschappij in het algemeen hier ook leert mee omgaan."

"Vaak is mijn beperking het eerste wat mensen zien. Ik ben mijn beperking niet!"

Ook rekening houden met personen met een onzichtbare handicap

Heel wat respondenten merken op dat een onzichtbare handicap – bijvoorbeeld een chronische ziekte, een verstandelijke, psychische of sensorische handicap – moeilijk (h)erkend wordt. Ze worden geconfronteerd met ongeloof en moeten zich soms verantwoorden. Problemen worden onderschat of geminimaliseerd. Bovendien ziet de omgeving niet altijd met welke drempels ze geconfronteerd worden en blijven aanpassingen vaak uit, op school, op het werk of in de winkel.

"Mijn chronische ziekte is onzichtbaar. Vele mensen geloven mij niet."

"'Je ziet er niet autistisch uit', is een terugkerende opmerking, en dat zorgt er meestal voor dat mijn problemen systematisch onderschat worden en dat de eigen ervaringen die ik vertel niet serieus genomen worden."

"Doordat ik een onzichtbare handicap heb, word ik nergens geloofd omdat ik normaal babbel."

"Auditieve beperking is een onzichtbare handicap waardoor mensen niet echt je noden doorhebben."

"Ik merk dat mensen bij handicap nog steeds het beeld hebben van iemand in een rolstoel. Dat maakt het moeilijk om voor mijn onzichtbare handicap uit te komen of om aanpassingen te krijgen. Ik weet eigenlijk niet wat de beste manier is om mijn handicap duidelijk te maken aan de mensen rondom mij."

Belang van media en rolmodellen

Waar de ene respondent denkt dat handicap voldoende aan bod komt in de media, meent de andere dat er net meer personen met een handicap in beeld moeten komen. Ze wijzen in elk geval eenduidig op het belang van media. Sommige respondenten geven aan dat het beeld dat in de media wordt opgehangen van personen met een handicap verbeterd is; anderen vinden dan weer dat vooral de bestaande stereotypen bestendigd worden. Door vooral sterkere personen met een handicap in beeld te brengen, worden te hoge verwachtingen gecreëerd. Toch vinden verschillende respondenten het belangrijk om rolmodellen te tonen, bijvoorbeeld als televisiepersoonlijkheid.

“Naar mijn aanvoelen is het beeld in de media realistischer geworden, minder gefocust op de beperking en meer op de persoon. Dat vind ik een goede evolutie. In mijn omgeving word ik wel eens aangesproken naar aanleiding van een artikel of uitzending. Dat biedt kansen voor dialoog.”

“Het beeld dat de media schetst [...] helpt ons niet bepaald. In de scholen voor journalistiek kan nog veel sensibiliseringswerk worden verricht.” *

“De media moeten ook worden gesensibiliseerd om de handicap niet langer eender hoe te benaderen. Je hebt het niet over een -lijder [...]. Schilder ons niet langer af als kleine arme hulpbehoevende dingetjes, help ons volwaardige burgers te zijn, zeg niet dat we specifieke behoeften hebben, het enige wat we vragen zijn basisrechten...” *

“Slimme campagnes over handicaps zijn zeldzaam. Er hangt nog al te vaak een sfeertje van validisme rond. Hoog tijd om het thema op een eerlijke manier te benaderen en niet langer te worden gecategoriseerd als ofwel ellendig ofwel heldhaftig. Er is nog veel progressiemarge. Ook zijn nog al te veel clichés wijdverspreid.” *

“De programma's op tv met personen met een mentale handicap tonen de betere gasten en daardoor denken velen – zelfs in onze omgeving – dat onze gasten ook zo zijn. Het is echter al een verbetering dat er zo'n programma's gemaakt worden.”

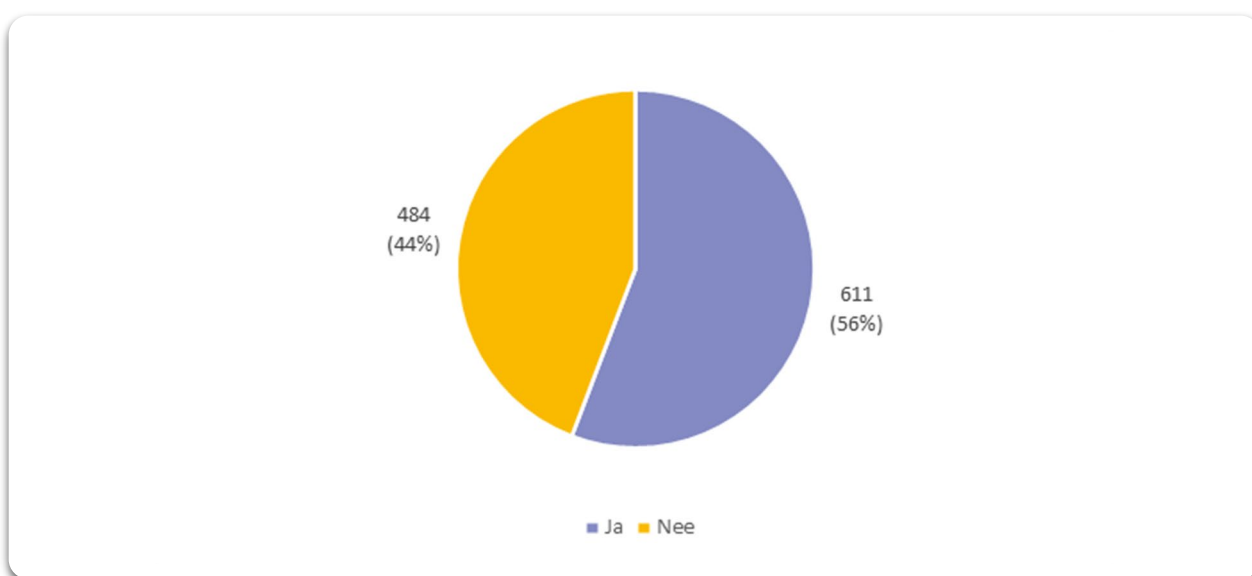
“Het is een zeer goede zaak dat er tv-programma's zijn zoals Taboe, Down the Road, Radio Gaga, Camping Karen & James, Durf te vragen... Nu nog iemand met een handicap als schermgezicht.”

“Het zou ook helpen om meer rolmodellen te hebben met een handicap. Bijvoorbeeld bekende Vlamingen, of op tv, sociale media ... Mensen met een beperking die normale dingen doen, zonder dat dat per se gekaderd moet worden als iets speciaals.”

4.5 Keuze van woonplaats

Artikel 19 van het Verdrag bepaalt dat personen met een handicap het recht hebben om te leven waar en met wie ze willen. In de praktijk kunnen ze vaak niet de keuze maken die ze willen. Bijvoorbeeld omdat ondersteuning door familie de enige optie is, omdat ondersteuning niet beschikbaar is buiten de voorziening, omdat huisvesting ontoegankelijk is of omdat er geen ondersteuning voorhanden is in de gemeenschap.

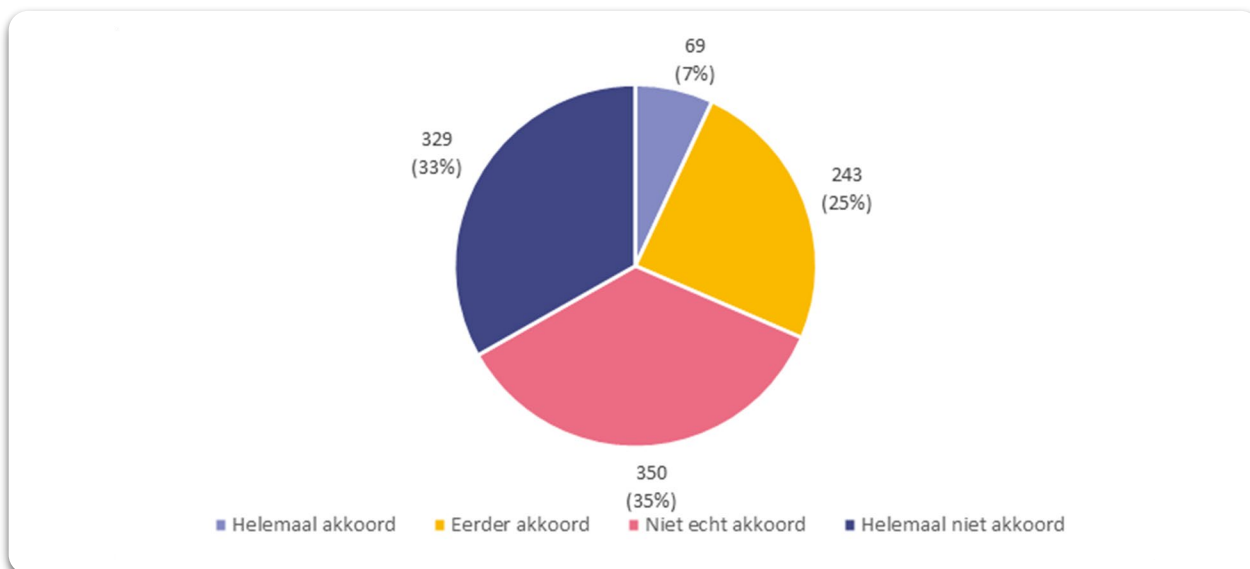
Figuur 21 : Mijn handicap verhindert me om te leven waar en met wie ik wil

Tabel 21 : Mijn handicap verhindert me om te leven waar en met wie ik wil – Resultaten uitgesplitst naar taal en gender van de respondent

Mijn handicap verhindert me om te leven waar en met wie ik wil	% Totaal (n=1095)	% NL (n=589)	% FR (n=500)	% DE (n=6)	% V (n=626)	% M (n=453)	% X (n=12)
Ja	56%	59%	52%	17%	55%	57%	75%
Nee	44%	41%	48%	83%	45%	43%	25%

Figuur 22 : Sinds 2014 is er verbetering en kan ik beter kiezen waar en met wie ik wil leven

Tabel 22 : Sinds 2014 is er verbetering en kan ik beter kiezen waar en met wie ik wil leven– Resultaten uitgesplitst naar taal en gender van de respondent

Sinds 2014 is er verbetering en kan ik beter kiezen waar en met wie ik wil leven	% Totaal (n=991)	% NL (n=530)	% FR (n=456)	% DE (n=5)	% V (n=563)	% M (n=413)	% X (n=12)
Helemaal akkoord	7%	6%	8%	0%	6%	9%	0%
Eerder akkoord	25%	21%	28%	40%	26%	23%	0%
Niet echt akkoord	35%	37%	33%	40%	33%	37%	75%
Helemaal niet akkoord	33%	36%	31%	20%	35%	31%	25%

De meerderheid van de respondenten meldt dat hun handicap hen belet om te leven waar en met wie ze willen. Veruit de meeste personen met een handicap zijn van mening dat er geen of weinig vooruitgang is in deze materie.

We herinneren hier aan de bias van de bevraging: de uitnodiging bereikte vooral personen die in de samenleving wonen en minder de personen in voorzieningen. De resultaten zijn dan ook niet representatief voor hun ervaringen. Het is heel waarschijnlijk dat hun keuzevrijheid nog in veel grotere mate wordt beperkt.

Ontoereikende financiële middelen

De resultaten tonen dat het beschikbare budget overwegend bepaalt waar en met wie personen met een handicap wonen. Een groot aantal respondenten meldt dat ze niet de financiële middelen hebben om zelf een woning te kopen of te huren. De respondenten geven uitdrukkelijk aan dat ze graag zelfstandig zouden leven, maar dat hun financiële situatie dit belet. Op inclusie staat voor hen een veel te hoge prijs. Van echte keuzevrijheid is in de praktijk dus geen sprake. Personen met een handicap zijn vaak afhankelijk van familie of van hun partner.

In mindere mate geven respondenten ook aan dat ze gediscrimineerd worden op de huurmarkt omwille van hun inkomen of leeftijd en dat ze drempels ondervinden bij het bekomen van een schuldsaldoverzekering. In Vlaanderen zou een persoonsvolgend budget (PVB) personen met een handicap kunnen helpen om zelf te kiezen waar en met wie ze leven. Uit de bevraging blijkt echter massaal dat lange wachtlijsten dat beletten.

“Financieel verplicht bij broer en schoonzus te leven, die ook een zwaar zeer zwaar gehandicapt kind hebben maar financieel kan ik niet anders.”

“Ik heb een kleine keuze, of ik woon met een partner samen, en heb geen inkomen, of ik woon bij familie en krijg geen inkomen, of ik woon alleen met een onacceptabel inkomen, waar ik alleen maar een klein slecht onderhouden appartement mee kan betalen.”

“Ik zou graag zelfstandig wonen maar ik heb te veel zorg nodig waardoor mijn budget niet hoog genoeg is om dat waar te maken en ik genoodzaakt ben in een instelling te wonen. Ver weg van familie en vrienden.”

“Ik zit op een heel slecht onderhouden studio met gigantische problemen met de huisbaas. (...). Ik zal liefst zo snel mogelijk hieruit willen. Maar met een daguitkering van 48,71€ is het moeilijk om te sparen voor een verhuis en de meeste verhuurders willen alleen maar werkende mensen.”

“Met een uitkering kan je niet terecht op de private woonmarkt. Gelukkig bestaan er sociale woningen en sociale tarieven voor gas en elektriciteit.”

“Mijn levensstandaard is ok maar dat is alleen maar omdat ik in een sociale woning leef en dat ik met mijn gepensioneerde moeder woon.” *

“Mijn inkomen is niet zo hoog en mijn droom is om zelfstandig te gaan wonen. Daar heb ik hulp bij nodig voor vervoer en het huishouden. Ik hoop dat ik dat zal redden met mijn inkomen.”

“Ik wil later graag met vrienden samenwonen in een kleine groepsvorm. Enkel ik en 2-tal vrienden. Het wachten op de PVB, de PAB maakt dit onmogelijk. Ik heb bij alle dagelijkse taken hulp, nabijheid en/of ondersteuning nodig. Nu blijf ik aangewezen op mijn ouders terwijl ik hoop ook een eigen leven te kunnen hebben.”

“Omwille van de wachtlijsten en het niet uitbetalen van het volledig persoonlijk budget, waar ik recht op heb, verhindert dit me om te gaan wonen waar ik wil. Ik dien noodgedwongen bij mijn ouder te leven, die naar best vermogen mij verzorgen. Ik kan daardoor niet zoals een andere 22-jarige volwassene eigen keuzes maken.”

Beperkt aanbod van toegankelijke woningen

Om als persoon met een handicap echt te kunnen kiezen waar en hoe je woont, moeten er ook voldoende toegankelijke en aangepaste woningen zijn. Op de reguliere woningmarkt blijven toegankelijke woningen echter schaars en de zoektocht verloopt moeilijk. Personen met een handicap geven aan dat ze op fysieke drempels botsen, zoals trappen zonder traplift, ontoegankelijk deuren, badkamers zonder inloopdouche...

Ook in de sociale huisvesting is er een nijpend tekort aan toegankelijke, aanpasbare en aangepaste sociale woningen en komen personen met een handicap op een wachtlijst terecht. Nochtans is een sociale woning voor velen de enige optie voor zelfstandig wonen omwille van hun financiële situatie. Wie wel een sociale woning krijgt aangeboden, moet in vele gevallen vaststellen dat die niet aan de behoeften voldoet (te afgelegen of onvoldoende toegankelijk). Bij het toewijzen van een sociale woning wordt ook te weinig rekening gehouden met een mogelijke uitbreiding van het gezin. De dienstverleners begrijpen niet altijd de noden van personen met een handicap.

“Gewoon geen huurmarkt voor mensen met een beperking. Zelfs geen zoekfunctie op de meeste websites van immokantoren voor rolstoeltoegankelijkheid.”

“Weinig woningen zijn rolstoeltoegankelijk op de verdiepingen, of het nu gaat om privé- of sociale woningen. Belgische architecten hebben de vervelende gewoonte om overal trappen te plaatsen, de liften zijn te smal, parkeren is een hel.” *

“Het is heel, heel moeilijk om een toegankelijke woning te vinden, ik ben niet tevreden met een normaal appartement op de begane grond, waar ik me helemaal niet met de rolstoel kan verplaatsen, wat betekent dat ik de hele dag stil moet zitten.” *

“Ik heb met mijn elektrische rolstoel geen toegang tot mijn lift in het gebouw, dus ik moet worden gedragen of in de buggy van een kind worden gezet, een dagelijkse hel...” *

“Er zijn geen sociale woningen die ruim genoeg zijn en waarvan de keukens en badkamers volledig zijn aangepast aan rolstoelgebruikers. In de appartementsgebouwen zijn er regelmatig problemen met niet werkende liften. In de keuken kun je de hangkasten niet met een speciaal systeem binnen bereik brengen. Ook het fornuis en de afwasbakken zijn meestal te hoog voor rolstoelgebruikers.”

“Ik woon nog gedwongen bij mijn ouders omwille van te laag inkomen. Wachtlijsten sociale woning lang.”

Nabijheid en beschikbaarheid van toegankelijk openbaar vervoer

Veel respondenten geven aan dat ze door hun handicap niet zelf met de wagen of fiets kunnen rijden en aangewezen zijn op openbaar vervoer. Dit heeft als nadeel dat ze moeilijk in rustige, landelijke omgevingen kunnen wonen, omdat die minder goed ontsloten worden door het openbaar vervoer. Men kiest voor wonen in de stad waar openbare diensten, scholen, werk en winkels voorhanden zijn en waar meer toegankelijk openbaar vervoer is. Maar wie noodgedwongen dichterbij het stadscentrum gaat wonen, betaalt daarvoor een hogere prijs.

“De moeilijkheid zit hem [...] ook in de locatie. We moesten op zoek naar een plek bereikbaar met de metro uitgerust met liften, vlakbij toegankelijke winkels, met tamelijk vlakke straten...” *

“Eigenlijk woon ik best in een rustige omgeving (autisme) maar door mijn invaliditeit mag/kan ik niet meer met de auto rijden. Openbaar vervoer is dus meestal de enige optie. Hier in West-Vlaanderen is dat echter abominabel te noemen. Zo ben ik gedwongen om in de stad te wonen omdat de diensten dan toch bereikbaar zijn voor mij.”

“Ik ben beperkt tot wonen binnen wandelafstand van een centraal station. Dit is echter onbetaalbaar, en de vraagprijs van woningen op de markt ligt omwille van die locatie makkelijk 100.000€ hoger. Steden bieden geen premie voor personen met een beperking om deze meerprijs te betalen.”

“Als persoon met een visuele handicap ben je voor je verplaatsingen afhankelijk van het openbaar vervoer. Wie zich vlot, zelfstandig wil kunnen verplaatsen, is daarom genoodzaakt zijn woonplaats te kiezen op basis van de nabijheid van openbaar vervoersknooppunten met snelle en frequente verbindingen naar belangrijke commerciële centra en dienstencentra. Dit zijn niet bepaald de meest aangename (rustige) plaatsen om te wonen.”

De prijs van de liefde

Zoals in de inleiding al vermeld, houdt het recht op zelfstandig leven voor personen met een handicap in dat ze vrij kunnen kiezen met wie ze samenwonen. Nochtans blijkt uit de bevraging dat die keuzevrijheid in de praktijk beknut wordt. Personen met een handicap geven vaak aan dat ze graag zouden samenwonen met een partner, vriend of familielid, maar hiervan afzien uit angst voor een vermindering van hun uitkering en het verlies van andere rechten (zoals verhoogde tegemoetkoming, sociaal tarief...). De huidige wettelijke bepalingen hebben dan ook een verregaande impact op het privéleven van personen met een handicap en hun leefsituatie.

“Als mijn twee kinderen voltijds gaan werken moet ik veel van mijn invaliditeitsuitkering laten vallen, dus één moet dan maar halftijds gaan werken anders moeten mijn kinderen mij onderhouden en dat vind ik heel erg.”

“Indien ik aan co-housing zou doen met vrienden, is de kans groot dat ik een deel van mijn inkomen zou verliezen. Hetzelfde geldt als ik zou inwonen bij mijn ouders of bij mijn broer/zus.”

“Stel dat mijn partner zich bij mij domicilieert dan wordt mijn integratietegemoetkoming afgenomen omdat mijn partner werkt. Mijn handicap is toch niet weg? Mijn partner moet toch niet opdraaien voor het feit dat ik een handicap heb?”

“Doordat ik met mijn zoon leef, krijg ik geen tegemoetkomingen voor personen met een handicap die daarmee gepaard gaan, zoals korting op elektriciteit, korting op openbaar vervoer...” *

“Om voor de tegemoetkomingen van het RIZIV in aanmerking te komen en zo alle kosten en gezondheidszorg te dekken, moet ik alleen leven omdat samenwonen met de bedoeling elkaar te helpen, financieel niet voordelig is.” *

Gebrek aan alternatieven voor het leven in een instelling

Sommigen hebben een oplossing gevonden in bepaalde woonvormen zoals *co-housing*, kangoeroe-woningen, begeleid wonen of ADL-wonen. Toch botsen personen met een handicap op allerlei drempels, zoals een gebrek aan budget, administratieve procedures en stedenbouwkundige normen. Ze vragen expliciet meer ondersteuning van de bevoegde overheden.

Vooraf in Wallonië en in Brussel klagen respondenten het gebrek aan alternatieven voor het wonen in een instelling aan. Meerdere Franstalige respondenten getuigen dat ze zich verplicht zagen om zich in te schrijven bij het Vlaamse VAPH om een woonplaats of een aangepaste oplossing te bekomen, ook al spreken ze geen Nederlands.

“Zelfstandig kunnen wonen is in België nog steeds vaak de verwezenlijking van personen die hun schouders onder een eigen initiatief zetten en hun krachten bundelen. Hierin zou er veel meer steun en kader kunnen komen vanuit de overheid.”

“Een zorgwoning wordt zeggend gepromoot, maar als je het uitvoert zoals het zou moeten, word je tegengewerkt door stedenbouwkundige regels, blijkt dat er amper iets in de wet van staat, is er meer onduidelijkheid en onwetendheid over en is er eigenlijk niets van voordelen of tegemoetkomingen aan verbonden.”

“Als je bij iemand wil gaan wonen en je wil een zorgwoning of kangoeroewoning dan moet je dit aanvragen. Dit is een hele papierwinkel en je moet minstens 20 keer lezen en dan nog raad gaan vragen om het te begrijpen.”

“Voor mensen die permanent (of bijna) menselijke hulp nodig hebben, zijn de mogelijkheden om buiten een instelling te leven in Wallonië bijna onbestaande.” *

“Eindeloze wachtlijsten om toegang te krijgen tot een instelling. Alternatieven zijn er niet maar ik wil ook niet in een instelling leven.” *

“Ik moet in een residentieel centrum wonen, waar ik omkadering nodig heb. Ik had het geluk een aangepaste plaats in Vlaanderen te vinden want in Brussel is er niets wat is aangepast aan mijn problemen.” *

Vaak noodgedwongen opnames in instellingen

Een gebrekkige keuzevrijheid betekent dat personen met een handicap soms noodgedwongen terechtkomen in een voorziening. Bestaande voorzieningen komen echter niet altijd tegemoet aan de noden van personen met een handicap; zo wonen ze in een voorziening vaak ver van familie en vrienden. Als er geen plaats meer is, door een gebrek aan aangepaste woningen, voorzieningen en/of budgetten, belanden sommigen al op jonge leeftijd in psychiatrische ziekenhuizen of woonzorgcentra. Ofwel zien gezinnen zich gedwongen de persoon op te vangen, tot er door ziekte of ouderdom van de mantelzorgers geen opvang meer mogelijk is.

“Mijn broer is in een rusthuis omdat het veel te lang duurt voor hij naar een aangepaste voorziening kon gaan. Wachtlijsten = mensonwaardig!”

“Te beperkte budgetten voor zorg op maat. Ik heb er geen probleem mee deeltijds te leven in groep maar door te weinig personeel is het aanbod aan dagbesteding te klein en niet altijd wat ik graag doe. Dikwijls kent men maar 1 woord en dat is ‘rusten’ maar ik ben 28 jaar en heel actief wat heb ik dan aan uren op mijn kamer of de zoveelste film op tv of tablet.”

“Het leven in grote groep is voor mij een groot probleem, liever kleine groepjes maken.”

“Mijn dochter woont op 150 km van onze woonplaats. Elke vrijdag gaan we haar ophalen, om haar de maandag terug te brengen. We konden haar leefplek niet kiezen maar we hadden geluk.”*

“Het is heel moeilijk een plaats in een instelling te vinden. De wachtlijsten zijn lang. Wanneer een plaats beschikbaar is, moet je ook aan alle criteria voldoen (categorie van de handicap, minderjarig, meerderjarig...). In 1996 werd mijn dochter geweigerd in een Waalse instelling omdat we in Vlaanderen woonden (de helft van de straat was in Vlaanderen, de andere helft in Wallonië). Binnen de 2 maanden ben ik verhuisd maar het was te laat... We hebben een jaar moeten wachten om eindelijk een plaats in deze instelling te krijgen. Een jaar dat ze in een psychiatrisch ziekenhuis doorbracht...” *

Nood aan administratieve ondersteuning

Tot slot geven respondenten aan dat ze administratieve ondersteuning nodig hebben opdat ze hun recht op zelfstandig leven kunnen uitoefenen. Bijvoorbeeld om de zorg thuis te organiseren of om financiële ondersteuning aan te vragen.

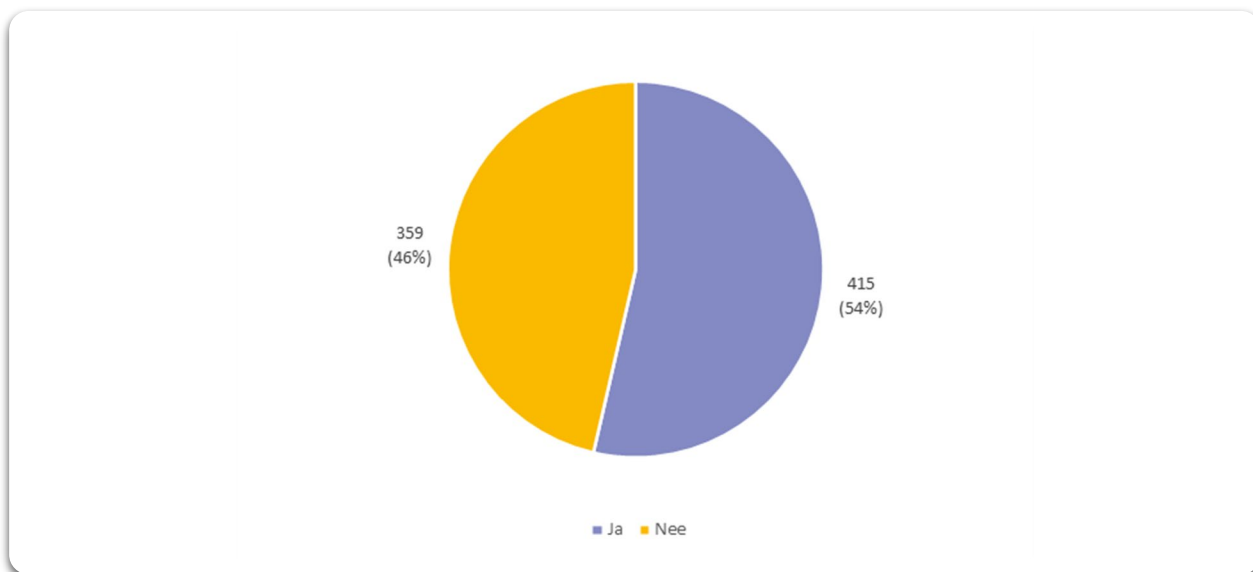
“Er is veel voorzien om thuis te blijven wonen. Maar indien je niemand meer hebt die alles voor jou regelt, is het niet haalbaar... Bijv. indien er zich een hulp ziek meldt, heb je gewoon niemand die jou helpt die dag en zit je gewoon vast... Niemand die voor jou dit gaat oplossen als je dit zelf niet kan... Dus dan ben je verplicht om in een voorziening te gaan wonen... Er is te weinig ondersteuning om van al de dingen die er bestaan, gebruik te maken als je deze zelfstandigheid niet hebt om dit zelf te organiseren...”

“Zelfstandig wonen is niet gemakkelijk als je geen administratieve documenten kunt lezen. Nu, het is wel mogelijk maar je moet je levensproject autonoom organiseren en de officiële diensten die ons moeten helpen, zijn overbelast voor de komende 10 jaar! Dit is al lang aan de gang en er verandert niets. Niemand lijkt te beseffen dat we de diensten voor bijstand en begeleiding moeten versterken voor minimale begeleiding, als we van sociale inclusie een succes willen maken. Iedereen heeft het over inclusie en denkt in termen van hellende vlakken???” *

4.6 Onderwijs

Artikel 24 van het Verdrag vraagt de staten om het onderscheid tussen gewoon en buitengewoon onderwijs op te heffen en te evolueren naar één inclusief onderwijssysteem. Leerlingen met een handicap mogen niet worden uitgesloten van het gewoon onderwijs en moeten er kunnen rekenen op de nodige aanpassingen en ondersteuning.

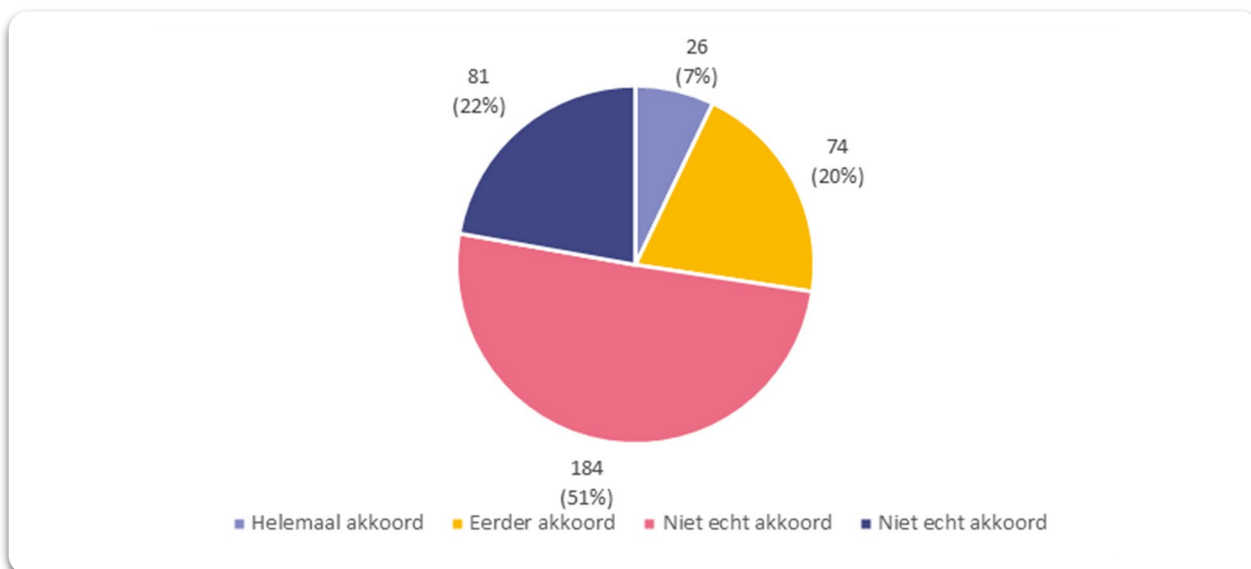
Figuur 23 : Mijn handicap verhindert/verhinderde me om gewoon onderwijs te volgen

Tabel 23 : Mijn handicap verhindert/verhinderde me om gewoon onderwijs te volgen – Resultaten uitgesplitst naar taal en gender van de respondent

Mijn handicap verhindert/verhinderde me om gewoon onderwijs te volgen	% Totaal (n=774)	% NL (n=415)	% FR (n=351)	% DE (n=8)	% V (n=417)	% M (n=342)	% X (n=10)
Ja	54%	60%	46%	75%	47%	62%	60%
Nee	46%	40%	54%	25%	53%	38%	40%

Figuur 24 : Sinds 2014 is er verbetering en kan ik gemakkelijker gewoon onderwijs volgen

Tabel 24 : Sinds 2014 is er verbetering en kan ik gemakkelijker gewoon onderwijs volgen – Resultaten uitgesplitst naar taal en gender van de respondent

Sinds 2014 is er verbetering en kan ik gemakkelijker gewoon onderwijs volgen	% Totaal (n=365)	% NL (n=157)	% FR (n=203)	% DE (n=5)	% V (n=180)	% M (n=179)	% X (n=4)
Helemaal akkoord	7%	6%	8%	0%	6%	8%	0%
Eerder akkoord	20%	15%	24%	20%	21%	20%	25%
Niet echt akkoord	51%	77%	32%	0%	53%	48%	25%
Helemaal niet akkoord	22%*	2%*	36%	80%	20%*	24%*	50%*

* De resultaten zijn scheefgetrokken doordat er in de Nederlandstalige bevraging per abuis geen mogelijkheid was om 'Helemaal niet akkoord' aan te vinken. De getelde Nederlandstalige antwoorden komen uit ingezonden papieren antwoordformulieren.

Veel respondenten hebben de schoolbanken al verlaten. Bijna de helft geeft aan dat hun handicap hen verhinderd heeft om les te volgen in het gewoon onderwijs. Voor een beperkt aantal respondenten was dit niet het geval. Sommige respondenten gaven aan dat ze hun handicap pas verwierven na het voltooien van de schoolloopbaan.

Veruit de meeste respondenten geven aan dat er de laatste jaren geen verbetering merkbaar is op vlak van onderwijs en dat het niet makkelijker is geworden om gewoon onderwijs te volgen.

Een aantal respondenten gaven aan lange tijd geleden onderwijs gevolgd te hebben. Volgens hen was er toen nog veel onbegrip en was het vaak moeilijk om erkend te worden als persoon met een handicap, bijvoorbeeld voor leerlingen met autisme zonder verstandelijke beperking. Ze spreken van een moeilijke tijd, zonder ondersteuning en met veel gemiste kansen.

Gebrek aan ondersteuning en therapie in het gewoon onderwijs

Heel wat respondenten klagen het gebrek aan ondersteuning aan voor leerlingen en leerkrachten. Ze vragen meer middelen zodat beter kan ingespeeld worden op de specifieke noden van leerlingen met een handicap. Dove respondenten kaarten het gebrek aan tolken gebarentaal aan. Een aantal respondenten signaleert dat er niets voorzien is om op school verzorging te kunnen krijgen en therapie te kunnen volgen; ook studenten vragen meer begeleiding. De respondenten onderlijnen de meerwaarde die een persoonlijk assistent kan bieden.

“De scholen moeten meer middelen krijgen om personen met een beperking te ondersteunen.”

“Geen assistentie voor de leerkracht in klas. Te grote klas.” *

“Er zijn onvoldoende kinesisten die naar school kunnen komen.”

“Mijn ouders dienen vrijwilligers te zoeken om me te begeleiden voor mijn verzorging. Mijn moeder moet instaan voor mijn vervoer en kan mede hierdoor geen beroep meer uitoefenen.”

“Als dove moest ik urenlang de hele dag de lippen van de leraar volgen, waardoor ik aan het eind van de dag te uitgeput was om nog te studeren of mijn huiswerk te maken. Wat ik nodig had, was een tolk gebarentaal die in alle klassen aanwezig was en iemand die nota nam.” *

Winstmogelijkheden op vlak van toegankelijkheid

Veel scholen zijn gehuisvest in oude gebouwen die niet toegankelijk zijn en bij de bouw van nieuwe schoolgebouwen wordt nog onvoldoende rekening gehouden met integrale toegankelijkheid. Maar ook op vlak van schoolmateriaal en lesmethodiek kan nog veel winst geboekt worden door in te zetten op toegankelijkheid.

“Ik volg graduaat informatiebeheer en ondervind dat ik snel overprikkeld raak door bijvoorbeeld tl-verlichting, geluid van ventilatiesysteem, zoemende beamers.”

“Het onderwijs is totaal niet aangepast voor normaalbegaafde kinderen met autisme of andere onzichtbare handicaps.”

“Er moet meer ingespeeld worden op de specifieke noden van neurodiverse studenten. Aangepaste studiebegeleiding, audio-opnames lessen, duidelijke gestructureerde en verwoorde cursussen en examenvragen, mediatie tussen student en professor... Vraag aan ons wat wij nodig hebben om te slagen.”

“Aan de hogeschool is de moeilijkheid dat bij lange ziekenhuisopnames er geen of weinig voorzieningen zijn om op afstand les te volgen.”

“Cursusmateriaal is niet beschikbaar in andere formaten. Bibliotheken hebben geen alternatieve formatering voor tekstboeken. Schermleessoftware is vaak niet compatibel met schoolsoftware. Het is soms uiterst moeilijk om op de website van de campus te surfen.” *

Nood aan een inclusief schoolbeleid

Veel respondenten betreuren dat er te weinig begrip is voor de situatie van leerlingen met een handicap. Eerder dan een gebrek aan opleiding, wordt gewezen op een schoolbeleid waarin onvoldoende rekening wordt gehouden met de uitdagingen die inclusief onderwijs met zich meebrengt. Waar dat wel het geval is en waar een positieve keuze gemaakt wordt voor inclusie, zijn de ervaringen vaak heel positief.

“De (soms gewelddadige) onwil van sommige leden van het pedagogisch team. Dit zijn vaak mensen die voor het eerst geconfronteerd worden met het begrip 'handicap'.” *

“Heel moeilijk om een school te vinden die mee wil denken en werken om het voor mij mogelijk te maken om naar school te gaan.”

“Ik volg inclusief onderwijs. Is niet altijd eenvoudig, maar als je de juiste mensen tegenkomt op je pad lukt het.”

“Ik heb het geluk gehad een school te hebben waar er rekening gehouden werd met mijn astma en eczeem. De klaslokalen bevonden zich elk jaar op het gelijkvloers. Of ik kreeg tijd genoeg om de trap te nemen. Ook werd ik goed begeleid tijdens het schooljaar en examens.”

“Ikzelf heb het geluk gehad te mogen ervaren dat indien directie en leerkrachten de beslissing om gewoon onderwijs te volgen dragen met het hele team, het wel werkt en kans op slagen heeft mits de nodige omkadering van familie en de hele school.”

Vaak ongelijke kansen

Een aantal respondenten gaven aan dat ze omwille van hun handicap op een bepaald moment in hun schoolloopbaan niet (langer) welkom waren op een school voor gewoon onderwijs of dat ze afgewezen werden voor een bepaalde studierichting in het hoger onderwijs. Het is voor de ouders vaak een hele strijd om een school te vinden waar hun kind welkom is. Er worden ook jammerlijke situaties aangehaald waarin geen aanpassingen voorzien werden. Er zou meer aandacht moeten zijn voor gelijke kansen en non-discriminatie in de opleidingen voor leerkrachten. Een aantal keren wordt ook melding gemaakt van pesterijen waar onvoldoende actie tegen werd ondernomen (zie ook 4.7 Respect voor lichamelijke en geestelijke integriteit).

“Voor de studie voor kleuterjuf werd ik afgewezen. Niet pedagogisch verantwoord omdat ik me op een atypische manier voortbewoog.”

“De (gespecialiseerde) school legde mij de optie secretariaat op en weigerde vanaf het 5e middelbaar aanpassingen voor mijn dyspraxie, dysgrafie.” *

“Er werd weinig tot geen rekening gehouden met mijn visuele beperking. Leerkrachten vergaten steeds grotere kopies te maken.”

“Het was op de lagere en de middelbare school dat mijn handicap me belette om naar het gewone onderwijs te gaan. Hoewel ik nooit echt heb geweten of het de sociale voorstellingen van mijn moeilijkheden waren, of de structuur van het Franstalige onderwijs, die de hoofdoorzaak was. Ik kon me aan de universiteit inschrijven zonder me gediscrimineerd te

voelen.” *

“Ik moest weg van twee scholen voordat ik naar het gespecialiseerd onderwijs ging. Het was de enige oplossing om ondanks mijn ziekte, mijn schoolloopbaan voort te zetten. De vorige scholen verweten me vaak afwezig te zijn, beschuldigden mij ervan dat ik deed alsof, dat ik geen inspanningen deed, en deden niets om mij te helpen de gemiste lessen in te halen.” *

Gemengde ervaringen met buitengewoon onderwijs

Veel respondenten volgden les in het buitengewoon onderwijs. Een aantal respondenten heeft positieve ervaringen met het buitengewoon onderwijs en blijft dit onderwijs verdedigen omdat ze denken dat de nodige ondersteuning en therapie binnen het gewoon onderwijs niet gegeven kan worden. Andere respondenten geven aan dat het buitengewoon onderwijs voor hen te weinig uitdagingen bood en dat ze daardoor kansen hebben mislopen. Daarnaast wijzen respondenten ook op het beperkte aanbod en de soms grote afstand tot de dichtstbijzijnde school voor buitengewoon onderwijs.

“Ik ben tegen volledige inclusie in het onderwijs in Vlaanderen, omdat de investeringen het niet toelaten aangepaste zorg te bieden in het gewoon onderwijs.”

“Leerstof in buitengewoon onderwijs was te gemakkelijk. Als volwassene heb ik dat wel gecompenseerd door lessen in het CVO te volgen.”

“Hij zit in het gespecialiseerd onderwijs. Type 2. Het is één grote kinderopvang. Hij zit in het middelbaar, er wordt heel weinig aangeleerd, geen opleiding van de leerkrachten rond ASS. Veel straffen en kleuren, en nog eens kleuren... Ik ben verplicht iemand extern in te schakelen, wat me veel geld kost, en ik trek m'n plan om het geld bijeen te krijgen.” *

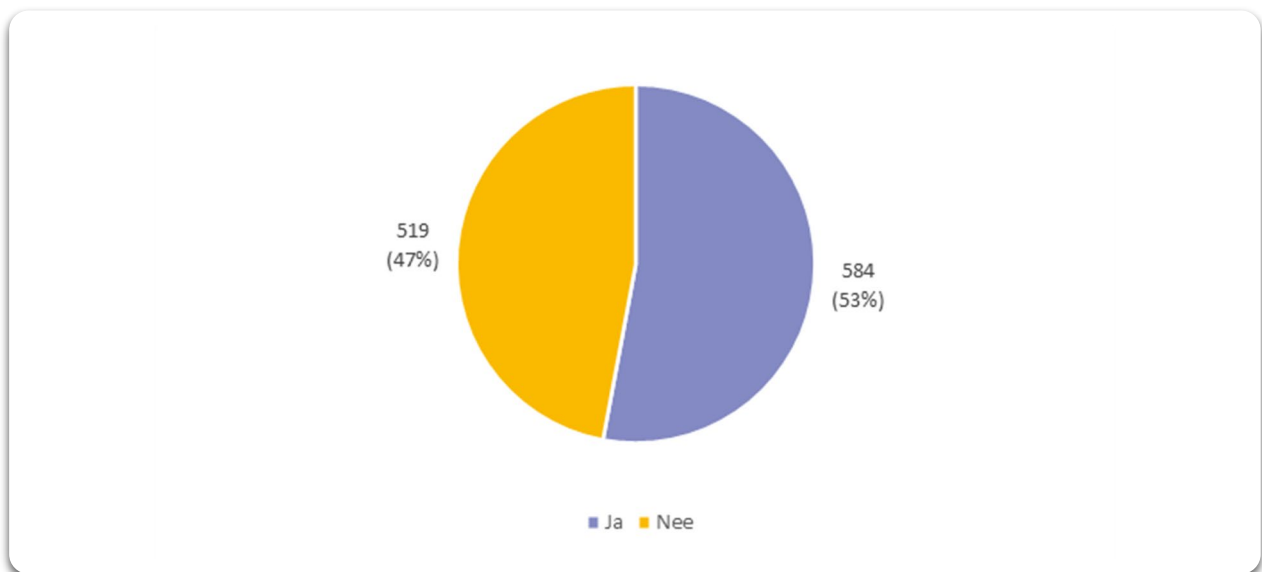
“Participatie in de maatschappij is erg moeilijk als ge uit buitengewoon onderwijs komt.”

“De verplaatsingen met de bus namen meer dan 2 uur voor een rit in beslag, dus 4 uur per dag. Eerst brachten mijn ouders me dagelijks naar school. Daarna was er het internaat.”

4.7 Respect voor lichamelijke en geestelijke integriteit

Artikel 17 van het Verdrag vraagt de staten te garanderen dat de lichamelijke en geestelijke integriteit van personen met een handicap wordt gerespecteerd. De overheid moet alle maatregelen nemen om personen met een handicap thuis en daarbuiten te beschermen tegen alle vormen van uitbuiting, geweld en misbruik.

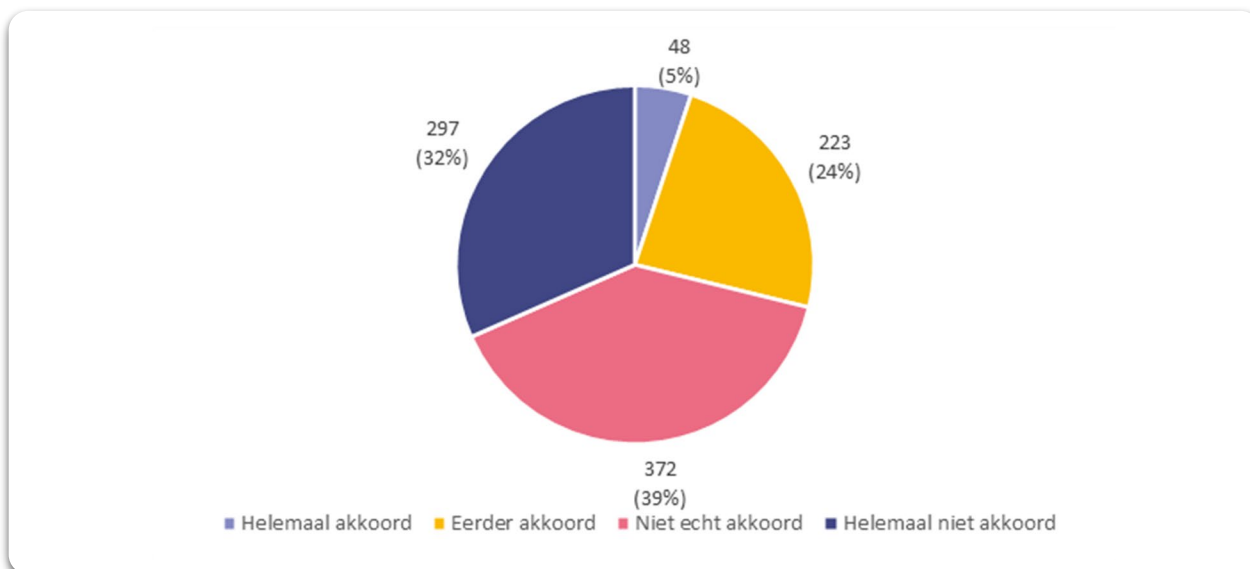
Figuur 25 : Ik werd al slachtoffer van fysiek geweld (mishandeling, verwondingen, gebrek aan respect voor mijn lichaam) of psychologisch geweld (beledigingen, vernederingen, intimidatie) omwille van mijn handicap

Tabel 25 : Ik werd al slachtoffer van fysiek geweld (mishandeling, verwondingen, gebrek aan respect voor mijn lichaam) of psychologisch geweld (beledigingen, vernederingen, intimidatie) omwille van mijn handicap – Resultaten uitgesplitst volgens taal en gender van de respondent

Ik werd al slachtoffer van fysiek geweld of psychologisch geweld omwille van mijn handicap	% Totaal (n=1103)	% NL (n=586)	% FR (n=510)	% DE (n=7)	% V (n=627)	% M (n=460)	% X (n=12)
Ja	53%	46%	61%	57%	55%	50%	83%
Nee	47%	54%	39%	43%	45%	50%	17%

Figuur 26 : Sinds 2014 is er verbetering en voel ik me beter beschermd tegen lichamelijk of psychisch geweld

Tabel 26 : Sinds 2014 is er verbetering en voel ik me beter beschermd tegen lichamelijk of psychisch geweld.– Resultaten uitgesplitst naar taal en gender van de respondent

Sinds 2014 is er verbetering en voel ik me beter beschermd tegen lichamelijk of psychisch geweld	% Totaal (n=940)	% NL (n=493)	% FR (n=442)	% DE (n=5)	% V (n=521)	% M (n=403)	% X (n=11)
Helemaal akkoord	5%	5%	5%	0%	3%	7%	9%
Eerder akkoord	24%	21%	27%	20%	25%	23%	0%
Niet echt akkoord	39%	40%	39%	40%	39%	41%	36%
Helemaal niet akkoord	32%	34%	29%	40%	33%	29%	55%

We vroegen personen met een handicap of zij slachtoffer werden van fysiek of psychisch geweld omwille van hun handicap. Fysiek geweld is een ruim begrip dat zowel mishandeling, verwondingen en een gebrek aan respect voor hun lichaam inhoudt. Ook psychisch geweld interpreteren we ruim: het verwijst zowel naar beledigingen, vernederingen, intimidatie en pestgedrag. De helft van de respondenten die deze vraag beantwoordde, geeft aan dat ze al slachtoffer werden van fysiek of psychisch geweld omwille van hun handicap. Dit aandeel is groter bij de Franstalige respondenten en bij vrouwen. De meeste respondenten geven aan dat er de laatste jaren geen vooruitgang werd geboekt.

Lichamelijk geweld

Een groot aantal personen met een handicap is ooit al slachtoffer geweest van lichamelijk geweld. Opvallend is dat het niet enkel gaat om geweld door onbekenden. Daders van geweldpleging en lichamelijke mishandeling komen meestal uit de nabije leefomgeving van het slachtoffer, zoals de partner, een familielid of opvoeder. Personen met een handicap ervaren dat ze sneller worden gevisieerd door de dader omwille van hun handicap.

“Ik ben jaren geleden slachtoffer geweest van een zeer agressieve carjacking. 1 maand ziekenhuis, 5 maanden revalidatie. De daders hadden gezien dat ik met een auto rijd met een

kaart voor gehandicapte persoon. Op de videobeelden was te zien dat ze me dagen bespioneerend hebben.”

“Huiselijk geweld door mijn aandoening. Minachting, gekleineerd worden, slagen omwille van mijn moeilijkheden van 'bemoeizucht', 'getreuzel'.” *

“2 keer was ik op school slachtoffer van agressie vanwege mijn handicap. Telkens moest ik naar de spoedgevallen. Mijn belagers zijn gewoon één dag geschorst.” *

“Nog dit jaar in de trein werd ik geslagen en beledigd, en kreeg ik “vuile kreupele” te horen omdat ik de enige lege zitplaats in die wagon had genomen.” *

Psychisch geweld

Psychisch geweld en verbaal geweld hebben een grote impact op het welzijn van personen met een handicap. De resultaten van de bevraging tonen aan dat een groot aantal personen met een handicap hier al slachtoffer van werd. Ook de daders van het psychisch geweld zijn zowel onbekenden, als personen uit de directe leefomgeving zoals een familielid of partner.

Uit de resultaten blijkt dat pesten op school een zeer groot probleem blijft, met verregaande en langdurige gevolgen op het welzijn van personen met een handicap. De respondenten hekelen vooral het gebrek aan efficiënt optreden tegen pesten door de school en de leerkrachten. Meer nog, leerkrachten nemen soms deel aan het pestgedrag.

Volwassen personen met een handicap worden eveneens geconfronteerd met pestgedrag, maar dan vooral op de werkvloer. En dit zowel door collega's als door leidinggevenden.

“Ik ben in mijn vorige instelling weggegaan omdat ik daar gepest werd.”

“Ik krijg verbaal geweld te horen, mijn partner, en de mensen die ik ontmoet in een professionele omgeving begrijpen het niet, ze zeggen dat de fysieke problemen, waarvoor ik alles doe om er niet over te klagen, in mijn hoofd zitten.” *

“Toen ik op de basisschool zat, in het gewoon onderwijs, werd ik twee jaar lang fel uitgelachen en gepest. Ik was verplicht om midden in het 6e leerjaar van school te veranderen.” *

“Ik werd regelmatig psychisch mishandeld door leerkrachten in het buitengewoon onderwijs, in die mate dat ik op 18-jarige leeftijd de school heb verlaten.” *

”Op de schoolbus werd ik uitgelachen, ik moest een andere bus nemen.”*

“Zelf de arts van de RVA heeft me aangeraden niet langer werk te zoeken, omdat mijn handicap ‘te zichtbaar’ was en ik weeral zou worden gepest!!!” *

“Op enkele werkplekken ben ik gepest geweest door collega's en zelfs door werkgevers!”

Seksueel geweld en misbruik

Seksueel geweld tegen personen met een handicap blijft onderbelicht. Personen met een handicap worden nog te weinig erkend als mogelijke slachtoffers van deze specifieke geweldsvorm. Uit onze bevraging bleek dat het profiel van de daders zeer uiteenlopend is: (ex-)partners, medebewoners, medische experts, autoriteitsfiguren en onbekenden. Slachtoffers voelen zich onvoldoende gehoord en gesteund, wat hun psychisch leed nog versterkt.

“Ik ben al verkracht. De eerste keer gaf ik aan bij de politie. Ik heb toen overnacht 8 uur op verhoor gezeten. Een ervaring die ik nog steeds niet goed kan plaatsen. Ik vind dit verder een gevoelig thema.”

“Wat me opvalt is dat de doelgroep personen met een handicap niet snel gepercipieerd wordt als een risicogroep, ook niet door beleidsmakers.”

“In het verleden ben ik een keer misbruikt door een wetsdokter. Jaren later heb ik daarvoor pas klacht ingediend. Ik vind het triest dat zelfs zulke mensen, die onze rechten zouden moeten beschermen en verdedigen, zich inlaten met dergelijke zaken.”

“Ik werd seksueel misbruikt door een persoon die gezag over mij had, hij werd niet vervolgd en schilderde me af als een zottin. Ik heb dus geen vertrouwen meer in justitie.” *

“Ja, een lid van mijn familie had geen respect voor me en dwong me iets te doen wat ik niet wilde doen, ik werd bang omdat ik dacht dat hij mijn huis niet zou verlaten (achteraf heb ik alles aan mijn zus verteld en die zei dat ik er goed aan had gedaan het haar te vertellen).” *

“Ik ben niet zo sterk, en toen ik een tiener was, wilde een man me kussen... Ik heb hem uiteindelijk zo ver gekregen dat hij het niet kon doen maar het is vreselijk om misbruik te maken van iemands zwakheid.” *

Geweld en misbruik in de zorgsector en de voorzieningen

Opvallend is het groot aantal respondenten dat getuigt over geweld of misbruik in de zorgsector. De afhankelijkheid van de patiënt of zorggebruiker tegenover de medisch deskundige of zorgverlener blijkt daar een belangrijke factor in te spelen. De grens tussen gepast en ongepast gedrag vervaagt te snel.

Daarnaast wordt de keuzevrijheid van personen met een handicap in de behandeling en de zorg niet altijd gerespecteerd. Nochtans moeten zij hun geïnformeerde toestemming kunnen geven over de behandeling of zorg die ze krijgen. Indien ze geen inspraak hierin krijgen, dan wordt dit terecht als een ernstige aantasting van hun integriteit beleefd. Bovendien komt hun gevoel van eigenwaarde dan in het gedrang.

“Omdat ik al heel mijn leven afhankelijk ben voor verzorging, is het voor mij niet altijd duidelijk geweest wanneer iemand de lijn overschreed. Pas toen ik dezelfde handeling bij mijn zus deed en die zei dat dit niet kon, schrok ik omdat die andere persoon zei dat die dat deed omdat die mij graag heeft. Mijn zus is er nog altijd boos om. Ik ben een tijd naar de psycholoog geweest.”

“Er is duidelijk niet genoeg sensibilisering en actie tegen validisme, medisch geweld... Het is een enorme zwarte vlek in het leven van mensen met een handicap.” *

“Zelfs dokters hebben weinig respect voor de patiëntenrechten. Maar je moet ze steeds

tevreden houden, want als zij iets schrijven in je medisch dossier draag je dat mee. Dus ze kunnen je beledigen, vernederen en intimideren zonder dat je iets kan doen.”

“In een ziekenhuis heb ik al eens 4 dagen gewoon op de gang moeten liggen van spoed waar ze je dan wassen en je pamber veranderen terwijl iedereen gewoon passeert.”

“Ik zou zoals iedereen, zelf willen beslissen wie ik aan en in mijn lichaam laat zitten en wie niet. De meeste thuiszorgdiensten en zorgbedrijven hebben hier echter geen oren naar en vinden dat om het even wie van hun personeel aan mijn lijf moet kunnen zitten, onafhankelijk van hoe ik me daarbij voel. Door mijn handicap en gebrek aan keuzevrijheid word ik tot soms zeer ongewenste intimiteit gedwongen die in het ergste geval voelt als verkrachting.”

Niet meetellen of niet ernstig genomen worden

Een groot deel van de respondenten geeft aan dat ze niet gehoord worden en er niet bij horen in de maatschappij. Hoewel dit strikt genomen geen vorm van geweld of misbruik is, blijkt uit de resultaten dat veel personen met een handicap het gebrek aan inclusie en participatie wél zo ervaren. Ze worden niet ernstig genomen en hun stem telt niet mee. Er bestaat veel onwetendheid over handicap in de samenleving, wat kan leiden tot ongepast gedrag.

Respondenten geven aan dat anderen hen nog vaak als minderwaardig beschouwen en niet goed om kunnen met hun anders zijn. Dit leidt ertoe dat personen met een handicap soms kwaadwillig uitgesloten of beledigd worden omwille van hun handicap. Voor personen met een onzichtbare handicap is het nog moeilijker. Zij moeten zich onnodig verantwoorden en hun handicap toelichten, zelfs wanneer ze gewoon hun rechten willen uitoefenen.

“De minder validen worden in het beste geval beschouwd als dom, onverantwoordelijk of onwetend. Het is gebruikelijk om te beslissen 'wat goed voor ons is', zonder ons ooit te vragen wat we willen, zelfs als daarmee psychologisch geweld wordt gepleegd.” *

“Het gebrek aan respect van voorbijgangers in de openbare ruimte, neemt met de jaren toe. De ongepaste vragen en aanrakingen, doen mij meer en meer vrezen voor mijn veiligheid.”

“Mensen met psychische kwetsbaarheden worden vaak niet au sérieux genomen met betrekking tot somatische klachten.”

Klachtenbehandeling en justitie

Voor slachtoffers is het belangrijk dat zij gehoord en geloofd worden en dat er doeltreffend wordt opgetreden tegen de daders. De overheid is dan ook verplicht om te zorgen dat uitbuiting, geweld en misbruik van personen met een handicap geïdentificeerd en onderzocht wordt en, indien nodig, ook strafrechtelijk vervolgd. Personen met een handicap, hun gezinnen en verzorgers moeten ook een beroep kunnen doen op passende hulp en ondersteuning, zoals informatie over het voorkomen, herkennen en melden van uitbuiting, geweld en misbruik.

Nochtans geven personen met een handicap aan dat ze daarbij op verschillende drempels botsen. Sommigen worden niet geloofd door de bevoegde autoriteiten of hun klacht wordt onvoldoende

opgevolgd. Anderen ondervinden dan weer moeilijkheden om dit specifieke geweld te melden aan de politie of justitie door het gebrek aan redelijke aanpassingen in de communicatie met deze instanties.

“Wanneer we klacht indienen bij politie worden we niet geloofd.”

“Ondanks tal van slachtoffers van lichamelijk en psychologisch geweld (partnergeweld, intrafamiliaal geweld...) komt er maar geen wetgeving om de daders veel strenger te straffen, begeleiding op te leggen aan daders, daders psychiatrisch te onderzoeken voordat er slachtoffers vallen, begeleiding op te leggen aan slachtoffers en ELK dossier multidisciplinair te begeleiden (parket, politie, hulpverlening...)”

“Als persoon met mentale beperking tel je bij getuigenissen niet mee en gaan diegene die dingen met je doen gewoon vrijuit.”

“Ik werd aangevallen op het stationsplein door een man met een mes, de politie gaf als antwoord dat ik daar niet alleen mocht komen (...). Ik werd slachtoffer van seksueel misbruik tijdens mijn verblijf in het MFC (multifunctioneel centrum), ik werd verhoord door de politie en dat gaf mij een zeer slecht gevoel, ik heb er nooit meer iets van gehoord.”

“In 2011 heeft een opvoeder me mishandeld. In 2017 heeft de rechtbank een buitenvervolginstelling uitgesproken omdat ik er niet genoeg schade had aan overgehouden en ik de middelen niet had om een advocaat te betalen.” *

Nood aan opleiding

Tot slot is er ook nood aan specifieke opleiding van professionals om geweld tegen personen met een handicap tijdig te kunnen identificeren en efficiënt aan te pakken. Volgens de respondenten is een dergelijke opleiding vooral nodig in de (medische) zorgsector en in het onderwijs.

“Het moeilijkste is het gebrek aan opleiding van het medisch of paramedisch personeel en hun zelfgenoegzaamheid. Inclusie maakt geen deel uit van de wereld van de geneeskunde of de gezondheidszorg.” *

“Mensen in de zorgsector/leerkrachten/kiné moeten meer begrijpen/leren over de handicap van de persoon, waardoor men betere zorg kan krijgen. Door onoplettendheid en onbegrip kunnen er fouten ontstaan. We leven niet meer in een tijdperk waar er beslist wordt voor de persoon met beperking maar wel zelfregie. Deze gedachte moet nog bij velen wakker worden. Ik heb door jarenlange onbegrip therapie moeten volgen om mentale trauma's een plaats te kunnen geven.”

“Misprijzen voor patiënten, gebrek aan zorg belet dat het doel van een ziekenhuisopname wordt bereikt. Kwestie van opleiding: de psychiater = de enige discipline waar het wantrouwen tegenover de patiënt wordt ingeprent; bovendien streven ze naar 'stabilisatie', niet naar genezing. Dus door de cyclus van snelle uitstap zonder zorg te starten, naar gespecialiseerde instellingen (gedeelde huisvesting met alcohol- en drugsverslaafden...), doen ze een 'handeltje' draaien maar ze kraken levens.” *

“De eerbiediging van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind zal er baat bij hebben dat het wordt toegepast en onderwezen aan natuurlijke en institutionele beschermers en aan kinderen. Trauma's uit de kindertijd (Adverse Childhood Experiences) kunnen niet worden

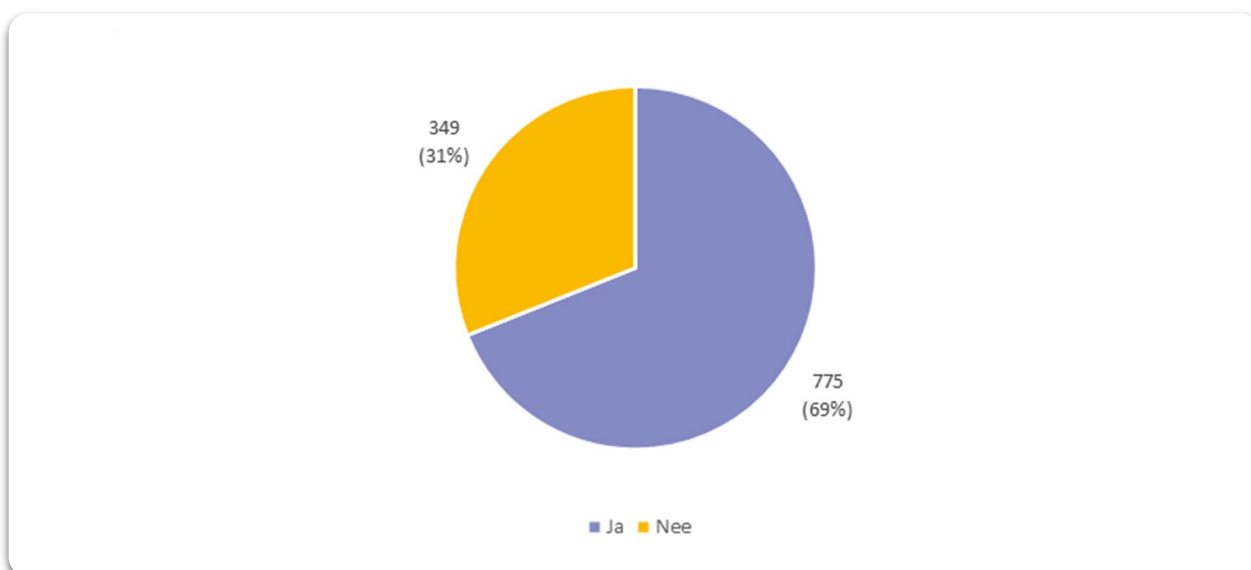
teruggedraaid op volwassen leeftijd en leiden tot chronische ziekten die de levensverwachting verkorten. De toekomst is preventie... voor mij is het te laat.” *

“Aangezien vrouwen met een handicap twee keer zoveel risico lopen op huiselijk geweld als andere vrouwen, denk ik dat er nog een lange strijd moet worden gevoerd. Meer sensibilisering en meer financiële middelen nodig.” *

4.8 Deelname aan het culturele leven en vrijetijdsbesteding

Artikel 30 van het Verdrag stelt het recht van personen met een handicap voorop om op voet van gelijkheid met anderen te kunnen deelnemen aan het culturele leven, recreatie en sport. Staten moeten maatregelen nemen om te garanderen dat personen met een handicap toegang hebben tot het culturele leven, en hen de kans bieden hun creatieve, artistieke en intellectuele potentieel te ontwikkelen. Ze moeten eveneens de deelname aan sportactiviteiten op alle niveaus bevorderen, net als de toegang tot spel-, recreatie- en vrijetijdsactiviteiten. Gebarentalige personen hebben recht op erkenning en ondersteuning van hun specifieke culturele en taalkundige identiteit.

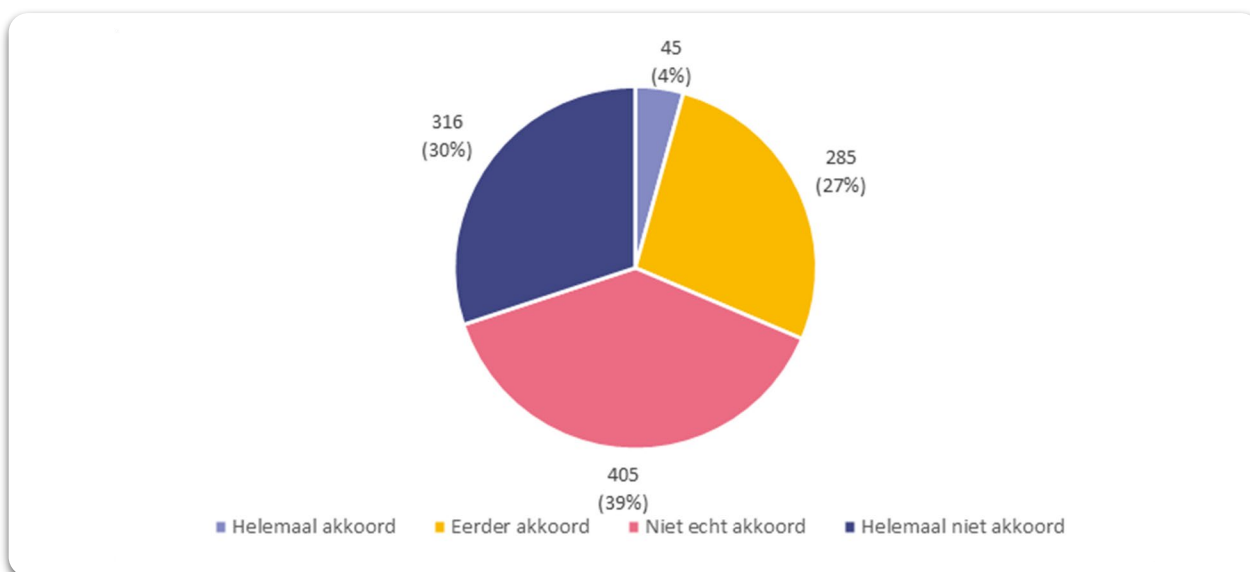
Figuur 27 : Mijn handicap verhindert me om deel te nemen aan het culturele leven en vrijetijdsbesteding

Tabel 27 : Mijn handicap verhindert me om deel te nemen aan het culturele leven en vrijetijdsbesteding– Resultaten uitgesplitst naar taal en gender van de respondent

Mijn handicap verhindert me om deel te nemen aan het culturele leven en vrijetijdsbesteding	% Totaal (n=1124)	% NL (n=599)	% FR (n=518)	% DE (n=7)	% V (n=639)	% M (n=464)	% X (n=12)
Ja	69%	71%	66%	57%	72%	65%	67%
Nee	31%	29%	34%	43%	28%	35%	33%

Figuur 28 : Sinds 2014 is er verbetering en kan ik gemakkelijker deelnemen aan het culturele leven en vrijetijdsbesteding

Tabel 28 : Sinds 2014 is er verbetering en kan ik gemakkelijker deelnemen aan het culturele leven en vrijetijdsbesteding – Resultaten uitgesplitst naar taal en gender van de respondent

Sinds 2014 is er verbetering en kan ik gemakkelijker deelnemen aan het culturele leven en vrijetijdsbesteding	% Totaal (n=1051)	% NL (n=567)	% FR (n=478)	% DE (n=6)	% V (n=602)	% M (n=434)	% X (n=12)
Helemaal akkoord	4%	4%	4%	0%	4%	5%	0%
Eerder akkoord	27%	24%	31%	50%	25%	30%	25%
Niet echt akkoord	39%	37%	40%	33%	41%	35%	50%
Helemaal niet akkoord	30%	35%	25%	17%	30%	30%	25%

Veel respondenten ondervinden hinder bij hun deelname aan het culturele leven en de vrijetijdsbesteding. Ze zien de laatste jaren geen verbetering. Een aantal respondenten getuigen van uitsluiting in de jeugdbeweging, de speelpleinwerking of de sportclub. Andere respondenten hebben omwille van hun handicap amper energie over om te investeren in cultuur en vrije tijd. Het gebrek aan activiteiten leidt voor sommigen tot isolement.

Cultuur en vrije tijd zijn voor veel respondenten een luxe

Veel respondenten geven ook aan dat hun budget zo beperkt is dat er weinig of niets overblijft om te spenderen aan cultuur of vrijetijdsbesteding. De prioriteit gaat naar medische kosten... Ze voelen zich daardoor geïsoleerd en zelfs gediscrimineerd ten opzichte van anderen die wel de mogelijkheid hebben om hieraan geld te spenderen. Sommige respondenten met een persoonsvolgend budget geven aan dat er binnen het budget geen ruimte over blijft. Kortingen voor personen met een handicap worden dan ook geapprecieerd.

“Het is simpel, ik heb helemaal geen cultureel leven meer.” *

“Financieel kan ik me geen ontspanning veroorloven, naar de film of naar een tentoonstelling gaan... Gewoonweg er een sociaal leven op nahouden is onmogelijk, dat kost te veel.” *

“Ik moet zien dat ik genoeg geld heb om mijn medische kosten te betalen. Vrijtijdsbesteding kost geld dat ik niet heb.”

“Ik ben vastgebonden thuis. Ik kan niet op reis. Ik kan zelfs niet een volledige dag op een uitstap wegens te weinig budget. Ik voel mij gediscrimineerd ten opzichte van mijn leeftijdsgenoten die wél de vrijheid hebben om te weg kunnen. Mijn sociale isolatie weegt erg zwaar.”

“Ik ben dankbaar dat ik korting in het deeltijds kunstonderwijs ontvang. Dit hielp om de stap te zetten en vormt een lichtpuntje in mijn leven.”

Ontoegankelijkheid van infrastructuur houdt personen met een handicap weg

Respondenten appreciëren de inspanningen die men levert, maar in de realiteit blijven veel gebouwen voor cultuur, sport of vrije tijd ontoegankelijk voor personen met een handicap. Meestal moeten rolstoelgebruikers een andere circulatie volgen en krijgen ze weinig benijdenswaardige plaatsen toegewezen waardoor ze het gevoel krijgen anders te zijn.

Speeltuinen zijn zelden voorzien op kinderen met een handicap. Een aantal respondenten wijst er ook op dat er betere informatie rond toegankelijkheid beschikbaar moet zijn zodanig dat men weet waaraan men zich kan verwachten (bv. aanwezigheid van een toegankelijk toilet).

Respondenten geven aan dat het ook altijd een heel gedoe is om rolstoeltoegankelijke plaatsen te reserveren. In plaats van online te kunnen reserveren moeten ze vaak telefoneren. Dan nog is het vaak moeilijk om samen te zitten met familie of vrienden en zijn rolstoeltoegankelijke plaatsen soms ook duurder.

De problematiek gaat bovendien breder dan rolstoeltoegankelijkheid. Ook bezoekers met een visuele of auditieve handicap ervaren nog veel drempels, net als bezoekers die slecht te been zijn of snel vermoeid.

“Bijna geen speeltuinen die aangepast zijn.”

“In de bioscoop moet je helemaal vooraan zitten en dat is belastend voor de nek en ook ongezellig.”

“Ik ben een vrij grote cultuurconsument, maar beperk mij tot plaatsen die toegankelijk zijn. Dat zijn de meeste grote cultuurhuizen wel. Vaak moet je met een rolstoel wel een dienstlift gebruiken en dergelijke waardoor je je toch niet volledig evenwaardig voelt.”

“Voor tickets van optredens moet je steeds naar betalende nummers bellen voor plaatsen in plaats van gewoon online te kunnen bestellen (vorm van discriminatie).”

“Veel musea zijn makkelijk toegankelijk, dat is prima. Ik wilde me echter inschrijven voor een schildercursus in een gemeentelijk cultureel centrum en dat was een echt hindernissenparcours.” *

“We denken meestal aan rolstoelgebruikers maar we vergeten mensen die niet kunnen rechtstaan, die een rugleuning nodig hebben, die geen geduw verdragen, die het warm moeten hebben...” *

“Tickets vooraan in een spektakel boeken om het beter te kunnen zien, betekent meer betalen. Geen uitzonderingen.” *

Toegankelijkheid breed bekijken

De respondenten vragen een betere toegankelijkheid voor deelnemers met een auditieve of visuele beperking, bijvoorbeeld door geluidsversterking, ringleiding, ondertiteling, tolken gebarentaal en het voorzien van audiodescriptie. Gebarentalige respondenten geven aan dat ze vaak zelf voor een tolk moeten instaan en dat ze op te weinig tolkuren recht hebben. Respondenten met een autismespectrumstoornis geven aan dat de grote drukte bij veel evenementen een drempel vormt en pleiten daarom voor prikkelarme alternatieven.

Veel respondenten merken op dat activiteiten niet inclusief zijn en dat het moeilijk is om toegang te krijgen tot het reguliere aanbod. Andere respondenten wijzen op het gebrek aan aangepaste activiteiten en initiatieven in de buurt.

Ook hier geven de respondenten aan dat ze nood hebben aan juiste informatie met betrekking tot toegankelijkheid. Voor respondenten met autismespectrumstoornis kan een activiteit meer voorspelbaar worden door voldoende informatie en vergemakkelijkt het de stap naar deelname..

“Het culturele aanbod voor horende en dove mensen is niet hetzelfde, niet alle theaters zijn uitgerust met ringleiding, voorstellingen worden niet vertaald. Er is geen echt inclusief beleid om cultuur inclusief te maken. Een initiatief zou zijn om verplichte quota culturele toegankelijkheid in te voeren.” *

“Ik merk dat ik door mijn autisme amper energie heb om deel te nemen aan vrijetijdsactiviteiten. De meeste activiteiten zoals de Wintermarkt zijn niet ingericht voor personen met autisme in gedachten. Vaak moet ik al na 10 minuten terug naar huis omdat ik overprikkeld ben. De muziek staat te luid, te veel mensen op weinig plaats, geen mogelijkheid om even uit de drukte te gaan...”

“Voor jongvolwassenen zoals ik zijn er in mijn streek [...] geen aangepaste ontspanningsmogelijkheden.” *

“Te weinig opvangmogelijkheden in vakantie die echt inclusief zijn.”

“Ik doe mee aan activiteiten dankzij de vzw's voor slechthorenden maar omdat ik tegelijk een motorische handicap heb, hebben ze het soms moeilijk die aan te passen voor beide.” *

“Sportclubs weigeren mijn deelname vanwege mijn handicap, terwijl ze mij nog nooit hebben gezien. Er zijn wel G-sportclubs, maar die zijn niet in de buurt en daar kom ik geen vrienden tegen die in mijn buurt wonen.”

“De stap om een museum binnen te gaan is enorm hoog omdat ik niet weet hoe het er binnen uit ziet. Ik ben bang om vreemde plaatsen voor het ongekende. Mag ik mijn rugzak bijhouden? Moet de jas uitgedaan worden? Waar moet ik betalen? Gaan ze er moeilijk over doen dat ik mijn

handicapkaart gebruik voor korting? Mag ik iemand als begeleider meenemen? Gaan ze moeilijk doen over die begeleider omdat ik geen fysieke handicap heb? Wat als ze het in twijfel trekken of ik wel een begeleider nodig heb terwijl ik zonder begeleider niet zou binnen durven gaan?”

“Er is weinig steun voor handisport in België. De Franstalige handisportfederatie moet een twintigtal sporten beheren met minder middelen dan de sportfederaties voor validen die elk slechts één sport beheren.” *

Vervoer en assistentie zijn belangrijke katalysatoren

Personen met een handicap zijn zoals eerder gezegd vaak op het openbaar vervoer aangewezen voor hun verplaatsingen. Veel respondenten geven aan dat de beschikbaarheid en de toegankelijkheid van het openbaar vervoer moeten verbeteren om deel te kunnen nemen aan culturele en vrijetijdsactiviteiten. Het alternatief van vervoer op maat is te duur (zie ook 4.2 Toegankelijkheid)).

Veel respondenten geven ook aan assistentie nodig te hebben voor deelname aan activiteiten. Als ze hiervoor al een budget hebben, is dat vaak ontoereikend. Velen zijn aangewezen op familie of vrienden, die dat er niet altijd bij kunnen nemen.

“Voor vrijetijdsbesteding ben ik volledig aangewezen op de vrije tijd van mijn ouders! Zelf kan ik nergens geraken. Dus: dankjewel mama en papa! Want zij staan iedere avond klaar om mij naar de kiné, de tafeltennisclub, de G-badminton en de G-dansclub te brengen. Zonder mijn ouders zou ik hieraan niet kunnen deelnemen.”

“Als ik een beroep kan doen op vrienden kan ik aan alles wat mij van cultuur interesseert deelnemen, maar alleen ergens naartoe gaan... nee, dat niet.”

“Als slechtziende is het vaak moeilijk om zelfstandig aan activiteiten deel te nemen. Ik ben afhankelijk van een begeleider. Ik heb al heel veel leuke dingen aan mij laten voorbijgaan omdat ik geen begeleider vind..”

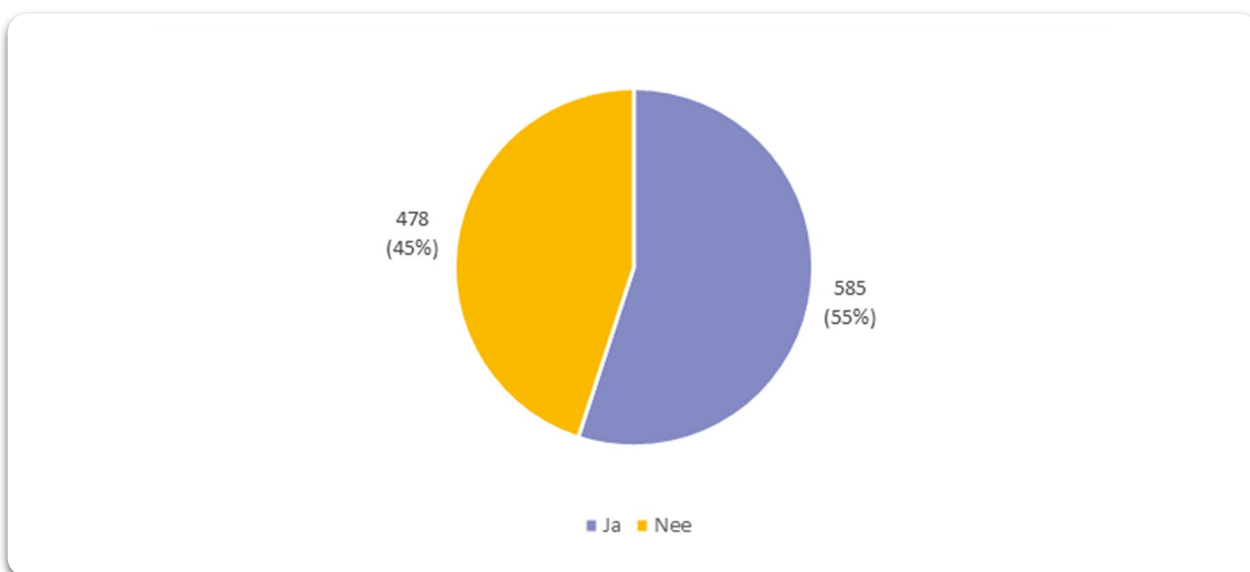
“Ik heb steeds assistentie nodig, daarvoor is beschikbaar zorgbudget te klein.”

“Ik ga nooit alleen de deur uit en ik wacht nog altijd op een hulpbudget waarmee ik al mijn uitgaven voor mijn verplaatsingen en voor de begeleiders die nodig zijn voor mijn uitstapjes, zou kunnen beperken. Ik ga daardoor steeds minder uit, omdat zorg en assistentie duur zijn boven op de huur...” *

4.9 Relaties, intimiteit en seksualiteit

Artikel 23 van het Verdrag vraagt de staten een einde te maken aan discriminatie van personen met een handicap in alles wat te maken heeft met persoonlijke relaties, huwelijk, ouderschap en familie. Met andere woorden, de overheid moet ervoor zorgen dat ook personen met een handicap hun recht kunnen uitoefenen om te trouwen, een relatie aan te gaan, vriendschappen te sluiten en een gezin te stichten, op gelijke voet met alle anderen.

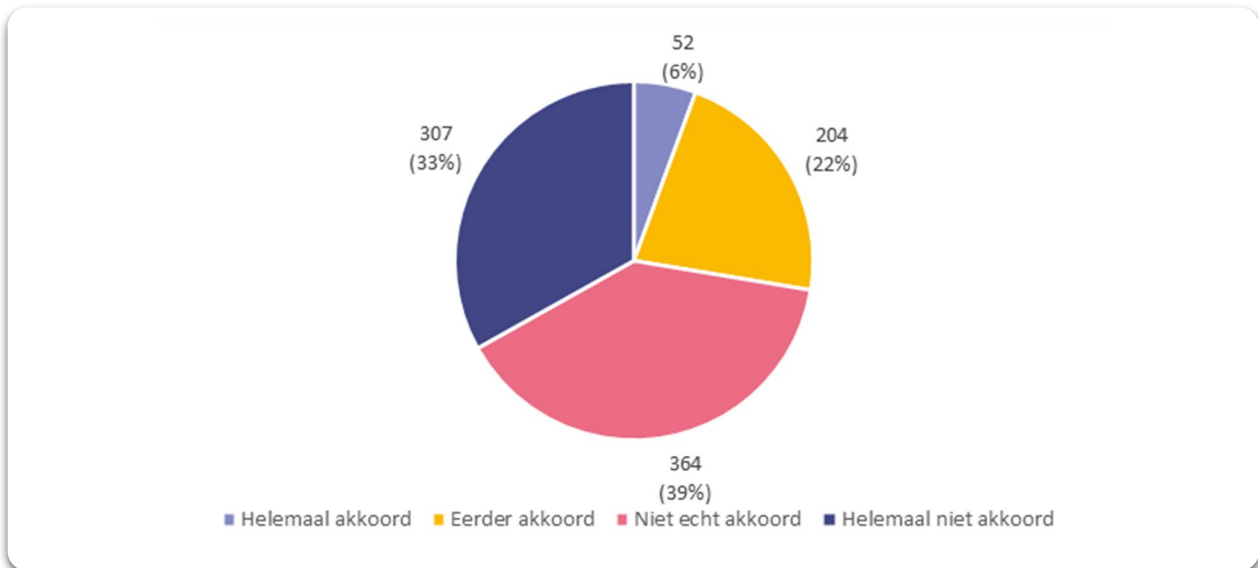
Figuur 29 : Mijn handicap verhindert me om relaties aan te gaan en om intimiteit en seksualiteit te beleven

Tabel 29 : Mijn handicap verhindert me om relaties aan te gaan en om intimiteit en seksualiteit te beleven – Resultaten uitgesplitst naar taal en gender van de respondent

Mijn handicap verhindert me om relaties aan te gaan en om intimiteit en seksualiteit te beleven	% Totaal (n=1063)	% NL (n=572)	% FR (n=486)	% DE (n=5)	% V (n=615)	% M (n=433)	% X (n=12)
Ja	55%	57%	53%	60%	51%	60%	67%
Nee	45%	43%	47%	40%	49%	40%	33%

Figuur 30 : Sinds 2014 is er verbetering en kan ik gemakkelijker relaties aangaan en intimiteit en seksualiteit beleven

Tabel 30 : Sinds 2014 is er verbetering en kan ik gemakkelijker relaties aangaan en intimiteit en seksualiteit beleven – Resultaten uitgesplitst naar taal en gender van de respondent

Sinds 2014 is er verbetering en kan ik gemakkelijker relaties aangaan en intimiteit en seksualiteit beleven	% Totaal (n=927)	% NL (n=503)	% FR (n=421)	% DE (n=3)	% V (n=523)	% M (n=390)	% X (n=11)
Helemaal akkoord	6%	6%	6%	0%	5%	6%	0%
Eerder akkoord	22%	18%	27%	0%	23%	21%	9%
Niet echt akkoord	39%	39%	39%	0%	40%	38%	45,5%
Helemaal niet akkoord	33%	37%	28%	100%	32%	35%	45,5%

Uit de bevraging bleek dat een groot aantal personen met een handicap het moeilijker of onmogelijk acht om relaties aan te gaan en intimiteit en seksualiteit te kunnen beleven. De overgrote meerderheid gaf ook aan dat er de laatste jaren op dat vlak geen of weinig verbetering is. Er bestaat nog steeds een taboe rond het relationele leven van personen met een handicap. Onbegrip blijkt dan ook veruit de grootste drempel die zij op dat vlak ervaren.

Onbegrip en nood aan sensibilisering

Veel personen met een handicap botsen op onbegrip en een gebrek aan openheid bij anderen wanneer ze een relatie willen aangaan. Er heerst een negatief beeld over handicap en wat dit al dan niet met zich meebrengt. Dit kan ook mogelijke partners afschrikken. Zelfs bij familie en vrienden bestaan hardnekkige stereotypen over personen met een handicap en relaties. Er is nood aan sensibilisering om die stereotypen aan te pakken.

Ook in de voorzieningen zijn relaties en seksuele beleving van personen met een handicap soms nog taboe. Net als de voorzieningen moeten ook overheidsdiensten voor personen met een handicap gesensibiliseerd worden en rekening houden met de behoeften op vlak van relaties en vriendschappen. Personen met een handicap hebben net als iedereen relationele en seksuele verlangens, en moeten de kans en de middelen krijgen om daar uitdrukking aan te geven.

“Ik heb een hele fijne relatie, zeer onverwacht. Maar daten als je een handicap hebt, is niet evident. Je kan niet verstoppen dat je een handicap hebt en dat schrikt mensen af. Het is direct een obstakel. Er kan nog veel gedaan worden aan een positiever beeld van mensen met een handicap, om aan te tonen dat ze niet raar zijn, anders zijn maar vooral dat ze ook gewone mensen zijn die dezelfde dingen doen, voelen, denken...dan valide mensen. Beeldvorming dus.”

“Van zodra mensen horen dat men ziekte/handicap heeft, haken mensen totaal af. Voor seksualiteit verwijzen ze door naar ‘sekswerkers’, lees ‘prostituees’. Alsof een mens met een handicap/medische aandoening enkel en alleen maar een seksueel driftwezen is.”

“Ik ben gelukkig een lieve man tegengekomen die mij enorm steunt toen ik al ziek geworden was. Gezien ik psychosegevoelig ben, is dat niet zo vanzelfsprekend.”

“Moeilijk om iemand te ontmoeten die je wil, wanneer je wil, waar je wil. Zelfs met een zeer zware handicap is alles mogelijk maar niet alles hangt van mij af. Het maatschappelijke middenveld is in dit opzicht onvoldoende opgeleid en zit nog vol verstarde stereotypen. In principe zouden mensen met een handicap in hun emotionele en seksuele leven dezelfde kansen moeten krijgen als de anderen. Er is een gebrek aan opleiding over dit onderwerp. Ook seksuele begeleiding moet worden opgelost maar er is nog een lange weg te gaan. We zijn nog lang niet toe aan valide-gehandicapte koppels.”*

“Gehandicapten zijn ook seksuele wezens. We worden echter behandeld alsof we gesteriliseerd moeten worden of gescheiden van de maatschappij, om te beletten dat onze "slechte genetika" zich verspreidt.” *

“Is veelal nog een taboe, in de instelling waar ik verblijf mogen we zelfs niet knuffelen.”

“In de residentiële centra pompen ze ons liever vol met drugs om het seksuele verlangen te stoppen, in plaats van door te verwijzen en de families te begeleiden!” *

Sociale contacten verlopen soms moeizaam

Uit de bevraging blijkt dat het moeilijk is om sociale contacten aan te gaan en te onderhouden. Zo raken respondenten vaker geïsoleerd door een onaangepaste omgeving en een gebrek aan assistentie. Voor personen met bepaalde types handicap blijkt communiceren minder vanzelfsprekend, bijvoorbeeld wanneer men non-verbale communicatie niet of moeilijk opneemt. Zo melden personen met autisme dat ze het moeilijk vinden om relaties en vriendschappen aan te gaan. Ook zij geven aan dat er nood is aan gespecialiseerde ondersteuning.

“Ik vind het zeer moeilijk om andere mensen te leren kennen. Ook omdat er veel situaties zijn waarbij je elkaar leert kennen met achtergrondlawaai. Onlangs voor de 1ste keer gaan speeddaten. Op voorhand de organisatie gecontacteerd. We zaten in een heel kleine ruimte met heel veel mensen. Dit was enorm moeilijk om mensen te verstaan.”

“Men denkt heel vaak dat ik beter zie dan het in werkelijkheid is, wat vaak leidt tot misverstanden. Mijn vriendenkring is erg beperkt.”

“Ik heb veel 'vrienden' verloren die mijn ziekte en situatie niet begrijpen.” *

“Geen ondersteuning voor autistische personen (zonder mentale handicap) voor het vormen van relaties (zowel vriendschappelijke als romantische), terwijl dit juist een gebied is waarin die ondersteuning hard nodig is. De initiatieven die er zijn komen vanuit de community zelf en kunnen hierbij zeker ondersteuning gebruiken.”

Impact van gezondheid en de zorgnood

Uit de bevraging blijkt dat sommige personen met een handicap geen relaties aangaan omwille van hun gezondheidstoestand of zorgnood die veel energie en ondersteuning vraagt of pijn met zich meebrengt. Een gepaste ondersteuning is nodig om werkelijk onafhankelijk te zijn. Respondenten met een partner geven aan dat de handicap ook voor de partner een uitdaging is.

“Een relatie vergt veel energie... Ik heb elke énergie nodig voor mezelf. Ik heb geen intimiteit en heb geen mensen meer om mij heen. De pijn overneemt alles als een parasiet die uw lichaam overneemt.”

“Doordat er geen zorg op maat is en daardoor geen studio-wonen omwille van voldoende begeleiding, onvoldoende privacy bij mijn ouders of in de voorziening waar ik enkele dagen per maand verblijf.”

“Door de behandeling is het libido al gezakt en de gewrichts- en spierpijnen maken het soms onmogelijk om aan de verwachtingen van mijn man te voldoen.” *

“Als ik wil heb ik zo een lief maar aangezien het vaak zwaar is voor de ander om samen te leven met mijn beperkingen is het gemakkelijker om vrijgezel te zijn.”

“De impact van mijn handicap laat zich in mijn relatie gevoelen, omdat mijn man moet inspringen omdat ik mijn deel van het huishouden niet kan doen. Hij verwijt me dat nooit maar hij is moe, wat onze contacten beperkt en ons emotioneel leven beïnvloedt.” *

Seksuele beleving en relaties

Personen met een handicap worden niet echt gezien als mensen met seksuele verlangens en behoeften. Sommige respondentengeven aan dat ze lichamelijke of andere drempels ondervinden bij de beleving van hun seksualiteit. Voor hen maken professionele diensten voor seksualiteit en intimiteit en begeleiding een groot verschil. Bepaalde organisaties bieden al dienstverlening, maar ook begeleiders kunnen hierin een rol spelen. Toch moet geïnvesteerd worden in bijkomende ondersteuning en begeleiding. De bestaande vormen voldoen niet aan de noden van alle personen met een handicap.

“Te veel stigmatisering op datingsites.” *

“Het is voor mij lichamelijk moeilijk om nog seks te hebben.”

“Diensten zoals Aditi vzw zijn een erg belangrijke vorm van zorg voor mensen met een beperking die geen of beperkte toegang tot relaties en intimiteit hebben. Dit is een belangrijk element in een menswaardig bestaan.”

“Zoals iedere mens heb ik nood aan warmte en geborgenheid. Mijn begeleiding heeft me geleerd hoe ik mezelf kan bevredigen op een gepaste manier. Chapeau voor deze mensen.”

“Goede sekswerkers, ook voor ouderen met een handicap, zijn nodig.”

“Als persoon met autismespectrumstoornis en normale begaafdheid heb ik het moeilijk om intimiteit en seksualiteit te beleven. Huidig aanbod van sekswerkers voor mensen met een handicap (Aditi) is er niet echt voor mensen met een autismespectrumstoornis en normale begaafdheid. Dan maar naar het conventioneel aanbod van sekswerkers? Daar ervaar ik een drempel in (veiligheid? prijs?).”

Financiële drempels

De resultaten van de bevraging tonen aan dat ook de financiële situatie een impact heeft op de partnerrelaties van personen met een handicap. De betaalbaarheid van seksuele dienstverlening en begeleiding kan eveneens een drempel zijn voor personen met een handicap.

“Er is geen budget voor en samenwonen is je financieel nog korter zetten. Seksualiteit is onbetaalbaar. Een simpele massage zonder extra kost minimum 45€ en je blijft daarna alleen achter zonder een seksuele bevrediging.”

“Ik heb iemand uit de vorige instelling, maar we kunnen allebei het transport niet betalen om regelmatig samen te zijn.”

“Schaamte over financiële problemen verhinderen sociaal contact.”

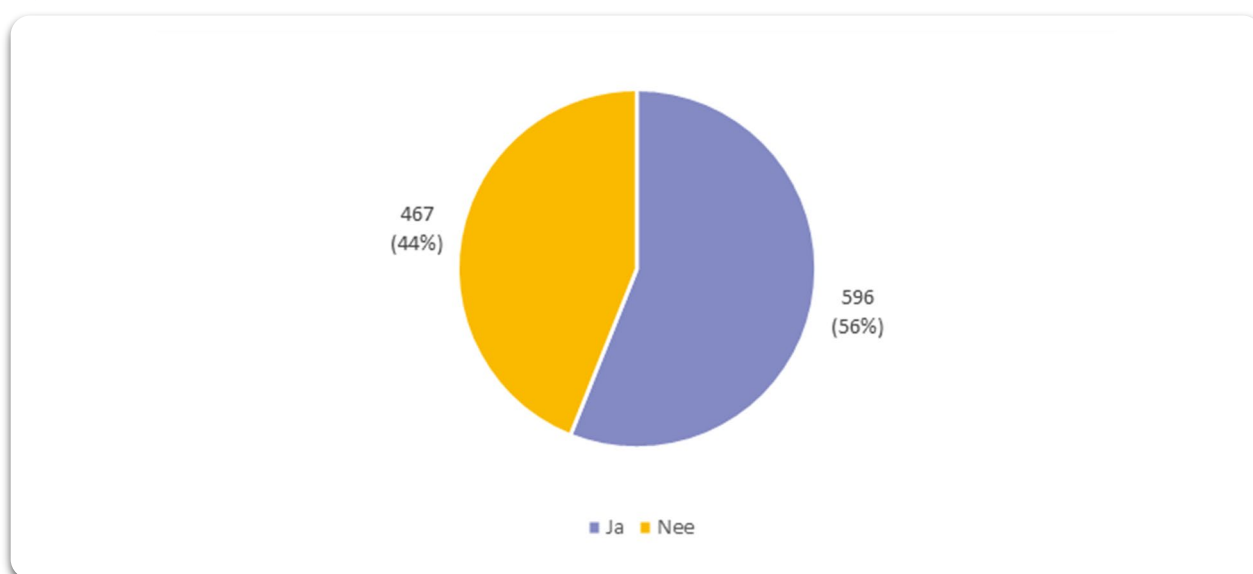
“Ik ben nog nooit geholpen met deze problemen, ik zou naar een seksuoloog moeten maar kan dit niet betalen. Aditi vzw geeft seksuele dienstverlening aan personen met een beperking. Ik maak er geen gebruik van, want ik heb daar geen geld voor en seksualiteit op commando wekt mijn passie en lustgevoelens niet op.”

“Met de beperkte financiële middelen die we hebben is het onmogelijk om er een sociaal leven op na te houden, we leven vaak in afzondering thuis dus het is niet makkelijk om in deze omstandigheden vrienden of een lief te hebben.” *

4.10 Deelname aan het politieke en openbare leven

Artikel 29 van het Verdrag erkent het recht van personen met een handicap op participatie in het politieke en het openbare leven. Dit betekent concreet dat zowel stemmen, als zich kandidaat stellen voor verkiezingen, én openbare functies opnemen bevorderd moeten worden. Staten moeten adviesraden inrichten zodat ze geadviseerd kunnen worden van lokaal tot internationaal niveau.

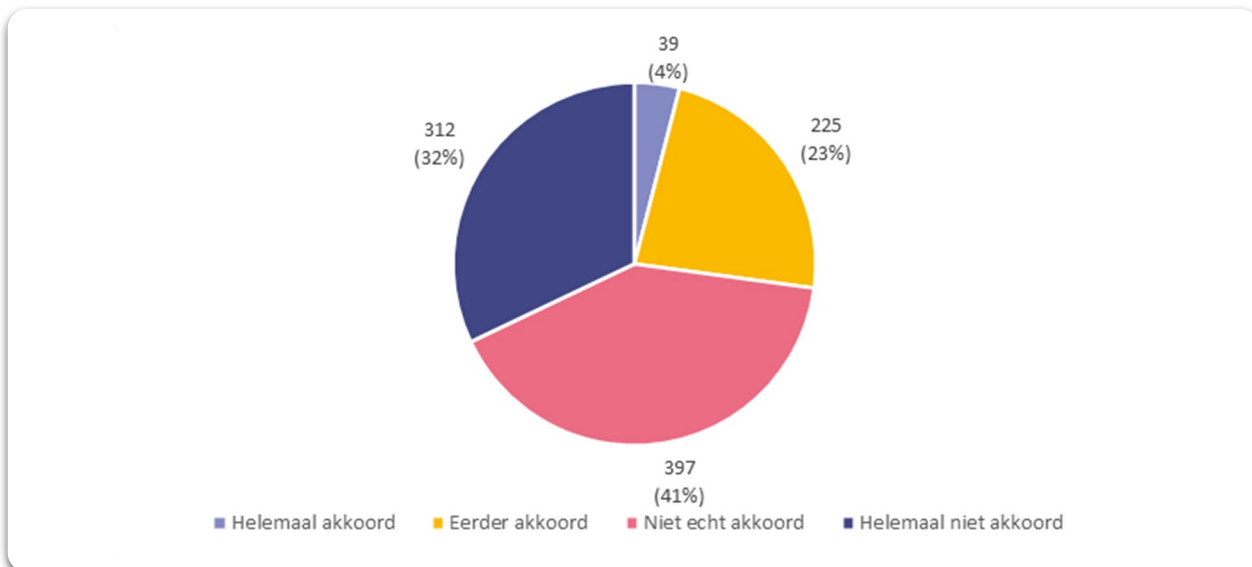
Figuur 31 : Mijn handicap verhindert me om deel te nemen aan het politieke en openbare leven

Tabel 31 : Mijn handicap verhindert me om deel te nemen aan het politieke en openbare leven– Resultaten uitgesplitst naar taal en gender van de respondent

Mijn handicap verhindert me om deel te nemen aan het politieke en openbare leven	% Totaal (n=1063)	% NL (n=579)	% FR (n=478)	% DE (n=6)	% V (n=603)	% M (n=444)	% X (n=12)
Ja	56%	63%	48%	50%	56%	56%	42%
Nee	44%	37%	52%	50%	44%	44%	58%

Figuur 32 : Sinds 2014 is er verbetering en kan ik gemakkelijker deelnemen aan het politieke en openbare leven

Tabel 32 : Sinds 2014 is er verbetering en kan ik gemakkelijker deelnemen aan het politieke en openbare leven– Resultaten uitgesplitst naar taal en gender van de respondent

Sinds 2014 is er verbetering en kan ik gemakkelijker deelnemen aan het politieke en openbare leven	% Totaal (n=973)	% NL (n=532)	% FR (n=436)	% DE (n=5)	% V (n=547)	% M (n=411)	% X (n=11)
Helemaal akkoord	4%	4%	4%	0%	4%	4%	9%
Eerder akkoord	23%	17%	30%	40%	24%	22%	36%
Niet echt akkoord	41%	43%	39%	40%	41%	41%	27%
Helemaal niet akkoord	32%	36%	27%	20%	31%	33%	27%

Een meerderheid van de respondenten meldt dat hun handicap een rem vormt op hun deelname aan het politieke en openbare leven. De meeste respondenten zijn van mening dat er weinig of geen vooruitgang geboekt werd in de laatste jaren. Merk op dat de ontevredenheid groter is langs Nederlandstalige dan langs Franstalige kant.

Ontoegankelijkheid van de openbare ruimte bemoeilijkt het politiek en openbaar leven

Personen met een handicap willen deelnemen en zich engageren, maar stoten op een omgeving die maatschappelijke betrokkenheid onmogelijk maakt. Personen, die voor hun communicatie met anderen ondersteuning nodig hebben, ondervinden op dit vlak grote moeilijkheden. Respondenten melden een tekort aan middelen zoals tolken gebarentaal en schrijftolken. Voor het deelnemen aan politieke activiteiten is vaak begeleiding nodig. Het kan gaan om het ter plaatse raken, je oriënteren in een groep mensen en durven contacten te leggen. Sommigen moeten 's avonds vroegtijdig terug zijn in de voorziening waar ze leven. Tenslotte vraagt inclusie een gedragsverandering van de maatschappij: mensen staan niet altijd open voor mensen die van hen verschillen.

“Ik kan mijn mening alleen schriftelijk geven, verplaatsingen zijn niet mogelijk en de gemeentelijke gebouwen zijn moeilijk toegankelijk.” *

“Als men een mandaat uitoefent, heb je recht op een begeleider. Het enige is dat er problemen zijn met alle informatie te krijgen. Als ze je kunnen gebruiken om te laten zien dat ze met ons inzitten, maar na de verkiezingen hebben ze je niet meer nodig.”

“Door mijn visuele beperking is het moeilijk om in een onbekende groep mensen contact te leggen, en zeker als dit op een plaats is die ik niet ken, een begeleider kan handig zijn.”

“Ondanks mijn interesse ga ik niet naar de gemeenteraden van mijn dorp, activiteiten die door mijn politieke partij worden georganiseerd... Zonder assistentie (tolk of boventiteling) zou ik niets begrijpen.” *

“Iemand met een handicap wordt nog steeds als minderwaardig bekeken en niet gehoord!”

Stemmen wordt makkelijker maar er is nog werk aan de winkel

Er is vooruitgang geboekt, maar er blijven nog belangrijke obstakels zowel vóór de verkiezingen als op de verkiezingsdag zelf. Vóór de verkiezingen zijn de verkiezingscampagnes en informatie niet altijd toegankelijk voor iedereen. Op de dag van de verkiezingen zijn de stembureaus soms niet toegankelijk. Het gaat zowel over problemen met mobiliteit zoals bussen, parkeerplaatsen en te lang moeten rechtstaan, als over de stemtechnologie en de omstandigheden in het stemhokje (te weinig licht en plaats voor de rolstoel). Veel respondenten klagen dat ze hun stem niet autonoom kunnen uitbrengen. Er is assistentie nodig in het stemhokje, waardoor hun recht op een geheime stemming geschonden wordt. Personen, die door de vrederechter onbekwaam zijn verklaard om politieke rechten uit te oefenen, verliezen hun stem en zijn daardoor niet vertegenwoordigd in het politieke landschap.

“Er is weinig info op maat van mijn beperking. Mijn ouders hebben mij zo goed mogelijk geïnformeerd en ik ben wel gaan stemmen. Het vooraf oefenen op een computer was handig.”

“Heel weinig politici maken hun toespraken begrijpbaar in Frans-Belgische Gebarentaal! We zijn niet op de hoogte van de politieke programma's, triestig is dat!” *

“Ondanks enkele interessante initiatieven stel ik vast dat programma's, verkiezingsfolders... bijna nooit in aangepaste vorm beschikbaar zijn. En de websites van de politieke partijen lijken nog steeds niet zo ontworpen dat ze voor iedereen echt toegankelijk zijn, met name voor slechtzienden.” *

“Ik was dit jaar verplicht om naar een ontoegankelijk stembureau te gaan. Het stemhokje en computers zijn niet voorzien voor mensen met beperkte armmogelijkheden. Stemmen betekent voor mij 1u op voorhand gereed geholpen worden. Wachten op aangepast vervoer. In de rij wachten om te stemmen, wachten op de taxi en dan wachten op de assistentie thuis. In totaal verlies ik 3u terwijl digitaal stemmen max. een kwartiertje in beslag neemt.”

“Iedereen heeft het recht om anoniem te stemmen... behalve de gehandicapten en vooral de slechtzienden. Mijn stem is niet geheim. Ik moet op iemand anders vertrouwen om me te helpen met het invullen van mijn stembiljet en om te stemmen.” *

“De politieke vertegenwoordiging van personen van wie de politieke rechten zijn geschrapt, is onbestaand. Het zou goed zijn dat deze stemmen worden 'vertegenwoordigd', zelfs als de personen niet kunnen stemmen.” *

Zelfonderschatting en uitputting

Uit getuigenissen zien we dat personen met een handicap, met name personen met een verstandelijke handicap of met een autismespectrumstoornis, aan zelfonderschatting doen en zichzelf uitsluiten van het openbaar en politiek leven. Er is op dat moment te weinig de reflex om zich af te vragen hoe de omgeving kan aangepast worden om toch deel te kunnen nemen. Andere respondenten melden dat hun handicap zozeer beslag legt op hun leven dat ze geen energie of kracht meer hebben voor andere engagementen.

“Gezien mijn mentale handicap kan ik zeker niet deelnemen aan politiek!”

“Mijn diagnose (autismespectrumstoornis en leerstoornis) is pas later op volwassen leeftijd gesteld. Vóór de diagnose was ik politiek actief en deed ik ook aan politiek lobbyen (vrijwilligerswerk). Mét diagnose ASS heb ik het gevoel dat ik politiek niet meer au sérieux zou worden genomen. In dat opzicht ervaar ik de diagnose, die weliswaar toegang verstrekt tot ondersteuning, als een label en stigma.”

“Ik ben militant en politiek actief, maar ik zie mezelf geen politiek mandaat nastreven of meer dan 1% van de tijd militant zijn. Te zwaar en vermoeiend voor mijn lichaam.” *

“Ik ben psychotisch en heb woedeaanvallen, dit is redelijk ondenkbaar.” *

“Geen probleem voor mij omdat ik verbaal zeer sterk ben maar de anderen onder ogen komen is te complex voor mij, dus autisme blijft het probleem, maar ik zou me er met de nodige belangstelling bij kunnen aansluiten.” *

Ondervertegenwoordiging van personen met een handicap in het politieke landschap

Verschillende respondenten klagen de ontbrekende vertegenwoordiging aan, zowel op lokaal als regionaal en nationaal niveau. Als politieke partijen personen met een handicap vragen om een politieke rol op te nemen, dan is dat vaak louter voor thema's gelinkt aan handicap.

Personen met een handicap hebben minder mogelijkheden om hun protest of kritiek te uiten, ze houden rekening met de impact ervan op hun situatie.

Adviesraden vormen het minimum om negatieve effecten van het beleid te rapporteren en bijsturing mogelijk te maken.

“Een publiek/politiek leven verwacht men niet van personen met een handicap. Ofwel nog te vaak bij handicap-specifieke thema's (bv. toegankelijkheid openbaar vervoer).”

“Gehandicapten krijgen nauwelijks een stem in de politiek. Wij als groep van mensen met een handicap zijn niet vertegenwoordigd in het parlement; niet op Belgisch en niet op Vlaams niveau. Vandaar dat er zoveel wetgeving lamenteel of niet bestaande is (fiscaal, werkgelegenheid enz.) voor gehandicapten. Er wordt over hun hoofd beslist en niet door hen zelf.”

“Er zouden quota moeten zijn voor mensen met een beperking in de politiek. Ik werd al vaker gevraagd op te komen in de politiek om ergens beneden de lijst gehandicapten te trekken om op de partijen te stemmen.”

“Het politieke landschap is een afspiegeling van de aan ons opgelegde validistische maatschappij. Weinig (of helemaal geen) politieke vertegenwoordigers die met handicap te maken hebben. Tot

slot is het moeilijk om het woord te nemen als men gehandicapt is... Om niet te zeggen onmogelijk.” *

“Aangezien ik een sensibiliseringsproject rond autisme had opgezet, werd ik gevraagd om deel te nemen aan de commissie handicap en solidariteit van mijn gemeente. Van de 20 mensen, waren we met z'n tweeën met een handicap. Kun je je een commissie voor gendergelijkheid voorstellen die voor 80% uit mannen bestaat? Meestal komen deskundigen, hulpverleners aan het woord, de betrokkenen amper.” *

4.11 Andere belangrijke thema's voor de respondenten

In dit laatste hoofdstuk gaan we in op enkele andere moeilijkheden dan de besproken 10 thema's die door de respondenten werden aangebracht.

Moeilijkheden om rechten te doen gelden

De respondenten benadrukken dat het vaak moeilijk is om hun rechten te doen gelden. Respondenten met een onzichtbare handicap vragen erkenning van hun handicap en de mogelijkheid om een attest te bekomen, waarmee ze hun rechten kunnen doen gelden en in aanmerking kunnen komen voor de nodige aanpassingen.

Wie getroffen wordt door een ziekte die erkend is door de wetenschap, maar niet in aanmerking komt voor het terugbetalingssysteem van de gezondheidszorg, stuit vaak op financiële drempels en onbegrip. Mensen die zichzelf als elektrohypersensitief beschouwen, wijzen op de problemen die de evolutie van de technologie en de alomtegenwoordigheid van elektromagnetische golven voor hen zouden stellen en waardoor ze bij de uitoefening van hun activiteiten belemmerd zouden worden.

Alvorens aanspraak te kunnen maken op hun rechten (uitkeringen, rechtsbijstand...) zijn mensen met een handicap voortdurend verplicht heel wat gegevens te verstrekken (inkomsten, gezinssamenstelling...). Zij klagen een voortdurende inbreuk op hun privacy aan, pleiten voor een automatische toekenning van hun rechten en vragen om vereenvoudiging van en begeleiding bij het regelen van al hun administratieve formaliteiten. Een aantal respondenten vraagt ook dat de werking van de DG Personen met een handicap van de FOD Sociale Zaken en van de artsen die de handicap beoordelen, wordt geëvalueerd.

Tenslotte merken de respondenten op dat de samenleving in het algemeen en de professionele zorgverstrekkers in de handicapsector niet altijd op de hoogte zijn van het Verdrag en de rechten die dit verdrag beschermt.

“Mijn onzichtbare handicap wordt vaak genegeerd of ontkend. Sommige mensen zeggen me dat ik iemand ben die gewoon geen moeite doet, terwijl ik 100% meer van mezelf geef dan zij. Daardoor werden mij aanpassingen geweigerd, zonder dewelke ik niet kon studeren en ik in situaties ben terechtgekomen van mislukking, burn-out, schoolangst en depressie. Ik kon niet anders dan te kiezen voor het buitengewoon onderwijs, om toch enige hoop te hebben mijn studies af te maken. Dit is niet normaal.” *

“Nogmaals, EDC-kaart (European Disability Card) toekennen aan iedereen die er recht op heeft. Daarmee kunnen we op uitstappen en op vakantie aantonen dat onze zoon niet onhandelbaar, maar overprikkeld is. Deze kaart is nog belangrijker voor mensen met een niet zichtbare handicap.”

“Ik heb aandoeningen waarover nog niet veel bekend is en waarvoor nog geen oorzaak is gevonden. Hier is weinig begrip voor. Er wordt ook geen onderzoek naar gedaan, of onderzoek uit het buitenland wordt niet gevolgd. Er worden verouderde ideeën en behandelingsmethoden gebruikt. We worden vaak niet geloofd. Mijn recht op gezondheid komt hierdoor in het gedrang. Ook een psychische aandoening wordt vaak niet serieus genomen als handicap. Ik voel me niet gelijk voor de wet als de ene handicap serieuzer wordt genomen dan de andere.”

“Mensen met EHS (Elektro Hypersensitiviteit) worden gewoon vergeten! Ze zijn een gemeenschap van onzichtbaren en het is tijd dat dit verandert! We hebben dringend hulp nodig!!!” *

“Er is zoveel administratie als je een handicap hebt en er loopt zoveel mis. Vereenvoudiging en automatisch toekennen van rechten zou helpen. Je moet ook al zelf veel kennis vergaren om te bekomen waar je recht op hebt. Dat is niet voor iedereen evident.”

“De meeste openbare instanties kennen het document niet eens? OCMW's, ziekenhuizen, CAW's, gerecht, politie. Meer bekendheid over dit Verdrag, ook bij de overheid als werkgever, als goed voorbeeld, zou ons leven zoveel beter kunnen maken.”

Toegang tot de gezondheidszorg

Veel respondenten benadrukken dat de hospitalisatieverzekering of de verzekering ambulante kosten, de kosten voor de zorgverlening als gevolg van de handicap – of van een aandoening die ontstaan is vóór de datum van afsluiting van de verzekering – niet dekt. Daarnaast worden geneesmiddelen voor de behandeling van de handicap vaak niet door het RIZIV vergoed.

Andere deelnemers betreuren dat de keuze van hun zorgverstrekkers bepaald wordt door de toegankelijkheid van de locatie waar de zorg wordt verstrekt. Zo zijn veel ziekenhuizen niet toegankelijk voor personen met een handicap, met name voor doven en slechthorenden.

“Mijn probleem was dat ik een keuze moest maken tussen me verzorgen of gaan werken. Door te gaan werken verlies ik immers al mijn rechten. Ik heb gekozen voor het werk maar nu kan ik mij bijvoorbeeld geen bioscoopbezoek permitteren, omdat ik geneesmiddelen moet innemen, die ik niet terugbetaald krijg omdat ik een loon heb. Maar het loon is er één voor een dagelijks leven zonder handicap. Ideaal zou zijn om een loon te hebben en tegelijk de terugbetalingen van de antibiotica of de kinebehandelingen te mogen behouden.” *

“Geen vrije keuze van behandelende geneesheer, een toegankelijke praktijk is vereist, wat zeldzaam is!!!” *

“Er moet ook meer aandacht komen voor beschikbare gebarentolken in ziekenhuizen. Vele ziekenhuizen in België blijven moeilijk doen over het inzetten van tolken bij consultaties in ziekenhuizen. Dit is een elementair recht waarover nog altijd oeverloze discussies zijn, terwijl dit een basisrecht zou moeten zijn. Stel dat jij een kankerdiagnose uitgelegd krijgt, maar je begrijpt

er niks van wat de dokter jou vertelt... Hoe frustrerend moet dat zijn?”

Toegang tot justitie

Personen met een handicap hebben vaak niet de financiële middelen om juridische stappen te ondernemen, vooral nu ze niet langer automatisch recht hebben op gratis rechtsbijstand. Gebarentalige rechtszoekenden eisen het recht om in burgerlijke zaken een beroep te kunnen doen op een tolk gebarentaal. Rechtbanken zijn bovendien niet altijd toegankelijk voor personen met een handicap. Slechtzienenden die naar de notaris gaan, worden dan weer met procedureproblemen geconfronteerd als het over de geldigheid van hun handtekening gaat.

“Op vlak van justitie [...] heeft de laatste hervorming het recht op gratis rechtsbijstand gekoppeld aan de bestaansmiddelen. Nu is een bewijs van onvermogen nodig om er recht op te hebben, terwijl voordien alleen het statuut van ‘gehandicapte’ telde. Maar zoals iedereen weet, is justitie duur. Het is niet omdat iemand met een handicap een inkomen heeft dat boven de armoedegrens ligt, dat die persoon over de financiële middelen beschikt om zijn of haar rechten voor justitie te verdedigen, en al zeker niet omdat hij of zij vaak uitgaven moet doen als gevolg van die handicap. De persoon die niet langer recht heeft op gratis rechtsbijstand, komt in een sociale positie terecht waarin hij of zij niet langer zijn of haar rechten dreigt te kunnen verdedigen, en waardoor hij of zij dus niet langer gelijk wordt behandeld.” *

“Ik verbaas mij er nog steeds over dat in 2020 het nog steeds noodzakelijk is om 2 onafhankelijke getuigen of een extra notaris te hebben als ik als blinde een document bij de notaris wil ondertekenen.”

Handelingsbekwaamheid

Respondenten onder een juridische beschermingsstatus vragen om betere ondersteuning bij het nemen van beslissingen die hen aanbelangen. In hun relatie met de bewindvoerder voelen ze zich vaak als een kind behandeld.

“Ik moet voor alles wat me aanbelangt, de bewindvoerder om zijn mening vragen. De rechter nam me niet ernstig toen ik een klacht indiende. Bij het toezicht op mijn aankopen nemen ze me soms voor een baby.” *

“Ik zou graag hebben dat klachten die worden ingediend door mensen met een verstandelijke beperking ernstig worden genomen. Het recht om te beslissen over alles wat mij aanbelangt. Ik wil graag inspraak hebben in de manier waarop mijn bewindvoerder mijn geld beheert.” *

Vrijheid en veiligheid

Sommigen hekelen de uitgebreide macht die rechters en artsen hebben over mensen met een psychische stoornis. Deze laatsten worden vaak niet gehoord tijdens hun ziekte-traject in de psychiatrie.

Anderen wijzen erop dat de grondrechten van personen met een handicap die in gesloten inrichtingen (instellingen, psychiatrische ziekenhuizen, gevangenissen...) verblijven, vaak worden geschonden. Het is

absoluut noodzakelijk dat er op deze locaties meer toezicht komt.

“Onwaardige leefomstandigheden in bepaalde ziekenhuisdiensten of in penitentiaire inrichtingen. En dan hebben we het nog niet over de fundamentele mensenrechten die daar dagelijks worden geschonden...” *

“In de wereld van de psychiatrie wordt er nog veel te veel over de hoofden van de patiënt gepraat, het is een aparte wereld waar je je alleen maar kleiner en kleiner voelt in plaats van gelijkwaardig ... Je kan je eigen traject hier veel minder kiezen dan in de gehandicaptenzorg. De arts beslist naar welke afdeling je gaat of dagopname of voltijds... Bij de gewone ziekenhuizen wordt je stem meer gehoord.”

Toegang tot verzekeringen

Het hebben van een handicap beperkt de mogelijkheden om een verzekering af te sluiten aanzienlijk. Al te vaak grijpen verzekeringsmaatschappijen de handicapsituatie aan om de premies te verhogen of wordt de verzekering zelfs helemaal geweigerd.

“Onlangs werd ik geweigerd toen ik een overlijdensverzekering wou afsluiten (...), ik heb kernautisme met een mentale beperking. Ik heb een beperking en ik ben niet ziek, ook mijn levensverwachting is hetzelfde als bij een persoon zonder beperking, toch mocht ik geen verzekering afsluiten omdat ik zogenaamd ziek was. Ik vind dat mijn rechten hierbij geschonden werden.”

“Kan er geen orgaan komen dat administratieve hulp op maat biedt? Ook mutualiteiten en verzekeringen mogen best wat behulpzamer zijn tegenover gehandicapten, niet gewoon zeggen ‘uw verzekering is geweigerd, u kost te veel.’ Ook schuldsaldoverzekeringen zouden soepeler mogen zijn.”

5 Conclusies en aanbevelingen

De online vragenlijst werd in de verschillende gewesten breed verspreid en het stemt ons tevreden dat 1.144 mensen de tijd hebben genomen om ze in te vullen. Dankzij dit grote aantal kunnen we op legitieme wijze de stem van mensen met een handicap vertolken, in al hun verscheidenheid en over de verschillende bevraagde domeinen. Vrouwen, mannen, jong en minder jong, Nederlandstaligen en Franstaligen hebben gereageerd. Talrijke handicapsituaties, al dan niet erkend, zichtbaar of onzichtbaar, kwamen aan bod.

Minpunt van de bevraging was de geringe deelname van Duitstaligen, van mensen met psychische aandoeningen en mensen die in instellingen verblijven. We zijn ons er ook van bewust dat de digitale kloof, waar een aantal mensen met een handicap mee kampen, een bredere participatie aan de bevraging heeft belemmerd. Onze online bevraging had moeten gepaard gaan met ontmoetingen in de diensten en centra waar deze mensen wonen of begeleid worden. Door de COVID-19-gezondheids crisis was dit echter niet mogelijk. We plannen dit alsnog te doen zodra de situatie het toelaat.

Uit de **kwantitatieve data** zien we voor elk van de bevraagde thema's dat een meerderheid van de respondenten aangeeft dat ze zich beperkt voelen in hun rechten, omwille van hun handicap. Dit speelt vooral bij de deelname aan het culturele leven en vrijetijdsbesteding (69%), werk (68%) en de toegang tot een behoorlijke levensstandaard (60%).

Daarnaast geeft 61% van de respondenten aan dat de manier waarop anderen naar hen kijken hen belet om te leven zoals ze willen. Een overgrote meerderheid van de respondenten ziet weinig of geen vooruitgang in de uitoefening van hun rechten sinds 2014. Dit is het meest uitgesproken voor de toegang tot de reguliere arbeidsmarkt (81%).

Als we kijken naar **de resultaten per taalgroep**, dan zien we dat de Nederlandstalige respondenten zich méér beperkt voelen in de uitoefening van hun rechten, dan Franstalige respondenten. Dit verschil komt zeer duidelijk naar voor bij de laatste vraag, gelinkt aan het beeld dat de andere heeft (17 procentpunten verschil), bij de deelname aan het politieke en openbare leven (15 procentpunten), in het onderwijs (14 procentpunten) en bij de toegang tot de reguliere arbeidsmarkt (15 procentpunten).

We stellen ook vast dat de Nederlandstalige respondenten, meer dan de Franstalige, van mening zijn dat er de laatste jaren geen noemenswaardige vooruitgang is geboekt in de uitoefening van hun rechten. Ze zien het minst vooruitgang voor de deelname aan het politieke en openbare leven (13 procentpunten verschil), de toegang tot het gewoon onderwijs (11 procentpunten) en het beeld van de anderen (10 procentpunten).

Als we kijken naar **gender**, dan zien we dat mannen zich méér beperkt voelen door het beeld van anderen dan vrouwen (17 procentpunten verschil). Mannelijke respondenten melden dat ze door hun handicap beperkt zijn in hun toegang tot het gewoon onderwijs (15 procentpunten verschil) en in hun recht om een bevredigend relationeel, emotioneel en seksueel leven te leiden (9 procentpunten).

Vrouwelijke respondenten voelen zich op hun beurt meer beperkt door een ontoegankelijke omgeving en vervoer (11 procentpunten verschil), en in hun deelname aan het culturele leven en vrijetijdsbesteding (7 procentpunten). Zij rapporteren vaker dat ze geweld ondervinden door hun handicap dan mannelijke respondenten (5 procentpunten). Langs de andere kant zien we grote eensgezindheid bij zowel mannelijke als vrouwelijke respondenten over het gebrek aan vooruitgang sinds 2014.

Na deze kwantitatieve analyse volgt een bespreking van de **kwantitatieve bevindingen** op basis van de getuigenissen.

Dé persoon met een handicap bestaat niet. We wisten dit al langer maar het is belangrijk om het te herhalen. Het gaat om een diverse groep mensen waarbinnen iedereen de handicap op een verschillende manier ervaart. Dit is een aandachtspunt voor elk beleid dat personen met een handicap aanbelangt. Daarom moet het beleid ieders stem betrekken via de hun vertegenwoordigende organisaties.

Zonder toegankelijkheid, geen toegang tot alle andere rechten. Om aan het sociale leven te kunnen deelnemen, hebben mensen met een handicap een toegankelijke omgeving nodig. Hoe raak je op je werk, op school of in het theater, bij een zorgverlener of arts, als zowel het vervoer als de locatie niet toegankelijk is? Hoe oefen je je burgerschap uit als je geen toegang hebt tot informatie?

Naast deze twee vaststellingen, waren de drie hoofdbekommernissen van de respondenten respectievelijk (1) hun levensstandaard, (2) de beeldvorming rond handicap en (3) hun leef- of woonsituatie.

1. Levensstandaard

Wat de levensstandaard betreft, verklaart één vijfde van de respondenten een baan te hebben. Dit percentage sluit aan bij de Belgische cijfers. De andere respondenten zitten nog op school of leven van een uitkering. We weten echter dat 40 procent van de mensen die een uitkering ontvangen onder de armoedegrens leeft.

Getuigenissen hebben aangetoond dat mensen met een handicap weliswaar een baan hebben, maar dat deze niet altijd overeenkomt met hun opleidingsniveau. Bovendien werken ze vaak in onzekere banen, zijn ze onvoldoende opgeleid of ondergewaardeerd.

De kosten van inclusie voor mensen met een handicap springen in het oog. Zich moeten verplaatsen zonder toegankelijk openbaar vervoer, de nodige ondersteuning hebben op school, redelijke aanpassingen krijgen op de werkvloer, leven met wie je wilt, over fatsoenlijke en aangepaste huisvesting beschikken, de medische zorg die wordt terugbetaald... Het is duidelijk een dagelijkse strijd. En cultuur, dat is voor het overgrote deel van de respondenten gewoonweg een luxe.

2. Beeldvorming in de samenleving

De tweede grootste bekommernis van de respondenten is de manier waarop de samenleving tegen handicap aankijkt. Ze hekelen herhaaldelijk de stereotypen en vooroordelen die hun leven dagelijks bemoeilijken. Op straat, op school, op het werk, in de media, tot in hun emotionele en seksuele leven toe, zet de handicap automatisch de deur open voor een reeks clichés, misverstanden en rechteloosheid.

Waarom weten we zo weinig over mensen met een handicap? Het antwoord zit hem misschien wel in het gebrek aan banden of contacten, tussen de zogenaamde 'validen' en personen met een handicap. Ze voelen zich bekeken als een aparte groep.

Erger nog dan de vooroordelen is de infantilisering en onderwaardering waarmee ze vaak te maken krijgen. Hoeveel mensen denken bijvoorbeeld nog dat seksualiteit onder mensen met een handicap niet bestaat? Hoe vaak nog worden klachten van personen met een handicap niet ernstig genomen?

3. Keuze leef- en woonsituatie

De derde bekommernis is de keuze van hun woonplaats. Het vinden van een betaalbare, eventueel aangepaste of aanpasbare woning, met nabijgelegen (en toegankelijke) vervoersmogelijkheden, is voor een persoon met een handicap veel moeilijker. Velen zien ervan af om samen te leven met de persoon van

hun keuze omdat het bedrag van de uitkering gekoppeld is aan het gezinsinkomen. Deze uitkering daalt als de persoon als koppel leeft, zonder dat de invaliditeitssituatie daarom verdwijnt. Dit is wat de prijs van de liefde genoemd wordt, een formule die goed bekend is bij de betrokkenen.

Een zelfstandig leven zonder voldoende inkomen en steun is niet haalbaar. Zoals we hebben gezien, zijn de uitkeringen te laag (en tot voor kort moesten jongeren wachten tot hun 21ste om ervoor in aanmerking te komen).

Zelfstandig wonen kan men aanleren en daar bestaat ook begeleiding voor. De ondersteunende diensten zijn evenwel overbelast en de budgetten om ze te versterken geblokkeerd. Daardoor wachten duizenden mensen op hun budget om over de nodige en rechtmatige begeleiding en ondersteuning te kunnen beschikken. Dit betekent dat jongeren niet van onder de vleugels van hun ouders kunnen uitvliegen en dat volwassenen voor hun (over)leven afhankelijk zijn van hun partner of familie. Het leven in een instelling wordt zo een negatieve keuze, bij gebrek aan beter. Soms wordt in afwachting zelfs gebruik gemaakt van een rusthuis of een psychiatrisch ziekenhuis. Deze negatieve oriëntatie maakt deel uit van het leven van personen met een handicap maar het is verre van de keuze waar artikel 19 van het Verdrag voor staat.

Naast deze drie bekommernissen is het **gebrek aan keuze in het algemeen** in het dagelijks leven schrijnend. Neem nu het onderwijs, waar jongeren met een handicap vaak hun studierichting niet kunnen kiezen. Ze gaan daar waar men hen wil opvangen, waar de school toegankelijk is, waar ze de steun en de zorg kunnen vinden die ze nodig hebben.

Veel respondenten klagen lichamelijk, psychisch en seksueel misbruik aan. In verschillende leefomgevingen (in het gezin, op zorgplaatsen of in hun sociale leven) wordt hun integriteit te vaak in gevaar gebracht. Verschillende studies bevestigen dat zij vaker slachtoffer zijn van geweld dan mensen zonder handicap. Maar ook hier wordt **hun stem niet gehoord**. Niemand gelooft hen en al zeker niet wanneer ze een psychische aandoening of een verstandelijke beperking hebben. En hoe zit het met zij die hun stem niet kunnen laten horen? En wie we met deze raadpleging niet konden bereiken?

Onze overheden hebben in 2009, elf jaar geleden, het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de Rechten van Personen met een Handicap geratificeerd, om toe te zien op de naleving van deze rechten. Voor de 10 thema's die we in de raadpleging hebben bestudeerd, verklaren mensen met een handicap dat ze beperkt zijn in de uitoefening van hun rechten vanwege hun handicap. De overgrote meerderheid van hen is "niet echt" of "helemaal niet akkoord", als men hen vraagt of er enige vooruitgang is geboekt sinds 2014, toen het VN-Comité inzake de Rechten van Personen met een Handicap zijn aanbevelingen aan België richtte. We zullen ze hier niet op een rijtje zetten maar doen een oproep om ze (opnieuw) door te nemen.

"Nothing about us without us" is een principe waarmee niet lichtzinnig moet worden omgesprongen. Alle actoren in de samenleving, en met name onze overheden, moeten alles in het werk stellen om werk te maken van meer inspraak.

Unia heeft als taak de rechten van personen met een handicap te beschermen en de toepassing van het Verdrag te waarborgen. Daarom sluiten we dit verslag af met de aanbevelingen die direct of indirect door de respondenten van onze raadpleging worden geformuleerd. We hopen dat ze onze beleidsverantwoordelijken bij hun werkzaamheden zullen inspireren.

Aanbevelingen die uit de bevraging voortvloeien

Levensstandaard

Pak de werkloosheidsval aan voor personen met een handicap die een invaliditeits- of ziekte-uitkering op deeltijdse basis ontvangen.

Verhoog het bedrag van de uitkeringen voor personen met een handicap.

Wijzig het bedrag van de integratietegemoetkoming niet in functie van het gezinsinkomen. De extra kosten van de handicap veranderen of verdwijnen immers niet omdat de persoon een baan heeft gevonden of gaat samenwonen.

Hou niet langer rekening met het inkomen van de samenwonende bij de berekening van de uitkeringen en vergoedingen.

Pas het bedrag van de uitkeringen sneller aan de huidige situatie van de persoon aan, en niet aan die van het voorgaande jaar.

Maak de sociale bijstand toegankelijker. Wijs bijvoorbeeld iemand van de ziektekostenverzekering aan die de persoon moet begeleiden bij het regelen van de formaliteiten om ervoor in aanmerking te komen.

Zorg voor een betere erkenning en compensatie van mantelzorgers.

Koppel de dienstencheques aan een aanvullende franchise voor personen met een handicap, chronisch zieken en ouderen, zodat zij maximale extra ondersteuning kunnen krijgen.

Breid de dienstencheques uit tot privé taxidiensten om individueel vervoer toegankelijk en betaalbaar te maken.

Toegankelijkheid

Pas strengere regelgeving toe inzake toegankelijkheid van het openbaar vervoer, gebouwen, wegen, informatie, websites en mobiele toepassingen en hou toezicht op de uitvoering ervan.

Overleg met experts inzake toegankelijkheid en met mensen met een handicap voor elke beslissing die een impact heeft op de ruimtelijke ordening.

Investeer in een betere toegankelijkheid van de weginfrastructuur (inclusief toegankelijk sanitair).

Geef steun aan gebouwen en winkels om ze toegankelijk te maken.

Versoepel of schrap de termijnen voor het reserveren van assistentie bij het openbaar vervoer.

Zorg voor meer toegankelijke informatie op het openbaar vervoer voor mensen met een visuele of auditieve handicap: in het rollend materieel, in stations, aan haltes en voor mobiele toepassingen.

Maak het personeel van het openbaar vervoer vertrouwd met de persoonlijke behoeften van mensen met een handicap.

Verbeter de toegankelijkheid van overheidsdiensten en hou daarbij ook rekening met de digitale dienstverlening.

Maak essentiële informatie onmiddellijk beschikbaar voor burgers met een sensorische of verstandelijke beperking (ondertiteling, gebarentaal en easy-to-read).

Ontsluit alle informatie over de rechten van personen met een handicap op een overzichtelijke manier.

Zorg voor betere opleidingen rond toegankelijkheid voor professionals. Ze moeten zich er ook van bewust worden dat toegankelijkheid meer is dan enkel toegankelijkheid voor rolstoelgebruikers.

Werk

Bestrijd discriminatie bij het selecteren en in dienst nemen van mensen met een handicap.

Promoot redelijke aanpassingen als een recht en niet als een gunst voor personen met een handicap, niet alleen bij werkgevers maar ook bij collega's.

Verbeter de toegankelijkheid van bedrijven: gebouwen, uitrustingen, computersoftware, interne communicatie moeten zoveel mogelijk worden aangepast om de gelijkwaardige deelname van werknemers met een handicap mogelijk te maken.

Voorzie meer individuele begeleiding voor werknemers met een handicap en ook voor hun werkgevers.

Zorg voor een betere begeleiding van mensen met een handicap die zich als zelfstandige willen vestigen.

Zorg voor meer plaatsen voor de zwakkere mensen met een handicap in beschutte werkplaatsen.

Pas de werklast aan in functie van de handicap van de werknemer door aangepaste werktijden, deeltijds werk of geleidelijke hervatting van het werk na ziekteverlof.

Verbeter de toegankelijkheid van de opleidingen, zowel wat de locatie als wat de computerprogramma's betreft.

Pak de verschillende werkloosheidsvallen aan. Mensen met een handicap moeten snel weten wat de impact van hun tewerkstelling is op hun uitkeringen. Ze mogen er geen financieel verlies door lijden.

Beeldvorming rond handicap

Maak mensen van jongs af aan bewust van de diversiteit van de handicaps en van het respect voor de rechten van personen met een handicap.

Geef personen met een handicap meer ruimte in de media.

Moedig de media aan om personen met een handicap in een positiever daglicht te stellen, als volwaardige burgers.

Sensibiliseer het grote publiek rond onzichtbare handicaps.

Keuze van woonplaats

Breid het aanbod aan toegankelijke of aanpasbare woningen in de sociale woningbouwsector uit.

Breid het aanbod aan toegankelijke of aanpasbare woningen op de vastgoedmarkt uit: verhoog de financiële steun voor de aanpassing van de woning, geef architecten opleidingen op gebied van toegankelijkheid en neem in de bestekken bepalingen inzake toegankelijkheid op.

Maak de zoekmachines van websites voor vastgoed toegankelijk en voeg er het zoekcriterium 'toegankelijkheid' van de gezochte woning aan toe.

Maak werk van alternatieve leefomgevingen voor de instelling, die aansluiten bij het levensproject van de persoon. Verhoog de financiële en administratieve steun van de overheid voor projecten voor zelfstandig wonen.

Vereenvoudig de regelgevingsnormen en administratieve procedures voor de inrichting van dergelijke leefruimten. Geef de promotoren van dat soort projecten administratieve en financiële steun.

Maak werk van begeleidende diensten die helpen bij het regelen van administratieve formaliteiten voor het zoeken naar een woonplaats.

Onderwijs

Zorg ervoor dat scholen een positieve keuze maken voor inclusie en hieraan ook aandacht besteden in hun schoolbeleid.

Maak meer middelen vrij voor de ondersteuning van leerlingen en leerkrachten en voor de begeleiding van studenten zodat beter kan ingespeeld worden op de specifieke noden van leerlingen en studenten met een handicap.

Maak het mogelijk dat leerlingen in het gewoon onderwijs verzorging kunnen krijgen en therapie kunnen volgen.

Zorg dat er voldoende tolken gebarentaal zijn voor dove leerlingen en studenten.

Investeer in een toegankelijke schoolomgeving en in een toegankelijke klas- en schoolorganisatie.

Besteed de nodige aandacht aan gelijke kansen en non-discriminatie in de opleidingen van leerkrachten.

Zorg ervoor dat scholen proactief een beleid voeren om pesten te voorkomen.

Werk aan een betere onderwijskwaliteit in het buitengewoon onderwijs.

Respect voor lichamelijke en geestelijke integriteit

Waarborg en zorg ervoor dat slachtoffers en getuigen van misbruik makkelijker klacht kunnen indienen, zonder vrees voor represailles.

Vervolg en bestraf daders van misbruik.

Organiseer sensibilisering en opleiding van werkgevers, gezondheids- en onderwijsprofessionals in de preventie van lichamelijk en psychisch geweld tegenover personen met een handicap.

Ontkracht stereotypen rond handicap, ook de onzichtbare handicap.

Informeer personen met een handicap over hun gezondheidsgerelateerde rechten.

Zorg voor aangepaste opvang van vrouwen met een handicap die het slachtoffer zijn van seksueel geweld.

Voer een studie uit naar geweld tegen personen met een handicap en in het bijzonder naar geweld tegen vrouwen.

Deelname aan het culturele leven en vrijetijdsbesteding

Geef mensen met een handicap korting op de toegang tot culturele en vrijetijdsactiviteiten.

Zorg voor een persoonlijk assistentiebudget dat toegang biedt tot culturele en recreatieve activiteiten.

Verhoog de toegankelijkheid van de sport-, cultuur- en recreatieve infrastructuur voor alle soorten handicaps.

Voorzie in een verplicht quotum van activiteiten en initiatieven die zijn aangepast aan mensen met een zintuiglijke en verstandelijke handicap.

Geef meer steun aan sport voor personen met een handicap.

Zorg ervoor dat mensen met een handicap geen extra kosten moeten betalen vanwege hun handicap (wanneer ze bijvoorbeeld verplicht op de eerste rij moeten zitten).

Relaties, intimiteit en seksualiteit

Sensibiliseer de samenleving rond het imago van de handicap en rond de gelijke rechten op het gebied van emotioneel en seksueel leven.

Ontwikkel en bevorder aanvullende vormen van ondersteuning en begeleiding op vlak van relaties en seksualiteit (speeddating, ontmoetingen organiseren tussen begunstigden uit verschillende instellingen...).

Sensibiliseer en vorm professionals die werkzaam zijn in de zorg voor personen met een handicap.

Werk obstakels weg, met name financiële (bekostigen van vervoer, assistentie, uitstapjes) en institutionele obstakels, zodat meer gelegenheid gecreëerd wordt voor het uitbouwen en beleven van relaties.

Hervorm de wetgeving zodat de "prijs van de liefde" uit de berekening van de uitkeringen wordt geschrapt.

Zorg voor een juridisch kader, financiële ondersteuning en een statuut voor seksuele bijstand.

Democratiseer de toegang tot diensten voor seksuele bijstand (bijv. terugbetaling van door de ziektekostenverzekering).

Deelname aan het politieke en openbare leven

Verbeter de toegankelijkheid van de locaties waar vergaderingen, netwerken en andere politieke activiteiten moeten plaatsvinden.

Zorg voor toegankelijkheid van verkiezingscampagnes, politieke programma's en informatie over het stemmen (ondertiteling, makkelijk te lezen en te begrijpen taal, tolk gebarentaal ...).

Garandeer de toegankelijkheid van de verkiezingen in het algemeen: toegankelijkheid van het stembureau (met ook toegankelijke en voldoende verlichte stemhokjes), toegankelijkheid van de omgeving (parkeerplaats, toegankelijke toiletten...), toegankelijkheid van het stembiljet (contrast tussen kleuren...).

Tref maatregelen voor meer autonomie van personen met een handicap bij de uitoefening van hun burgerschap. Is dit niet mogelijk, zorg dan voor de nodige bijstand (administratieve bijstand...).

Zorg voor een gewaarborgde vertegenwoordiging van personen met een handicap op het politieke toneel, bijv. via invoering van quota.

Andere domeinen

Sensibiliseer de maatschappij en de beroepsbeoefenaren in de gehandicaptensector rond het Verdrag en de rechten die het beschermt.

Beperk de administratieve rompslomp om een recht te verkrijgen en versterk hierbij begeleiding en ondersteuning.

Erken personen met een onzichtbare handicap en stel hen een attest ter beschikking.

Versterk het bijstandsmechanisme voor personen die onder bewind gesteld worden om hen te ondersteunen bij het nemen van beslissingen die hen aanbelangen.

Zorg voor een betere toegankelijkheid van ziekenhuizen en locaties voor ambulante zorgverlening.

Zorg voor een volledig gratis toegang tot rechtsbijstand voor personen met een handicap die een inkomensvervangende uitkering ontvangen.

Voorzie een tolk gebarentaal voor elke gebarentalige die naar de rechtbank stapt.

Versterk het toezicht op gesloten inrichtingen om te garanderen dat de grondrechten van personen met een handicap die er verblijven worden nageleefd.

6 Bijlage

6.1 Bevraging in het Nederlands

In 2021 zal de Verenigde Naties evalueren of België het Verdrag voor de rechten van personen met een handicap goed naleeft en uitvoert.

Met deze vragenlijst kan je daarom je mening geven, als persoon met een handicap, over je dagelijkse leven.

Je mag de hele vragenlijst invullen (10 thema's) of de thema's kiezen die voor jou het belangrijkste zijn. Je mag zoveel vragen beantwoorden als je zelf wil. Geen enkele vraag is verplicht.

Je antwoorden zullen ons helpen om ons werk richting te geven en de overheden gepast te adviseren. We zullen je antwoorden ook gebruiken voor ons rapport aan de Verenigde Naties.

Als je het nodig vindt, mag iemand je begeleiden bij het invullen van de vragenlijst.

Bij technische problemen kan je contact opnemen met Marijke De Pauw. Dat kan telefonisch op het nummer 02/212.30.27 of via e-mail naar consult.handicap@unia.be.

Wij danken je alvast voor jouw bijdrage.

Unia - Interfederaal Gelijkekansencentrum

Deel 1: Persoonlijke gegevens

De vragenlijst is anoniem. We vragen niet naar je naam, maar we hebben wel wat persoonlijke gegevens nodig om een nauwkeuriger resultaat te krijgen.

1. Mijn leeftijd:

- ☐ Jonger dan 18 jaar
- ☐ Tussen 18 en 25 jaar
- ☐ Tussen 26 en 65 jaar
- ☐ Ouder dan 65 jaar

2. Mijn geslacht:

- ☐ V
- ☐ M
- ☐ X

3. Mijn gewest:

- ☐ Brussels-Hoofdstedelijk Gewest
- ☐ Vlaams Gewest

- ☐ Waals Gewest

- ☐ Andere: ...

4. Mijn regionaal agentschap voor handicap:

- ☐ AVIQ - Agence pour une vie de Qualité

- ☐ DSL - Dienststelle für Selbstbestimmtes Leben der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens

- ☐ PHARE - Personne Handicapée Autonomie Recherche

- ☐ VAPH - Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap

- ☐ Ik ben niet ingeschreven in een regionaal agentschap

5. Mijn handicap:

- ☐ Motorische handicap

- ☐ Chronische ziekte of aandoening

- ☐ Visuele handicap

- ☐ Auditieve handicap

- ☐ Verstandelijke handicap

- ☐ Meervoudige handicap

- ☐ Psychische stoornis

- ☐ Autismespectrumstoornis

- ☐ Leerstoornis

- ☐ Andere: ...

6. Ik woon meestal:

- ☐ Bij familie

- ☐ Samen met mijn partner

- ☐ Alleen

- ☐ In een voorziening

- ☐ In een inclusieve woning (zelfstandig wonen met ondersteuning)

- ☐ Andere: ...

7. Mijn werk:

- ☐ Ik werk in een gewoon bedrijf

- ☐ Ik werk in een maatwerkbedrijf

- ☐ Ik ben arbeidsongeschikt

- ☐ Ik werk als vrijwilliger
- ☐ Ik volg een beroepsopleiding
- ☐ Ik ben werkzoekend
- ☐ Ik ga naar een dagcentrum
- ☐ Ik ben student
- ☐ Andere: ...

8. Mijn studies:

- ☐ Ik ben leerling in het gewoon onderwijs
- ☐ Ik ben leerling in het buitengewoon onderwijs
- ☐ Ik ben student aan de hogeschool of universiteit
- ☐ Ik volg les in het volwassenenonderwijs
- ☐ Ik ben geen leerling of student meer
- ☐ Andere: ...

Deel 2: Onderwijs

Door het Verdrag van de Verenigde Naties voor de rechten van personen met een handicap te tekenen, heeft België zich ertoe verbonden het onderwijs stapsgewijs inclusief te maken (artikel 24).

9. Mijn handicap verhindert/verhinderde me om gewoon onderwijs te volgen.

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Dit is niet op mij van toepassing. Ik verwierf mijn handicap toen ik geen school meer liep.

10. Sinds 2014 is er verbetering en kan ik gemakkelijker gewoon onderwijs volgen.

- ☐ Helemaal akkoord
- ☐ Eerder akkoord
- ☐ Niet echt akkoord
- ☐ Helemaal niet akkoord
- ☐ Dit is niet op mij van toepassing

11. Heb je nog opmerkingen over je onderwijs? Wil je uitleggen welke moeilijkheden je hebt ondervonden?
...

Deel 3: Werk

Door het Verdrag van de Verenigde Naties voor de rechten van personen met een handicap te tekenen, heeft België zich ertoe verbonden het recht van personen met een handicap op werk stapsgewijs te

realiseren. Vooral door personen met een handicap de mogelijkheid te bieden zelf in hun levensonderhoud te voorzien door vrij gekozen of aanvaard werk op een open arbeidsmarkt (artikel 27).

12. Mijn handicap verhindert me om in een gewone werkomgeving te werken.

☐ Ja

☐ Nee

13. Sinds 2014 is er verbetering en kan ik gemakkelijker in een gewone werkomgeving werken.

☐ Helemaal akkoord

☐ Eerder akkoord

☐ Niet echt akkoord

☐ Helemaal niet akkoord

14. Heb je nog opmerkingen over je werk of het zoeken naar werk? Wil je uitleggen welke moeilijkheden je ondervindt? ...

Deel 4: Toegankelijkheid

Door het Verdrag van de Verenigde Naties voor de rechten van personen met een handicap te tekenen, heeft België zich ertoe verbonden om de toegankelijkheid te verbeteren van gebouwen, wegen, vervoer, informatie en communicatie, en andere voorzieningen en diensten die openstaan voor, of verleend worden aan het publiek (artikel 9).

15. Mijn handicap verhindert me om toegang te hebben tot sommige gebouwen, wegen en openbaar vervoer.

☐ Ja

☐ Nee

16. Mijn handicap verhindert me om toegang te hebben tot bepaalde informatie (audiovisuele media, gedrukte media, websites, mobiele applicaties, ...).

☐ Ja

☐ Nee

17. Sinds 2014 is er verbetering en heb ik gemakkelijker toegang tot gebouwen, wegen en openbaar vervoer.

☐ Helemaal akkoord

☐ Eerder akkoord

☐ Niet echt akkoord

☐ Helemaal niet akkoord

18. Sinds 2014 is er verbetering en heb ik gemakkelijker toegang tot informatie.

☐ Helemaal akkoord

- ☐ Eerder akkoord
- ☐ Niet echt akkoord
- ☐ Helemaal niet akkoord

19. Heb je nog opmerkingen over toegankelijkheid? Wil je uitleggen welke moeilijkheden je ondervindt?
...

Deel 5: Keuze van je woonplaats

Door het Verdrag van de Verenigde Naties voor de rechten van personen met een handicap te tekenen, heeft België zich ertoe verbonden personen met een handicap hun woonplaats te laten kiezen, waar en met wie ze leven en hen niet te dwingen om in een bepaalde leefomgeving te leven (artikel 19).

20. Mijn handicap verhindert me om te leven waar en met wie ik wil.

- ☐ Ja
- ☐ Nee

21. Sinds 2014 is er verbetering en kan ik beter kiezen waar en met wie ik wil leven.

- ☐ Helemaal akkoord
- ☐ Eerder akkoord
- ☐ Niet echt akkoord
- ☐ Helemaal niet akkoord

22. Heb je nog opmerkingen over je woonplaats en woonvorm ? Wil je uitleggen welke moeilijkheden je ondervindt? ...

Deel 6: Behoorlijke levensstandaard

Door het Verdrag van de Verenigde Naties voor de rechten van personen met een handicap te tekenen, heeft België zich ertoe verbonden een behoorlijke levensstandaard te garanderen voor personen met een handicap en hun gezin, waaronder voldoende voeding, kleding en huisvesting (artikel 28).

23. Mijn handicap verhindert me om een behoorlijke levensstandaard te hebben.

- ☐ Ja
- ☐ Nee

24. Sinds 2014 is er verbetering en is mijn levensstandaard er op vooruit gegaan.

- ☐ Helemaal akkoord
- ☐ Eerder akkoord
- ☐ Niet echt akkoord
- ☐ Helemaal niet akkoord

25. Heb je nog opmerkingen over je levensstandaard? Wil je uitleggen welke moeilijkheden je ondervindt?

...

Deel 7: Deelname aan het culturele leven en vrijetijdsbesteding

Door het Verdrag van de Verenigde Naties voor de rechten van personen met een handicap te tekenen, heeft België zich ertoe verbonden het recht van personen met een handicap om deel te nemen aan het culturele leven en vrijetijdsbesteding (toegang tot theaters, musea, bioscopen, bibliotheken, toerisme, cultureel erfgoed, ...) stapsgewijs te realiseren (artikel 30).

26. Mijn handicap verhindert me om deel te nemen aan het culturele leven en vrijetijdsbesteding.

☐ Ja

☐ Nee

27. Sinds 2014 is er verbetering en kan ik gemakkelijker deelnemen aan het culturele leven en vrijetijdsbesteding.

☐ Helemaal akkoord

☐ Eerder akkoord

☐ Niet echt akkoord

☐ Helemaal niet akkoord

28. Heb je nog opmerkingen over je deelname aan het culturele leven en vrijetijdsbesteding? Wil je uitleggen welke moeilijkheden je ondervindt? ...

Deel 8: Deelname aan het politieke en openbare leven

Door het Verdrag van de Verenigde Naties voor de rechten van personen met een handicap te tekenen, heeft België zich ertoe verbonden de politieke rechten van personen met een handicap te garanderen (het recht om te stemmen, verkozen te worden, deel te nemen aan verenigingen of adviesraden, ...) (artikel 29).

29. Mijn handicap verhindert me om deel te nemen aan het politieke en openbare leven.

☐ Ja

☐ Nee

30. Sinds 2014 is er verbetering en kan ik gemakkelijker deelnemen aan het politieke en openbare leven.

☐ Helemaal akkoord

☐ Eerder akkoord

☐ Niet echt akkoord

☐ Helemaal niet akkoord

31. Heb je nog opmerkingen over je deelname aan het politieke en openbare leven? Wil je uitleggen welke moeilijkheden je ondervindt? ...

Deel 9: Relaties, intimiteit en seksualiteit

Door het Verdrag van de Verenigde Naties voor de rechten van personen met een handicap te tekenen,

heeft België zich ertoe verbonden een einde te maken aan discriminatie van personen met een handicap in alles wat te maken heeft met persoonlijke relaties, huwelijk en familie (artikel 23).

32. Mijn handicap verhindert me om relaties aan te gaan en om intimiteit en seksualiteit te beleven.

- ☐ Ja
- ☐ Nee

33. Sinds 2014 is er verbetering en kan ik gemakkelijker relaties aangaan en intimiteit en seksualiteit beleven.

- ☐ Helemaal akkoord
- ☐ Eerder akkoord
- ☐ Niet echt akkoord
- ☐ Helemaal niet akkoord

34. Heb je nog opmerkingen over relaties, intimiteit en seksualiteit? Wil je ons uitleggen welke moeilijkheden je ondervindt? ...

Deel 10: Respect voor lichamelijke en geestelijke integriteit

Door het Verdrag van de Verenigde Naties voor de rechten van personen met een handicap te tekenen, heeft België zich ertoe verbonden te garanderen dat de lichamelijke en geestelijke integriteit van personen met een handicap wordt gerespecteerd (artikel 17). De overheid heeft zich ertoe verbonden alle maatregelen te nemen om personen met een handicap thuis en daarbuiten te beschermen tegen alle vormen van uitbuiting, geweld en misbruik (artikel 16).

35. Ik werd al slachtoffer van fysiek geweld (mishandeling, verwondingen, gebrek aan respect voor mijn lichaam) of psychologisch geweld (beledigingen, vernederingen, intimidatie) omwille van mijn handicap

- ☐ Ja
- ☐ Nee

36. Sinds 2014 is er verbetering en voel ik me beter beschermd tegen lichamenlijk of psychisch geweld.

- ☐ Helemaal akkoord
- ☐ Eerder akkoord
- ☐ Niet echt akkoord
- ☐ Helemaal niet akkoord

37. Heb je nog opmerkingen over het respect voor je lichamelijke of geestelijke integriteit? Wil je uitleggen welke moeilijkheden je ondervindt? ...

Deel 11: Beeldvorming over handicap

Door het Verdrag van de Verenigde Naties voor de rechten van personen met een handicap te tekenen, heeft België zich ertoe verbonden de beeldvorming over personen met een handicap te verbeteren. De overheid zich ertoe verbonden campagnes te organiseren om de bewustwording te vergroten over

personen met een handicap en de rechten van personen met een handicap (artikel 8).

38. De manier waarop anderen naar mijn handicap kijken is een drempel om te leven zoals ik dat wil.

- ☐ Ja
- ☐ Nee

39. Sinds 2014 is er verbetering en is het beeld dat anderen hebben over mijn handicap verbeterd.

- ☐ Helemaal akkoord
- ☐ Eerder akkoord
- ☐ Niet echt akkoord
- ☐ Helemaal niet akkoord

40. Heb je nog opmerkingen over de beeldvorming van anderen over je handicap? Wil je uitleggen welke moeilijkheden je ondervindt? ...

Deel 12: Wat voor jou belangrijk is

In deze vragenlijst hebben we 10 thema's besproken over jouw rechten. Wij willen graag weten welke voor jou persoonlijk het belangrijkste zijn en binnen welke thema's je vindt dat België zo snel mogelijk vooruitgang moet boeken.

41. Wat is voor jou persoonlijk het belangrijkste?

- ☐ Gewoon onderwijs volgen
- ☐ In een gewone werkomgeving werken
- ☐ Toegang hebben tot gebouwen, wegen en openbaar vervoer
- ☐ Toegang hebben tot informatie
- ☐ Leven waar en met wie ik wil
- ☐ Een behoorlijke levensstandaard hebben
- ☐ Deelnemen aan het culturele leven en vrijetijdsbesteding
- ☐ Deelnemen aan het politieke en openbare leven
- ☐ Relaties aangaan en intimiteit en seksualiteit beleven
- ☐ Geen slachtoffer zijn van lichamelijk geweld of psychologisch geweld
- ☐ Een positieve beeldvorming over handicap
- ☐ Andere: ...

42. Wat betreft de rechten van personen met een handicap: binnen welke thema's moet België vooruitgang boeken? (maximum 3 thema's)

- ☐ Onderwijs
- ☐ Werk

- o Toegankelijkheid
- o Zelf je woonplaats en woonvorm kiezen
- o Behoorlijke levensstandaard
- o Deelname aan cultuur en vrijetijdsbesteding
- o Deelname aan het politieke en openbare leven
- o Relaties, intimiteit en seksualiteit
- o Bescherming van lichamelijke en psychische integriteit
- o Beeldvorming over handicap
- o Andere: ...

43. Het Verdrag van de Verenigde Naties voor de rechten van personen met een handicap heeft nog veel andere rechten die nog niet aan bod kwamen: recht op leven, gelijkheid voor de wet, toegang tot de rechter, vrijheid en veiligheid, privacy, integratie en participatie, gezondheid enzovoort. Heb je nog opmerkingen over rechten die niet in de vragenlijst aan bod kwamen? Wil je uitleggen welke je moeilijkheden je ondervindt? ...

Bevraging van personen met een handicap over de naleving van hun rechten

Brussel, december 2020

Uitgever:

Unia, Interfederaal Gelijkekansencentrum

Koningstraat 138, 1000 Brussel

+32 (0)2 212 30 00

info@unia.be

.....

Redactie: Unia

Eindredactie: Unia

Vertaling: Cyrano (FR) et Alphavit (NL)

Verantwoordelijke uitgever: Els Keytsman

.....

Ce rapport est aussi disponible en français.

.....

Je kan deze publicatie terugvinden op www.unia.be in de rubriek 'Publicaties & Statistieken'.

.....

Tenzij we het anders hebben vermeld, is de informatie uit dit verslag vrij van rechten. Je mag dus deze informatie kosteloos en met bron- en auteursvermelding voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden gebruiken. Als je informatie (teksten, foto's, beelden, ...) wilt reproduceren, verspreiden of op een andere manier ter beschikking stellen, dan contacteer je best eerst Unia via info@unia.be.

Unia

Koningsstraat 138 • 1000 Brussel

T +32 (0)2 212 30 00

info@unia.be

www.unia.be

unia.be